

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА МЕНЕДЖМЕНТУ

До захисту допустити:

В.о. завідувача кафедри д.е.н., професор,

_____ Омельченко В.Я.

« _____ » _____ 2021 р.

**«ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА В СИСТЕМІ
УПРАВЛІННЯ ГОСПОДАРСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ
ПІДПРИЄМСТВА»**

Кваліфікаційна робота
здобувача вищої освіти другого
(магістерського) рівня вищої освіти
освітньо-професійної програми
«Менеджмент. Управління фінансово-
економічною безпекою»

Валентюка Дениса Ігоровича

Науковий керівник:

Семкова Л.В., кандидат економічних наук,
доцент

Рецензент:

Капранова Л.Г., кандидат економічних наук,
доцент, зав. кафедрою економічної теорії та
підприємництва Приазовського державного
технічного університету

Кваліфікаційна робота захищена
з оцінкою _____

Секретар ЕК _____

« _____ » _____ 2021 р.

Маріуполь – 2021

**МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА МЕНЕДЖМЕНТУ**

Рівень вищої освіти «Магістр»

Шифр та назва спеціальності 073 «Менеджмент»

Освітньо-професійна програма «Менеджмент. Управління фінансово-економічною безпекою»

ЗАТВЕРДЖУЮ

**В.о. завідувача кафедри д.е.н.,
професор,**

_____ Омельченко В.Я.
« _____ » _____ 2021 р.

**ПЛАН ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ
Валентюка Дениса Ігоровича**

1. Тема роботи «Фінансово-економічна безпека в системі управління господарською діяльністю підприємства»

керівник роботи Семкова Лілія Вячеславівна, кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту

затверджені наказом Маріупольського державного університету від «26» лютого 2021 р. № 195

2. Строк подання студентом роботи 06.12.2021 р.

3. Вихідні дані до роботи (мета, об'єкт, предмет)

Метою дослідження кваліфікаційної роботи є розробка і наукове обґрунтування заходів удосконалення механізму забезпечення фінансово-економічної безпеки ПрАТ «ММК ім. Ілліча» через практичні рекомендації щодо покращення фінансової стійкості та платоспроможності на підприємстві.

Об'єкт дослідження кваліфікаційної роботи – процес забезпечення фінансово-економічної безпеки в системі управління підприємством.

Предметом дослідження є фінансова стійкість та платоспроможність, як основні компоненти механізму управління господарською діяльністю металургійного підприємства ПрАТ «ММК ім. Ілліча».

4. Зміст роботи (перелік питань, які потрібно розробити)

Розділ 1. Теоретико-методологічні аспекти фінансово-економічної безпеки в системі управління господарською діяльністю підприємства

1.1. Сутність та понятійно-категоріальний апарат забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства

1.2. Формування механізму управління фінансовою стійкістю та платоспроможністю, як процес забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства

1.3. Методичні засади дослідження системи управління фінансовою стійкістю та платоспроможністю на підприємстві

Розділ 2. Аналіз фінансово-економічної безпеки в системі управління господарською діяльністю підприємства на прикладі ПрАТ «ММК ім. Ілліча»

2.1. Організаційно-економічна характеристика ПрАТ «ММК ім. Ілліча»

2.2. Аналіз фінансово-економічних результатів діяльності ПрАТ «ММК ім. Ілліча»

2.3. Аналіз фінансової стійкості та платоспроможності ПрАТ «ММК ім. Ілліча»

РОЗДІЛ 3. Удосконалення механізму забезпечення фінансово-економічної безпеки ПрАТ «ММК ім. Ілліча» через підвищення ефективності управління фінансовою стійкістю та платоспроможністю

3.1. Діагностика ймовірності кризового стану та загрози банкрутства ПрАТ «ММК ім. Ілліча»

3.2. Рекомендації щодо підвищення ефективності механізму управління фінансовою стійкістю та платоспроможністю ПрАТ «ММК ім. Ілліча»

3.3. Прогнозування рентабельності ПрАТ «ММК ім. Ілліча» на основі моделі парної регресії

5. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Семкова Л.В., доцент кафедри менеджменту		
Розділ 1	Семкова Л.В., доцент кафедри менеджменту		
Розділ 2	Семкова Л.В., доцент кафедри менеджменту		
Розділ 3	Семкова Л.В., доцент кафедри менеджменту		
Висновок	Семкова Л.В., доцент кафедри менеджменту		

6. Дата видачі завдання 13.09.2021 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Вибір теми кваліфікаційної роботи	до 22.02.2021	
2	Затвердження теми кваліфікаційної роботи та наукового керівника	26.02.2021	
3	Консультація з науковим керівником	постійно	
4	Робота з науковою літературою. Визначення плану кваліфікаційної роботи	до 13.09.2021	
5	Робота над теоретичною частиною кваліфікаційної роботи	13.09.2021 – 27.09.2021	
6	Подання на перевірку теоретичної частини кваліфікаційної роботи науковому керівнику	до 27.09.2021	
7	Науково-дослідна практика	20.09.2021 – 19.11.2021	
8	Робота над аналітичною частиною кваліфікаційної роботи	28.09.2021 – 29.11.2021	
9	Подання на перевірку аналітичної частини кваліфікаційної роботи науковому керівнику	до 29.11.2021	
10	Попередній захист кваліфікаційної роботи	29.11.2021	
11	Подання кваліфікаційної роботи на кафедру	до 06.12.2021	
12	Захист кваліфікаційної роботи	16.12.2021 – 17.12.2021	

Студент _____ Валентюк Д.І.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Науковий керівник роботи _____ Семкова Л.В.
(підпис) (прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ГОСПОДАРСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА.....	9
1.1. Сутність та понятійно-категоріальний апарат забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства.....	9
1.2. Формування механізму управління фінансовою стійкістю та платоспроможністю, як процес забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства	17
1.3. Методичні засади дослідження системи управління фінансовою стійкістю та платоспроможністю на підприємстві	25
Висновки до розділу 1.....	33
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ГОСПОДАРСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА НА ПРИКЛАДІ ПРАТ «ММК ІМ. ІЛЛІЧА».....	35
2.1. Організаційно-економічна характеристика ПрАТ «ММК ім. Ілліча».....	35
2.2. Аналіз фінансово-економічних результатів діяльності ПрАТ «ММК ім. Ілліча».....	43
2.3. Аналіз фінансової стійкості та платоспроможності ПрАТ «ММК ім. Ілліча».....	49
Висновки до розділу 2.....	56
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПРАТ «ММК ІМ. ІЛЛІЧА» ЧЕРЕЗ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЮ.....	59
3.1. Діагностика ймовірності кризового стану та загрози банкрутства ПрАТ «ММК ім. Ілліча»	59
3.2. Рекомендації щодо підвищення ефективності механізму управління фінансовою стійкістю та платоспроможністю ПрАТ «ММК ім. Ілліча».....	67
3.3. Прогнозування рентабельності ПрАТ «ММК ім. Ілліча» на основі моделі парної регресії	85
Висновки до розділу 3.....	96
ВИСНОВКИ.....	99
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	103
ДОДАТКИ.....	111

ВСТУП

Актуальність теми. Функціонуючи в ринковій економіці як суб'єкт підприємницької діяльності, кожне підприємство має забезпечувати такий стан своїх фінансово-економічних ресурсів, при якому б воно могло забезпечити надійний стан безпеки, тобто мало можливість стабільно зберігати здатність безперебійно виконувати свої фінансові та економічні зобов'язання перед своїми діловими партнерами, державою, власниками, найманими працівниками (трудоим колективом). Фінансово-економічна безпека підприємства це ціла система, яка містить в собі різні складові, що направлені на забезпечення ефективності використання матеріальних, трудових, інформаційних та фінансових ресурсів.

Набуваючи в ринкових умовах не уявної, а справжньої фінансово-економічної незалежності, несучи реальну економічну відповідальність за ефективність господарювання і за своєчасне виконання фінансово-економічних зобов'язань, підприємство здатне досягти стабільності своїх фінансів лише за умови суворого додержання принципів комерційного розрахунку, головним серед яких є зіставлення витрат і результатів, одержання максимального прибутку за мінімальних витрат. Саме ця умова є визначальною для формування фінансової стійкості та платоспроможності підприємства, які здатні забезпечити його життєдіяльність, подальший розвиток та конкурентоспроможність. Сучасний період розвитку національної економіки потребує зміни підходів до дослідження фінансово-економічної безпеки підприємства, що пояснюється змінами, як у глобальному, так і локальному масштабі, тому обрана тема кваліфікаційної роботи є актуальною.

Об'єкт дослідження кваліфікаційної роботи – процес забезпечення фінансово-економічної безпеки в системі управління підприємством.

Предметом дослідження є фінансова стійкість та платоспроможність, як основні компоненти механізму управління господарською діяльністю

металургійного підприємства ПрАТ «ММК ім. Ілліча».

Дослідженням питань з фінансово-економічної безпеки займалися такі вчені як: Бурцев В.В., Василик О.Д., Горячева К.С., Дмитрієва М.Ю., Єрмошенко М.М., Жаліло Я.А., Капустін Н.П., Барановський О.І., Мартюшева Л.С., Мищенко С.Г., Папехін Р.С., Бланк І.А., Руденський Р.А., Терещенко О.О., Шкарлет С.М., Шелест В.В. та інші. Праці цих дослідників заклали наукове підґрунтя для розуміння фінансової та економічної безпеки з точки зору різних поглядів.

Проблемам аналізу та контролю фінансової стійкості та платоспроможності присвячено ряд робіт вітчизняних та закордонних вчених, серед яких виділяються праці Бланка І.О., Олексюка О.С., Ковальова В.В., Стоянової Є.С., Шеремета А.Д., Крейніної М., Альтмана Е. та інших.

Метою дослідження кваліфікаційної роботи є розробка і наукове обґрунтування заходів удосконалення механізму забезпечення фінансово-економічної безпеки ПрАТ «ММК ім. Ілліча» через практичні рекомендації щодо покращення фінансової стійкості та платоспроможності на підприємстві.

Для досягнення поставленої мети дослідження були вирішені наступні **завдання:**

- розглянути теоретико-методологічні аспекти фінансово-економічної безпеки в системі управління господарською діяльністю підприємства;
- надати організаційно-економічну характеристику ПрАТ «ММК ім. Ілліча»;
- проаналізувати фінансово-економічні результати діяльності ПрАТ «ММК ім. Ілліча»;
- проаналізувати фінансову стійкість та платоспроможність ПрАТ «ММК ім. Ілліча»;
- провести діагностику ймовірності кризового стану та загрози банкрутства ПрАТ «ММК ім. Ілліча»;

– розробити рекомендації щодо підвищення ефективності механізму управління фінансовою стійкістю та платоспроможністю ПрАТ «ММК ім. Ілліча»;

– зробити прогнозування рентабельності ПрАТ «ММК ім. Ілліча» на основі моделі парної регресії.

Методи дослідження. В кваліфікаційній роботі розгляд теоретико-методологічних аспектів фінансово-економічної безпеки в системі управління господарською діяльністю підприємства було зроблено за допомогою методів діалектичного пізнання, а саме: синтез, індукція, дедукція, також для розкриття сутності понять «фінансова стійкість» та «платоспроможність» було використано логічний і абстрактний методи. За допомогою методу порівняльного та факторного аналізу здійснено оцінку значень показників, їх динаміки і співвідношення з нормативними значеннями. Структурний і системний методи використані для розробки основних напрямів збалансованої системи показників ліквідності і платоспроможності підприємства. На підставі економіко-математичних та статистичних методів розроблено механізм оцінювання платоспроможності і ліквідності металургійного підприємства. При розробці рекомендацій щодо підвищення ефективності управління фінансовою стійкістю та платоспроможністю ПрАТ «ММК ім. Ілліча» було застосовано метод узагальнення даних.

Наукова новизна отриманих результатів. У кваліфікаційній роботі вона полягає в розробці ефективного механізму управління фінансовою стійкістю та платоспроможністю промислового підприємства.

Практичне значення дослідження. Теоретичні положення та висновки дослідження, що розкривають специфіку формування механізму та критеріїв оцінки платоспроможності і фінансової стійкості металургійного підприємства мають практичне значення в процесі удосконалення фінансово-економічної безпеки промислових підприємств.

Апробація результатів роботи. Участь в роботі круглого столу «Фінансово-економічна безпека держави» в рамках засідання СНДТ «EconoMix» (дата проведення заходу – 08.10.2021 р.) з доповіддю на тему «Ефективність управління фінансовою стійкістю та платоспроможністю на промислових підприємствах».

Інформаційну базу дослідження становили законодавчі та нормативні акти з питань фінансової та економічної діяльності підприємств, статистична і фінансова звітність ПрАТ «ММК ім. Ілліча», монографії, наукові статті вітчизняних та зарубіжних вчених, локальна мережа Інтернет.

Ключові слова: підприємство, господарська діяльність, фінансово-економічна безпека, виробництво, аналіз фінансово-економічних результатів діяльності підприємства, прибуток, рентабельність, ліквідність, платоспроможність, фінансова стійкість.

Кваліфікаційна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків, обсягом 119 сторінок, в роботі міститься 17 таблиць, 4 рисунки, 85 літературних джерела та 4 додатки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ГОСПОДАРСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутність та понятійно-категоріальний апарат забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства

В умовах функціонування сучасної економіки процес успішного фінансово-економічного розвитку підприємств всіх галузей багато в чому залежить від міри забезпечення їх фінансової та економічної безпеки. Необхідність постійного її дотримання зумовлено для кожного промислового підприємства завданням забезпечення стабільності свого функціонування і досягнення головних цілей діяльності.

У загальному вигляді фінансово-економічна безпека має певну кількість рівнів, а саме:

- міжнародний (глобальний, регіональний) рівень;
- національний рівень (держави, галузі, регіону);
- приватний рівень (підприємства, господарства, особистості).

Підприємство є основною, головною ланкою, ядром економічної системи будь-якої світової держави. Бо саме на цьому рівні визначаються умови та формуються засади добробуту як країни в цілому, так і її окремого громадянина. Сутність та результативність процесів, які відбуваються на кожному окремому підприємстві, є квінтесенцією макроекономічних, макрополітичних та макро-соціальних явищ і процесів в суспільстві. Економічне та соціальне благополуччя держави і громадянина невідривно пов'язане саме з діяльністю підприємств.

Поняттям «фінансова безпека» є вихідним поняттям безпеки економічної. Під економічною безпекою слід розуміти якісну

характеристику економічної системи, що визначається здатністю підтримувати нормальні умови працездатності системи, розвиток в рамках цілей, поставлених перед цією системою, а у випадках виникнення різноманітних зовнішніх та внутрішніх загроз – система, яка здатна протистояти їм та відновлювати свою працездатність [6].

Економічна безпека структури управління характеризується як стан корпоративних ресурсів (ресурсів капіталу, персоналу, інформації, технологій, прав, техніки, устаткування) і підприємницьких можливостей, за якого гарантується найбільш ефективно їх використання для стабільного функціонування та динамічного розвитку при запобіганні негативним внутрішнім та зовнішнім впливам [27]. Інакше, під економічною безпекою розуміють комплекс заходів, що сприяє покращенню фінансової стійкості суб'єктів господарювання в умовах ринкової економіки та захисту їх комерційних інтересів від негативного впливу ринкових процесів [28] або стан, за якого забезпечується економічний розвиток та стабільність діяльності суб'єкта господарювання, гарантований захист його фінансових та матеріальних ресурсів, здатність адекватно і без суттєвих втрат реагувати на зміни зовнішньої та внутрішньої ситуації [36].

Таким чином, поняття економічної безпеки та безпеки фінансової досить часто співвідносяться як загальне та часткове. Фінансову безпеку також вважають пов'язаним із фінансовим ризиком, але більш широким поняттям. Як система, фінансова безпека включає в себе підсистеми: пріоритетних фінансових інтересів (поточного і стратегічного характерів); ідентифікованих зовнішніх та внутрішніх загроз; фінансових пропорцій розвитку суб'єкта господарювання [29], крім того, вона є динамічною та відносною.

Цільове призначення фінансової безпеки досить часто виокремлюють як окрему складову в межах існуючих визначень. З одного боку, фінансова безпека сприймається як стан (з огляду на фінансовий характер поняття – фінансовий стан) суб'єкта підприємництва, з іншого – як здатність (що прямо

пов'язує дане поняття із функціонуванням, діяльністю). У першому випадку (як фінансовий стан) фінансова безпека сприймається статично та звужено.

Статичність полягає у тому, що оцінка фінансового стану завжди провадиться для певного моменту часу. Оскільки фінансова безпека є різновидом фінансового стану, при якому досягається безпечно та ефективно функціонування суб'єкта підприємництва, то фінансова безпека є більш вузьким поняттям, ніж фінансовий стан. У другому випадку, фінансова безпека пов'язується із здатністю (яка виникає під час функціонування), що надає поняттю динамічного характеру та значно розширює його межі, оскільки здатність по відношенню до функціонування носить потенційний характер.

Якщо розглядати сучасні наукові погляди у сфері фінансово-економічної безпеки, слід констатувати, що поняття «фінансово-економічна безпека підприємства» є складним і комплексним. Його найчастіше трактують як сукупність заходів, які забезпечують платоспроможність підприємства та ліквідність його оборотних активів; як організацію всіх видів діяльності підприємства з метою підвищення його ефективності; як кваліфікацію, компетентність та активність менеджерів; як ефективність використання всіх видів ресурсів; як механізм попередження внутрішніх та зовнішніх загроз, які можуть спричинити збитки тощо [36].

Мета забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства – це досягнення найвищої ефективності, стабільності його функціонування і створення передумов для подальшого розвитку шляхом своєчасного виявлення, а також запобігання зовнішнім і внутрішнім небезпекам і загрозам. Досліджуючи питання щодо поняття «фінансово-економічна безпека підприємства» необхідно акцентувати увагу на тому, що законодавчо це питання не закріплене. На доктринальному рівні існує велика кількість підходів до визначення поняття «фінансово-економічна безпека підприємства» [53].

Поняття «фінансово-економічна безпека підприємства» науковці

трактують неоднозначно, що підтверджують дані таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Сучасні підходи щодо визначення фінансово-економічної безпеки

Автори	Сутність визначення
1	2
І. Мойсеєнко, О. Марченко [53]	це такий його фінансово-економічний стан, який забезпечує захищеність його фінансово-економічних інтересів від внутрішніх і зовнішніх загроз та створює необхідні фінансово-економічні передумови для стійкого розвитку в поточному та довгостроковому періодах
З. Варналій [15]	це результат комплексу складових, орієнтованих на усунення фінансово-економічних загроз функціонування та розвитку підприємства і забезпечення його фінансової стійкості й незалежності, високої конкурентоспроможності технологічного потенціалу, оптимальності та ефективності організаційної структури, правового захисту діяльності, захисту інформаційного середовища, комерційної таємниці, безпеки персоналу, капіталу, майна та комерційних інтересів
В. Столбов, Г. Шаповал [70]	стан захищеності його ресурсів та інтелектуального потенціалу від наявних та потенційних загроз зовнішнього і внутрішнього середовища його функціонування, який характеризується високими фінансовими показниками діяльності та перспективою економічного розвитку в майбутньому
Т. Фролова [81]	це такий стан, який створює захищеність його фінансово-економічних інтересів від негативного впливу внутрішнього і зовнішнього середовища та створення сприятливих фінансово-економічних умов для успішної діяльності та стійкого розвитку суб'єктів господарювання
О. Трухан [74]	тракується одночасно з двох позицій – статичної (як результат діяльності підприємства на певну дату) та динамічної (розвиток підприємства в умовах фінансово-економічної безпеки в короткостроковій та довгостроковій)

Продовження табл. 1.1

1	2
Т. Васильців [16]	здатність суб'єкта підприємництва здійснювати свою господарську, зокрема й фінансову діяльність, ефективно і стабільно шляхом використання сукупності взаємопов'язаних діагностичних, інструментальних та контрольних заходів фінансового характеру, що мають оптимізувати використання фінансових ресурсів, забезпечити належний їх рівень та нівелювати вплив ризиків внутрішнього і зовнішнього середовища
В. Ільчук, В. Садчиков [36]	це не тільки захищеність капіталу підприємств, організацій, установ, але і їх готовність створювати нові механізми реалізації фінансових угод, захисту прав усіх учасників фінансових відносин, а також упорядкування і здійснення контролю за фінансово-економічними потоками та відповідний рівень страхування різного роду непередбачуваних ризиків
Н. Бондарчук, М. Гуменчук [14]	це такий фінансово-економічний стан підприємства, який сприяє забезпеченню захищеності його фінансово-економічних інтересів від негативних факторів зовнішнього та внутрішнього середовища і створенню необхідних фінансово-економічних умов для безперервної успішної діяльності та сталого розвитку підприємства
О.Вівчар [17]	стан захищеності ресурсів підприємства та його інтелектуального потенціалу від наявних та потенційних загроз зовнішнього і внутрішнього середовища функціонування, який характеризується високими фінансовими показниками діяльності та перспективою економічного розвитку в майбутньому
О. Бондаренко, В. Сухецький [13]	захищеність потенціалу підприємства у різних сферах діяльності від негативної дії зовнішніх і внутрішніх чинників, прямих або непрямих загроз, а також здатність суб'єкта до відтворення

Як видно з табл. 1.1, окремі автори ототожнюють поняття «фінансово-економічна безпека» з економічною або фінансовою безпекою. Так, З.

Варналій трактує поняття «фінансово-економічна безпека» в аспекті економічної безпеки і вважає, що це результат комплексу складових, орієнтованих на усунення фінансово-економічних загроз функціонування та розвитку підприємства і забезпечення його фінансової стійкості й незалежності, високої конкурентоспроможності технологічного потенціалу, оптимальності та ефективності організаційної структури, правового захисту діяльності, захисту інформаційного середовища, комерційної таємниці, безпеки персоналу, капіталу, майна та комерційних інтересів [15].

Т. Фролова визначає фінансово-економічну безпеку як такий фінансово-економічний стан, який створює захищеність його фінансово-економічних інтересів від негативного впливу внутрішнього і зовнішнього середовища та створення сприятливих фінансово-економічних умов для успішної діяльності та стійкого розвитку суб'єктів господарювання [81].

Проаналізувавши основні підходи авторів, які виділяють фінансово-економічну безпеку із системи економічної безпеки підприємства, можна виділити характерні риси варіантів формулювання такого поняття, пов'язані зі збалансованістю фінансових потоків і розрахункових відносин, стійкістю і стабільністю фінансово-економічного стану підприємства, кількісно та якісно детермінованим рівнем фінансового стану підприємства.

Фінансово-економічна безпека підприємства є досить складною системою, що містить певний набір внутрішніх характеристик, спрямованих на забезпечення ефективності використання матеріальних, трудових, інформаційних і фінансових ресурсів.

На підставі даних таблиці 1.1, можна констатувати, що автори розрізняють наступні критерії визначення фінансово-економічної безпеки підприємства: функціональний, статичний та ресурсний (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Підходи до визначення сутності поняття «фінансово-економічна безпека» підприємства

Отже, аналіз окремих визначень щодо сутності фінансово-економічної безпеки показав, що в наведених формулюваннях спільним є трактування саме фінансової безпеки як такого фінансового стану підприємства, який характеризується стійкістю до внутрішніх та зовнішніх загроз та передбачає найбільш ефективно використання наявних фінансових ресурсів підприємства. До об'єктів фінансово-економічної безпеки підприємства слід віднести:

саме підприємство, його господарську систему та всі ресурси (фінансові, матеріальні, інформаційні, кадрові), основні та оборотні фонди; стейкхолдерів підприємства (власники акцій акціонерного товариства та його контрагенти – партнери, конкуренти, покупці, постачальники тощо); колектив підприємства із його корпоративною культурою, а також

кожен працівник підприємства зокрема;

сукупність бізнес-процесів, які забезпечують функціонування підприємства та досягнення його стратегічних цілей [16].

Фінансову безпеку розглядають як систему, яка дасть змогу виявити потенційні загрози і ризики, оперативно знаходити ефективні шляхи протидії, що гарантує стійкий фінансовий стан суб'єктів господарювання, можливість подальшого розвитку та виживання. Для цього необхідно постійно здійснювати аналіз середовища функціонування суб'єктів господарювання та визначення факторів, які впливають на фінансову безпеку [6].

За цих умов нагальним є обґрунтування заходів забезпечення належного рівня фінансово-економічної безпеки підприємства. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства спрямоване на виконання таких завдань: встановлення системи фінансових інтересів підприємства, які потребують захисту в процесі функціонування підприємства, зокрема пошук ефективних методів максимізації ринкової вартості підприємства; ідентифікація та прогнозування внутрішніх і зовнішніх загроз реалізації фінансових інтересів підприємства; забезпечення ефективної нейтралізації загроз фінансовій безпеці підприємства [8].

Вагоме місце в процесі підвищення рівня фінансово-економічної безпеки підприємства посідають економічні заходи, метою яких є покриття збитків та усунення причин їхнього виникнення, відновлення (збереження) ліквідності та платоспроможності, скорочення суми заборгованості, поліпшення структури оборотних коштів тощо.

Діяльність із формування надійної системи фінансово-економічної безпеки на підприємстві може передбачати застосування таких економічних заходів: оптимізацію прямих та непрямих витрат діяльності; впровадження кошторисного фінансування та централізація коштів; економію ресурсів; зменшення дебіторської заборгованості; вдосконалення системи взаєморозрахунків; покращення системи стимулювання праці; покращення

ціноутворення; оптимізацію джерел фінансування діяльності та розвитку підприємства.

1.2. Формування механізму управління фінансовою стійкістю та платоспроможністю, як процес забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства

В сучасних економічних умовах більшість підприємств мають дуже складне фінансове становище, значна частина прибутку носить інфляційний характер, не поліпшується положення і з платоспроможністю. Такий стан економіки вимагає від підприємств підвищення ефективності виробництва, конкурентоспроможності продукції та послуг на основі впровадження досягнень науково-технічного прогресу, ефективних форм господарювання і управління виробництвом, подолання безгосподарності, активізації підприємництва, ініціативи і т. д. Для стабільного розвитку необхідне досягнення стійкості високого порядку – динамічної стійкості або стійкого розвитку.

Однією з характеристик стабільного стану підприємства є його фінансова стійкість. Вона обумовлена як стабільністю економічного середовища, в рамках якого підприємство здійснює свою діяльність, так залежить і від результатів його функціонування, його активного і ефективного реагування на зміну внутрішніх і зовнішніх факторів. Досягнення стратегічних цілей підприємства багато в чому залежить від ефективності управління процесом формування фінансових ресурсів: визначення загальної потреби в них, формування оптимальної структури, умов їх залучення.

Фінансова стійкість підприємства – це головний компонент загальної стійкості підприємства, за рахунок якої підприємство спроможне забезпечувати маркетингову та кадрову стійкість, сприяти розвитку

виробничої та техніко-технологічної стійкості, підтримувати інвестиційну стійкість, підвищувати ефективність процесу управління [23].

Отже, фінансова стійкість є умовою життєздатності та основою розвитку підприємства. Її вплив на інші складові фінансової стійкості наведено на рис. 1.2.

Рис. 1.2. Вплив фінансової стійкості на інші складові стійкості підприємства

Механізм управління фінансовою стійкістю підприємства є частиною загальної системи управління підприємством, що забезпечує вплив на чинники, від яких залежить загальний результат діяльності суб'єкта.

Процес формування механізму управління фінансовою стійкістю підприємства необхідно розпочати з характеристики його складових, а також визначення послідовності певних етапів.

Оскільки механізм будується на основі системного підходу, то правомірним буде виділення таких його складових, як об'єкти та суб'єкти.

Процес формування механізму управління фінансовою стійкістю підприємства можемо представити у вигляді послідовності пов'язаних між собою етапів (рис. 1.3.).

Рис. 1.3. Послідовність етапів розробки механізму управління фінансовою стійкістю підприємства

Отже, перший етап процесу формування повинен включати в себе визначення об'єктів управління; суб'єктів, які б здійснювали конкретні дії; а також цілей, які переслідують дані суб'єкти (рис. 1.3). В нашому випадку об'єктами можуть бути діяльність підприємства або його окремого підрозділу, певний виробничий процес, фінансова діяльність, прибуток, фінансові ресурси та ін. Суб'єктами можуть виступати керівники вищої ланки, фінансові менеджери, фінансові служби і відділи, аналітики з фінансової безпеки та ін. Ціллю є збереження, забезпечення або досягнення певного рівня фінансової стійкості підприємства, за якого підприємство отримувало б прибуток, було платоспроможним і рентабельним.

На другому етапі необхідно оцінити поточний стан та рівень фінансової стійкості, а також виявити та здійснити аналіз чинників, які впливають на об'єкт і на виконання поставлених завдань і цілей.

Оцінка поточного стану та фінансової стійкості підприємства здійснюється на основі різноманітних методів фінансового аналізу (так наприклад, розрахунок показників та коефіцієнтів фінансової стійкості і порівняння їх з базовими чи нормативними значеннями та ін.).

Отримані результати будуть визначати обсяги, глибину та напрями впливу суб'єктів управління на діяльність чи хід роботи підприємства. При визначенні чинників, які впливають на поставлені цілі, необхідно оцінити глибину їх впливу на величину досліджуваних показників. Найчастіше ці чинники класифікують на внутрішні та зовнішні. Оцінка впливу тих чи інших чинників дозволить визначити слабкі і сильні місця, виявити резерви, а також розробити ефективні управлінські рішення та можливі напрями розвитку [19].

Наступним кроком у формуванні механізму управління є визначення методів впливу на зазначені раніше чинники. Характерним для цього етапу є застосування інструментарію управління фінансовою стійкістю, вибір якого залежить від можливостей підприємства, виду його діяльності, фінансового стану, рівня організації контролю та управління на підприємстві. Інструментарій управління фінансовою стійкістю підприємства представляє собою сукупність засобів, методів, важелів, способів здійснення управлінського впливу [11]. Залежно від приналежності чинників до внутрішніх чи зовнішніх, розробляється певний набір заходів для нейтралізації загроз та обираються методи спрямовані на реалізацію цих заходів.

Наступний етап включає розробку стратегії управління фінансовою стійкістю підприємства, тобто визначення цілей, стратегічних напрямів та перспектив розвитку підприємства. На цьому етапі необхідно узгодити цілі розробленої стратегії з загальною стратегією підприємства.

Передостаннім етапом розробки є реалізація стратегії. Для її реалізації керівникам необхідно мати набір методик та моделей, на основі яких приймати найбільш доцільні рішення. Успіх реалізації розробленої стратегії

підприємства залежить певною мірою від діючої системи контролю. Як частина управлінського контролю стратегічний контроль є процесом вимірювання та оцінки ступеня наближення підприємства до стратегічної цілі. У системі стратегічного управління контроль здійснюється протягом періоду дії стратегії і за змістом передбачає аналіз та оцінку виконання стратегічних заходів з точки зору відповідності стратегічному плану і ступеня досягнення стратегічних цілей.

Тому на заключному етапі необхідно проводити моніторинг, який включає в себе аналіз та оцінку рівня фінансової стійкості підприємства; визначення досягнутих результатів реалізації стратегії та їх порівняння з встановленими стандартами; коригування стратегії та формування коригуючих заходів. Визначення допустимих меж відхилень від стандартів контролю реалізації стратегії, тобто оптимального рівня фінансової стійкості, належить до компетенції вищого рівня керівництва підприємства. У результаті порівняння стандартів контролю із фактичними результатами формується висновок про успішність стратегії, який може бути як позитивний, так і негативний, визначається ступінь досягнення цілей та відповідність стратегічних заходів стратегічному плану. За результатами аналізу надається інтегральна оцінка діючої стратегії підприємства та виявляються стратегічні проблеми підприємства, ключові фактори успіху, потенціал підприємства. За умов відхилення фактичних результатів від стандартів управлінські дії спрямовуються на коригування процесу досягнення цілей. У разі відсутності відхилень або наявності їх у встановлених межах, коригування процесу реалізації стратегії не є необхідним [19].

Спільним для кожного етапу розробки механізму управління фінансовою стійкістю є використання інструментів управління фінансовою стійкістю підприємства, тому при розробці схеми механізму управління доцільно було б вказати для кожного етапу процесу управління конкретний набір інструментарію, що може бути використаний.

На основі аналізу сучасних праць деяких дослідників до фінансових інструментів відносяться: первинні фінансові інструменти (договір позики, кредитний договір, договір банківського рахунку, договір банківського вкладу, договір фінансової оренди, договори поруки та банківської гарантії, хоча з формальної точки зору вони не належать до фінансових інструментів через відсутність негайної зміни балансів контрагентів, але потенційно несуть в собі можливість подібних змін) та похідні фінансові інструменти (ф'ючерсні контракти, форвардні контракти, фінансові опціони).

Деякі види конкретних фінансових інструментів зараз активно розвиваються, що пов'язано з такими факторами як нестабільність товарних і фінансових ринків, потреба в додатковому фінансуванні, задовольнити яку складно за допомогою традиційних фінансових інструментів; розвиток фінансової теорії та інформаційних технологій та інші чинники, які стимулюють діяльність фінансових інженерів із створення нових фінансових інструментів і технологій.

Тому недоцільно обмовляти конкретний перелік фінансових інструментів, а зробити акцент на їх правовій та економічній сутності. Фінансовий інструмент припускає наявність декількох контрагентів, між якими існують обов'язкові договірні відносини (правова сутність фінансових інструментів) з приводу руху грошових потоків між ними, яке (рух грошових потоків) призводить до зміни фінансових активів і фінансових зобов'язань або пайових зобов'язань між сторонами договору (економічна сутність). Відповідно до виявленої сутності, «фінансовий інструмент – це договір, обіг якого обумовлює одній стороні можливий приплив економічних вигід у подальшій її діяльності, а іншій стороні – відповідно можливий відтік економічних вигід (або зміна величини власного капіталу)».

Механізм управління фінансовою стійкістю промислового підприємства виконує наступні регулюючі (управлінські) функції, якими традиційно є: планування, організація, координація, мотивація та контроль.

Функція планування полягає в розробці планів щодо реалізації цілей механізму управління фінансовою стійкістю підприємства, які містять заходи з їх досягнення.

Механізм управління фінансовою стійкістю є одним з елементів управління діяльністю промислового підприємства, який забезпечує вирішення завдань забезпечення заданого рівня фінансової стійкості при формуванні та розподілі фінансових ресурсів відповідно до стратегії підприємства найбільш ефективним способом.

Функціонування механізму управління фінансовою стійкістю промислового підприємства включає заходи, спрямовані на реалізацію поточних і стратегічних фінансово-інвестиційних рішень. У цьому й полягає організаційна функція механізму управління фінансовою стійкістю підприємства.

Функція координації передбачає координацію дій всіх підрозділів промислового підприємства для ефективного досягнення цілей механізму управління фінансовою стійкістю. Діяльність підрозділів підприємства повинна бути скоординована, як горизонтально, так і вертикально, тобто передбачати тісні горизонтальні та вертикальні зв'язки, при цьому цілі підрозділів не повинні бути суперечливими. Це передбачає збалансованість діяльності всіх підрозділів за ресурсами, функціональними обов'язками, відповідальністю, повноваженнями, що забезпечується впровадженням методів управління діяльністю підприємства.

З функцією координації тісно пов'язані функції мотивації та стимулювання, які передбачають розробку і впровадження системи заохочення працівників за досягнення стратегічних цілей промислового підприємства. Система заохочення передбачає застосування таких інструментів як: премії, бонуси, види заохочень, соціальні пакети, пільги тощо.

Контрольна функція механізму управління фінансовою стійкістю промислового підприємства полягає в контролі за формуванням

(залученням), розподілом і розміщенням фінансових ресурсів з метою їх найбільш ефективного використання. Контроль забезпечує зворотний зв'язок результатів реалізації стратегії підприємства від прийняття рішень з формування та розподілу фінансових активів.

В основі ефективної реалізації контрольної функції лежить організація системи моніторингу результатів діяльності промислового підприємства. Моніторинг представляє собою систему спостережень, аналізу, оцінки, діагностики та корекції фінансово-інвестиційних рішень, реалізація яких призводить до зміни вартості власного капіталу промислового підприємства. Моніторинг дозволяє врахувати вплив, який чинить фінансова стійкість на збільшення вартості капіталу підприємства, а також роль суб'єктивних оцінок інвесторів та інших контрагентів у прийнятті фінансово-інвестиційних рішень, і більш оперативно здійснювати спостереження, діагностику і корекцію даних рішень. Головна роль моніторингу полягає у відстеженні якісних і кількісних змін факторів, які суттєво впливають на зміну вартості капіталу промислового підприємства, а також оцінці ступеня їх впливу та аналізі зміни вартості, яка пов'язана з переходом підприємства з одного стану в інший внаслідок прийняття інвестиційних та фінансових рішень.

Моніторинг дозволяє сформуванню необхідної основи для системи попереднього виявлення проблем, що виникають при прийнятті та реалізації на практиці фінансово-інвестиційних рішень, використання якої дозволяє суттєво підвищити ефективність функціонування промислового підприємства.

Отже, етап моніторингу покликаний забезпечувати гнучкість управління фінансовою стійкістю промислового підприємства, що зменшує його ризики, а також динамічний характер цього процесу з метою адаптації до зміни умов функціонування навколишнього середовища і факторів, що впливають на діяльність підприємства.

1.3. Методичні засади дослідження системи управління фінансовою стійкістю та платоспроможністю на підприємстві

У процесі господарської діяльності підприємства (операційної, інвестиційної і фінансової) відбувається безупинний процес обігу капіталу (кругообороту), змінюються структура коштів і джерел їхнього формування, наявність і потреба у фінансових ресурсах і, як наслідок, – фінансовий стан підприємства, зовнішнім проявом якого є платоспроможність.

Згідно сучасної методології, фінансовий стан на підприємстві може бути стійким, нестійким (передкризовим) і кризовим. Спроможність підприємства вчасно здійснювати платежі, фінансувати свою діяльність на розширеній основі, переносити непередбачені потрясіння і підтримувати свою платоспроможність у несприятливих обставинах свідчить про його стійкий фінансовий стан, і навпаки.

Якщо поточна платоспроможність – це зовнішній прояв фінансового стану підприємства, то фінансова стійкість – внутрішня його сторона, що забезпечує стабільну платоспроможність у тривалій перспективі, в основі якої лежить збалансованість активів і пасивів, доходів і витрат, позитивних і негативних грошових потоків.

Стійкого фінансового стану досягають при достатності власного капіталу, добрій якості активів, достатньому рівні рентабельності з урахуванням операційного і фінансового ризиків, при достатності ліквідності, стабільних доходах і широких можливостях залучення позикових коштів.

Стійке фінансове становище, у свою чергу, впливає на виконання виробничих планів і забезпечення потреб виробництва необхідними ресурсами. Тому фінансову діяльність як складову господарської діяльності має бути спрямовано на забезпечення планомірного надходження і витрат грошових ресурсів, виконання розрахункової дисципліни, досягнення

раціональних пропорцій власного і позикового капіталу та найбільш ефективно його використання.

Основні завдання аналізу:

1. Вчасна й об'єктивна діагностика фінансового стану підприємства, визначення його «болючих точок» і вивчення причин їх виникнення.
2. Пошук резервів поліпшення фінансового стану підприємства, його платоспроможності і фінансової стійкості.
3. Розробка конкретних рекомендацій, спрямованих на ефективніше використання фінансових ресурсів і зміцнення фінансового стану підприємства.
4. Прогнозування можливих фінансових результатів і розробка моделей фінансового стану при різноманітних варіантах використання ресурсів.

Значний практичний інтерес мають кількісні характеристики фінансової стійкості підприємства, тобто питання - при яких саме показниках фінансовий стан підприємства можна вважати стійким. Фінансовий стан підприємства можна вважати стійким, власні оборотними засобами покривають не менш як 50% фінансових ресурсів, необхідних для здійснення господарської діяльності, ефективно й цілеспрямовано використовує фінансові ресурси, дотримується фінансової, кредитної й розрахункової дисципліни, тобто платоспроможне.

У підприємства, що має низький рівень фінансової стійкості, спостерігається спад ділової активності, рентабельності й віддачі наявних активів. Збитковість фінансово-господарської діяльності свідчить про те, що підприємство перебуває під загрозою банкрутства. Однак це не означає, що будь-яке збиткове підприємство негайно збанкрутує. Збитковість може бути тимчасовою, і не виключено, що керівництво й менеджери підприємства знайдуть ефективні рішення й виведуть підприємство з фінансової кризи. Проте і наявність високої фінансової стійкості не гарантує захист від банкрутства [37].

Отже, фінансова стійкість – комплексне поняття, яке перебуває під впливом різноманітних фінансово-економічних процесів. Тому її слід визначити як такий стан фінансових ресурсів підприємства, результативності їхнього розміщення й використання, при якому забезпечується розвиток виробництва чи інших сфер діяльності на основі зростання прибутку й активів, при збереженні платоспроможності й кредитоспроможності.

Оцінка платоспроможності (фінансової стійкості) підприємства здійснюється за даними форми 1 бухгалтерської звітності – Балансу підприємства та характеризується структурою джерел фінансування ресурсів підприємства, ступенем фінансової стійкості та незалежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування всіх видів діяльності.

Для характеристики фінансової стійкості підприємства використовується система абсолютних та відносних показників. Найбільш узагальнюючими абсолютними показниками фінансової стійкості є відповідність або невідповідність (надлишок або нестача) джерел коштів для формування запасів і витрат, тобто різниця між сумою джерел коштів і сумою запасів та витрат.

За рівнем покриття різних видів джерел суми запасів і витрат розрізняють такі види фінансової стійкості підприємства:

абсолютна стійкість фінансового стану – коли власні джерела формування оборотних активів покривають запаси і витрати. При цьому наявність власних джерел формування оборотних активів визначається за балансом підприємства як різниця між сумою джерел власних та прирівняних до них коштів і вартістю основних фондів та інших необоротних активів;

нормальний стійкий фінансовий стан – коли запаси і витрати покриваються сумою власних джерел формування оборотних активів і довгостроковими позиченими джерелами;

нестійкий фінансовий стан – коли запаси і витрати покриваються сумою власних джерел формування оборотних активів, довгострокових позикових джерел, короткострокових кредитів і позик;

кризовий фінансовий стан – коли запаси і витрати не покриваються всіма видами можливих джерел їх забезпечення (власних, позикових та ін.), підприємство перебуває на межі банкрутства.

Важливого значення для функціонування підприємств в умовах ринкової економіки набуває їх фінансова незалежність від зовнішніх позикових джерел. Запас джерел власних коштів означає запас фінансової стійкості підприємства за умови, що його власні кошти перевищують позикові.

Стійкість фінансового стану підприємства оцінюється щодо власних і позикових коштів, за темпами накопичення власних коштів у результаті поточної фінансової діяльності, достатнім забезпеченням матеріальних оборотних активів власними джерелами. Фінансова стійкість підприємства характеризується системою фінансових коефіцієнтів, які розраховуються як відношення абсолютних показників активу і пасиву балансу. Порівняння цих коефіцієнтів з базисними величинами дає можливість встановити рівень фінансової стійкості аналізованого підприємства. Основними показниками, які характеризують фінансову стійкість підприємства, його незалежність від позикових коштів є коефіцієнти: автономії, забезпеченості власними коштами, фінансової залежності, відношення позикових і власних коштів, маневреності робочого та власного капіталу.

Коефіцієнт автономії (фінансової незалежності) характеризує ринкову стійкість підприємства. Він характеризується відношенням власних джерел до валюти балансу. Теоретичне значення коефіцієнта автономії повинно бути не менше 0,5. Збільшення показника свідчить про зростання фінансової незалежності та підвищення підприємством гарантії погашення своїх зобов'язань. Коефіцієнт фінансової автономії (незалежності) ($K_{авт}$) розраховується за формулою [4]:

$$K_{авт} = \frac{ВК}{Б} \quad (1.1)$$

де ВК – власний капітал;

Б – всього джерел коштів.

Для визначення частки активів, що належить до власного капіталу, розраховується коефіцієнт фінансової залежності ($K_{фз}$):

$$K_{фз} = \frac{Б}{ВК} \quad (1.2)$$

Зростання цього показника в динаміці означає збільшення частки позичених коштів у фінансуванні підприємства. Якщо його значення наближається до 1 (або 100%), то це означає, що власники повністю фінансують своє підприємство.

Коефіцієнт фінансового ризику характеризує співвідношення власного і позикового капіталу. Він показує, скільки одиниць залучених коштів припадає на кожну одиницю власних. Коефіцієнт фінансового ризику ($K_{фр}$) розраховується за формулою:

$$K_{фр} = \frac{ЗС}{ВК} \quad (1.3)$$

де $ЗС$ – залучені засоби.

Важливим показником, який характеризує фінансову стійкість підприємства, є коефіцієнт маневреності власних коштів. Він показує, яка частина власного оборотного капіталу знаходиться в тій формі, яка дозволяє вільно маневрувати цими засобами. Коефіцієнт маневреності власного капіталу ($K_{ман}$) визначається за формулою:

$$K_{ман} = \frac{ВOK}{ВК} \quad (1.4)$$

де $ВOK$ – власні оборотні кошти;

$ВК$ – власний капітал.

Власні оборотні кошти ($ВOK$) розраховуються за формулою:

$$ВOK = ВК - ВА \quad (1.5)$$

де $ВА$ - величина необоротних активів.

Цей коефіцієнт показує, скільки довгострокових позикових коштів використано для фінансування активів підприємства поряд з власними коштами. Що менше позикових коштів залучає підприємство для здійснення

своєї статутної діяльності, то вища його фінансова стійкість. Тобто, показує, яка частина власного капіталу використовується для фінансування поточної діяльності, тобто вкладена в оборотні кошти, а яка частина капіталізована. Значення цього показника може змінюватися залежно від структури капіталу і галузевої приналежності підприємства (норматив – 0,4 – 0,6).

Щоб визначити фінансову стійкість підприємства, можна додатково розраховувати й показники: концентрації залученого капіталу, фінансування, довгострокового залучення позикових коштів, забезпеченості запасів, забезпеченості оборотних засобів, короткострокової заборгованості.

Нормативні значення показників надані в табл. 1.2 [78].

Таблиця 1.2

**Нормативні значення показників фінансової стійкості
підприємства**

Показники	Нормативне значення та тенденція
1. Коефіцієнт автономії	$\geq 0,5$
2. Коефіцієнт залежності	$\leq 0,5; K_{\text{фін.зал.}} + K_{\text{авт}} = 1$
3. Коефіцієнт фінансового ризику	$0,5; \leq 1,0$
4. Коефіцієнт маневреності власного капіталу	$\geq 0,5$

Для визначення типу фінансової стійкості підприємства розраховують трикомпонентний показник забезпеченості запасів джерелами формування за наступною схемою [84]:

1. Надлишок (+) або нестача (-) власних оборотних коштів:

$$\pm\Phi^c = K_{\text{в. об}} - З \quad (1.6)$$

де $K_{\text{в. об}}$ – власні оборотні кошти;

$З$ – запаси.

Надлишок (+) або нестача (-) власних оборотних коштів і довгострокових позикових джерел формування запасу:

$$\pm\Phi^m = K_{\text{в. оз}} - З \quad (1.7)$$

де $K_{в.дз}$ – власні оборотні кошти і довгострокові позикові джерела формування запасів (функціонуючий капітал).

3. Надлишок (+) або нестача (-) загальної величини основних джерел формування запасів:

$$\pm\Phi^o = K_o - Z \quad (1.8)$$

де K_o – загальна величина основних джерел формування запасів.

На підставі розрахунків визначається тип фінансової стійкості (табл. 1.3) [84].

Таблиця 1.3

Зведена таблиця показників за типами фінансової стійкості

Показники	Тип фінансової стійкості			
	Абсолютна	Нормальна	Нестійка	Кризисна
$\Phi^c = K_{в.об} - Z$	$\Phi^c \geq 0$	$\Phi^c < 0$	$\Phi^c < 0$	$\Phi^c < 0$
$\Phi^m = K_{в.дз} - Z$	$\Phi^m \geq 0$	$\Phi^m \geq 0$	$\Phi^m < 0$	$\Phi^m < 0$
$\Phi_o = K_o - Z$	$\Phi_o \geq 0$	$\Phi_o \geq 0$	$\Phi_o \geq 0$	$\Phi_o < 0$

Абсолютна фінансова стійкість характеризується тим, що всі запаси підприємства покриваються власними оборотними коштами, тобто організація не залежить від зовнішніх кредиторів.

Нормальна фінансова стійкість характеризується тим, що покриття запасів фінансується з власних і довгострокових залучених джерел фінансування. Є найбільш бажаною для підприємства.

Нестійкий фінансовий стан характеризується недоліком у підприємства нормальних джерел для фінансування запасів. Ситуація може бути нормалізована за рахунок поповнення власних коштів.

Кризовий фінансово-економічний стан характеризується ситуацією, коли підприємство має кредити і позики, непогашені в строк, а також прострочену кредиторську і дебіторську заборгованість. Можна говорити про те, що підприємство знаходиться на межі банкрутства, і необхідні заходи по санації.

Підприємству потрібно постійно слідкувати за порогом прибутковості та запасом фінансової стійкості, бо коли виручка зменшиться ще більше, то підприємство стане збитковим, буде «проїдати» власний і позиковий капітал, стане банкрутом.

Ринкова система господарювання обумовлює зміну форм та методів управління підприємством, вимагає нових підходів до визначення місця та ролі підприємства у розвитку суспільного виробництва. Успіх структурних та організаційних перетворень господарюючих суб'єктів багато в чому залежить від удосконалення методів управління їх діяльністю. За будь-яких умов, управління підприємством повинно бути ефективним, тобто забезпечувати йому конкурентоспроможність на ринку та інвестиційну привабливість, одним із елементів якої є фінансова стійкість.

При дослідженні даного питання ми зіткнулися з великою кількістю трактувань, де сутність поняття «фінансова стійкість» пов'язується, в основному, зі станом і структурою активів і пасивів, які впливають із традиційного трактування фінансів підприємств як системи економічних відносин, які виникають у процесі формування, розподілу та використання грошових ресурсів підприємства.

Узагальнюючи усі підходи до трактування поняття «фінансова стійкість», можемо сказати, що фінансова стійкість є головним елементом загальної стійкості підприємства, оскільки є результатом зв'язку та взаємодії багатьох складових системи фінансових відносин підприємства та формується в процесі його операційної, інвестиційної та фінансової діяльності.

Фінансова стійкість підприємства є якісною характеристикою його фінансового стану, так як відображає тенденції зміни фінансових відносин на підприємстві під впливом факторів внутрішнього і зовнішнього середовища, а також ефективність формування, розподілу і використання фінансових ресурсів підприємства.

Аналіз фінансової стійкості підприємства є найважливішим етапом оцінки його діяльності і фінансово-економічного благополуччя, відображає результати його поточного, інвестиційного і фінансового розвитку, містить необхідну інформацію для інвесторів, а також характеризує здатність підприємства відповідати за своїми боргами і зобов'язаннями та нарощувати свій економічний потенціал.

Основне завдання аналізу фінансової стійкості полягає у визначенні спроможності підприємства протистояти негативній дії різних факторів (зовнішніх, внутрішніх та непередбачуваних), що впливають на його фінансовий стан. Результатом такого аналізу повинен бути висновок щодо його спроможності здійснювати господарську діяльність, отримувати прибуток в умовах економічної самостійності, а також вірогідність збереження такого стану підприємства.

Найбільш повно результати аналізу можна отримати розрахувавши абсолютні та відносні показники, як пропонує більшість авторів. Але з'ясовано, якщо абсолютні показники збігаються, то відносні показники кожним автором обрані по різному. Крім цього слід пам'ятати, що фінансова стійкість безпосередньо є індикатором платоспроможності підприємства, тому при її аналізі слід враховувати й групу показників ліквідності і платоспроможності.

Висновки до розділу 1

Отже, сучасні підприємства постійно знаходяться під впливом різноманітних загроз та чинників, що постійно впливають на їх фінансово-економічну безпеку та можуть призвести до фінансової кризи.

Узагальнюючи методологічні та методичні принципи визначення фінансової стійкості із сучасної наукової літератури, зазначимо, що економічну сутність категорії фінансової стійкості підприємства концептуально можна визначити як аналітичну інтерпретацію загальної

характеристики фінансового стану підприємства, ступеня залежності підприємства від залучених джерел фінансування, стану підприємства, коли за рахунок власного капіталу покриваються кошти, що вкладені в необоротні активи, не допускається невиправдана дебіторська та кредиторська заборгованості та вчасно здійснюються розрахунки зі своїми зобов'язаннями. Окрім цього, важливим є наявність нерозподіленого прибутку на підприємстві, а також характеристика стану його фінансових ресурсів, результативність їх розміщення й використання, при якому забезпечується розвиток виробництва тих чи інших сфер діяльності на основі зростання прибутку й активів при збереженні плато- й кредитоспроможності.

Фінансова стійкість є якісною характеристикою фінансового стану підприємства і безумовно є однією з основних фінансових складових фінансової безпеки, тому є необхідність подальшої розробки механізму управління фінансовою стійкістю як частини загальної стратегії управління підприємством. Сьогодні на підприємствах промисловості однією з головних проблем є відсутність цілісної стратегії, спрямованої на забезпечення платоспроможності і стійкості фінансової й господарської діяльності підприємства та стійкого розвитку у перспективі.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ГОСПОДАРСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА НА ПРИКЛАДІ ПРАТ «ММК ІМ. ІЛЛІЧА»

2.1. Організаційно-економічна характеристика ПрАТ «ММК ім. Ілліча»

Приватне Акціонерне Товариство «Маріупольський металургійний комбінат імені Ілліча» (надалі ПрАТ «ММК ім. Ілліча») є підприємством з повним металургійним циклом, це одне з найбільших підприємств України, яке експортує свою продукцію більш ніж в 80 країн світу [56].

Маріупольський металургійний комбінат імені Ілліча заснований у 1897 році, він розташований за юридичною адресою: вул. Левченко, 1, Маріуполь, Донецька обл., індекс 87504.

Верховна Рада України 02.11.2000 р. ухвалила Закон «Про особливості приватизації ВАТ «Маріупольський металургійний комбінат імені Ілліча», згідно з яким трудовий колектив отримав право вважати себе власником підприємства. Так комбінат у 2000-2010 роках знаходився у колективній власності товариства орендарів, яких було близько 37000 працівників підприємства. Загалом на кінець 2005 р. працювало до 95000 робітників, при цьому загальний обсяг виробництва досягав 2,77 млрд. доларів США (за 2004 р.), головою правління комбінату був народний депутат, герой України В.С. Бойко [56].

У зв'язку з невдалою рейдерською атакою на комбінат, керівництвом «ММК ім. Ілліча» 1 липня 2010 р. було прийнято рішення про об'єднання (фактично поглинання) комбінату та компанії Метінвест Холдинг.

В травні 2016 р. група «Метінвест» вирішила змінити форму організації металургійний комбінатів, що до неї входили на той час, так з публічних акціонерних товариств вони перетворились на приватні акціонерні

товариства, це стосувалось: Маріупольського металургійного комбінату імені Ілліча, МК «Азовсталь», Єнакіївського металургійного заводу, Харцизького трубного заводу, Авдіївського коксохімічного заводу (найбільшого в Україні виробника коксу), Центрального гірничо-збагачувального комбінату (м. Кривий Ріг).

Зараз ПрАТ «Маріупольський металургійний комбінат імені Ілліча» є стабільно працюючим високотехнологічним підприємством, воно зареєстровано у формі приватного акціонерного товариства в Україні, є юридичною особою. Компанія METINVEST MENEDJMENT Б.В. прямо володіє 100% у статутному капіталі комбінату. Розмір внеску до статутного фонду становить 3092815187,50 гривень (три мільярди дев'яносто два мільйони вісімсот п'ятнадцять тисяч сто вісімдесят сім гривень п'ятдесят копійок). Акції ПрАТ «ММК ім. Ілліча» не мають обігу на фондовій біржі.

Основною місією господарської діяльності комбінату є отримання прибутку за рахунок економічно ефективного виробництва, реалізації металопродукції, інших видів продукції та послуг для задоволення суспільних потреб, реалізації економічних, соціальних, професійних і творчих інтересів акціонерів та працівників Товариства. Серед головних цілей підприємства – підвищення операційної ефективності і впровадження кращих практик в сталеливарному виробництві, створення і підтримання культури безперервного вдосконалення, вибудовування довгострокових відносин з клієнтами, забезпечуючи високу якість обслуговування клієнтів по всьому світу. Також важливим аспектом є безпека співробітників і використання процесів, що не мають негативного впливу на навколишнє середовище. Напрямки і форми діяльності Товариства визначаються чинним законодавством України та Статутом Товариства. ПрАТ «ММК ім. Ілліча» створене без обмеження строку діяльності та здійснює свою діяльність в межах чинного законодавства України, Статуту, а також внутрішніх положень та інструкцій.

Згідно Статуту органами управління ПрАТ «ММК ім. Ілліча» є [69]:

Загальні збори акціонерів – вищий орган Товариства;

Наглядова рада – наглядовий орган Товариства, який представляє інтереси акціонерів та здійснює захист їх прав у період між проведенням загальних зборів;

Генеральний директор – одноособовий виконавчий орган Товариства, що здійснює керівництво його поточною діяльністю.

Підприємство має лінійно-функціональну організаційну структуру управління і станом на початок 2021 р. складалась з наступних посад:

1. Генеральний директор;
2. Директор з аглодоменного виробництва;
3. Директор з виробництва;
4. Директор з капітального будівництва та інвестицій;
5. Директор з технології та якості;
6. Директор з інжинірингу;
7. Директор фінансовий;
8. Директор з персоналу та соціальних питань;
9. Директор з охорони праці промислової безпеки та екології;
10. Директор із збуту;
11. Директор комерційний;
12. Директор з транспорту та логістики;
13. Директор з аналізу та управління ризиками безпеки;
14. Директор з регіонального розвитку;
15. Директор з операційних поліпшень.

До складу ПрАТ «ММК ім. Ілліча» входить три основних виробничих комплексів: аглодоменний, сталеливарний та прокатний [56].

Аглодоменний комплекс має виробничу потужність дванадцяти агломашин площею спікання 85 м² кожна. Аглофабрика повністю забезпечує підготовленою сировиною доменний цех комбінату, а також дозволяє реалізовувати продукцію іншим металургійним підприємствам Групи

Метінвест. У складі доменного цеху працює чотири доменних печі, загальним обсягом 7600 м³, чотири розливні машини і відділення десульфурації чавуну, а також комплекс із вдування пилевугільного палива.

Сталеливарний комплекс має конвертерний цех у складі трьох конвертерів по 160 тонн кожен, він спеціалізується на виплавці різних марок сталі. Вся сталь відповідного призначення розливається на чотирьох слябових машинах безперервного лиття заготовок.

Прокатний комплекс складається з наступних цехів: листопрокатний цех «3000»; листопрокатний цех «1700»; цех холодного прокату.

ПАТ «ММК ім. Ілліча » – єдине в Україні підприємство з виробництва оцинкованого холоднокатаного листа, а основною його продукцією є плоский прокат з вуглецевих, низьколегованих і легуваних сталей різного призначення, в тому числі:

товсті листи, призначені для виготовлення труб магістральних трубопроводів, морських суден, посудин, що працюють під тиском, мостових конструкцій, інших металоконструкцій відповідального призначення;

гарячекатані товсті й тонкі листи та смуги, в т. ч. травлені;

холоднокатані, в т. ч. оцинковані тонкі стрічки, листи та смуги, в т. ч. для холодного штампування, виготовлення профнастилу тощо;

труби водо- й газопровідні електрозварні тонкостінні круглого перетину й профілі квадратного та прямокутного перетину.

Комбінат також має технічну можливість виробляти напівфабрикати: агломерат, що виготовляється із залізорудної сировини для виробництва чавуну; литі заготовки й катані сляби; інші види напівфабрикатів, які за погодженням можуть реалізовуватися як товарна продукція.

Виробничі потужності комбінату дозволяють виробляти близько 3,7 млн. тонн конвертерної сталі, 12 млн. тонн агломерату, понад 4,3 млн. тонн чавуну та більше 5 млн. тонн готового прокату на рік.

Висока якість продукції комбінату підтверджується 17 сертифікатами якості, отриманими від дев'яти провідних зарубіжних сертифікаційних

центрів на металопродукцію з понад 200 марок сталі, а також від вітчизняних сертифікаційних центрів. Розширення сортаменту й покращення споживчих властивостей продукції – постійний і безперервний процес, що дозволяє підприємству успішно конкурувати на світовому ринку металопродукції.

Продукція підприємства поставляється в усі регіони України, а також відвантажується на експорт.

Основними конкурентами листопрокатного виробництва ПрАТ «ММК ім. Ілліча» в Європі є металургійні комбінати Німеччини, Франції, Італії, Нідерландів, Словаччини, а на Сході – комбінати Японії, Китаю, Індії, та Південної Кореї.

Аналіз операційного середовища та економічної ситуації за 2020 р. показав, що Українська економіка демонструвала стійке зростання протягом чотирьох років поспіль до кінця 2019 р. на тлі загальної стабілізації макроекономіки, підтримуваної структурними реформами, зростанням внутрішніх інвестицій, поживавленням споживання домашніх господарств, збільшенням промислового виробництва та будівельної активності, а також поліпшенням кон'юнктури на зовнішніх ринках. Починаючи з I кварталу 2020 р. українська економіка почала скорочуватися через зниження промислового виробництва і заходів локалізації, введених в березні 2020 р. для стримування поширення пандемії COVID-19. Ослаблення обмежувальних антипандемічних заходів стимулювало відновлення економіки в другій половині року. У 2019 році НБУ продовжив подальше ослаблення обмежень валютного контролю, введених в 2014-2015 роках. Зокрема, необхідна частка валютної виручки, що підлягає обов'язковому продажу на міжбанківському ринку, з 1 березня 2019 р. поступово знижувалася з 50% до 30% і була скасована з 20 червня 2019 р. Крім того, з 16 травня 2019 року розрахунковий період за експортно-імпортними операціями в іноземній валюті неухильно збільшувався з 180 до 365 днів. Україна продовжує утримувати активну позицію на міжнародних ринках боргового капіталу. Протягом 2018-2020 р.р. Україна не лише випустила

кілька траншів єврооблігацій, деномінованих у доларах США , але й випустила свій перший за останні 15 років транш в Євро.

Фінансові результати діяльності ПрАТ «ММК ім. Ілліча» значною мірою залежать від світових цін та попиту на сталь і металургійні вироби. На ціни металургійних виробів впливає безліч чинників, включаючи глобальні економічні умови, попит, світові виробничі потужності, коефіцієнт використання потужностей, витрати на сировину, обмінні курси валют та вдосконалення процесів виготовлення сталі. У 2019-2020 рр. ціни на металургійну продукцію зазнали значних коливань.

Показники продажу продукції ПрАТ «ММК ім. Ілліча» за видами у останні чотири роки представлено у табл. 2.1.

Таблиця 2.1

**Показники продажу продукції ПрАТ «ММК ім. Ілліча» за видами,
у 2017-2020 рр., в тис. грн.**

Період	Агломерат	Прокат	Сляби	Чавун	Інше	Всього
2020	9323930	36771661	6463097	7859585	16735639	77153912
2019	9207480	34679853	6490507	9247513	21295845	80921198
2018	7966789	41940530	9405886	14273721	11504158	79091084
2017	7606533	31592147	3675207	10613355	3147828	56635070

Джерело: Складено автором основі [33, 34, 35]

Аналізуючи показники продажу ПрАТ «ММК ім. Ілліча» за видами продукції можна сказати, що за останні чотири роки загальний обсяг продажів збільшився на 20518,842 млн. грн., або на 36,2% (табл. 2.1). При цьому суттєвого збільшення зазнала продаж слябів (майже у два рази, на 75,9%), на 22,6% було збільшено продажі агломерату та на 16,4% прокату, а продажі чавуну, навпаки були зменшені на 25,95%.

Показники продажу продукції ПрАТ «ММК ім. Ілліча» за географією у останні чотири роки представлено у табл. 2.2

Таблиця 2.2

**Показники продажу продукції ПрАТ «ММК ім. Ілліча» за географією,
у 2017-2020 рр., без ПДВ, в тис. грн.**

Ринок збуту	2020	2019	2018	2017	Відхилення 2020/2017	
					(+,-)	%
внутрішній ринок	39785346	46743037	32406163	19742341	20043005	101,5
експорт	37368566	34178161	46684921	36892729	475837	1,3
всього	77153912	80921198	79091084	56635070	20518842	36,2

Джерело: Складено автором основі [33, 34, 35]

Як видно з табл. 2.2, продажі металопродукції ПрАТ «ММК ім. Ілліча» на внутрішньому ринку за останні чотири роки збільшилися більш ніж у два рази, або на 101,5%, при цьому обсяг експорту суттєвих змін не зазнав (збільшення склало лише 475837 тис. грн., чи 1,3 %).

Географічна структура поставок металопродукції ПрАТ «ММК ім. Ілліча» за 2020 р. представлена на рис. 2.1.

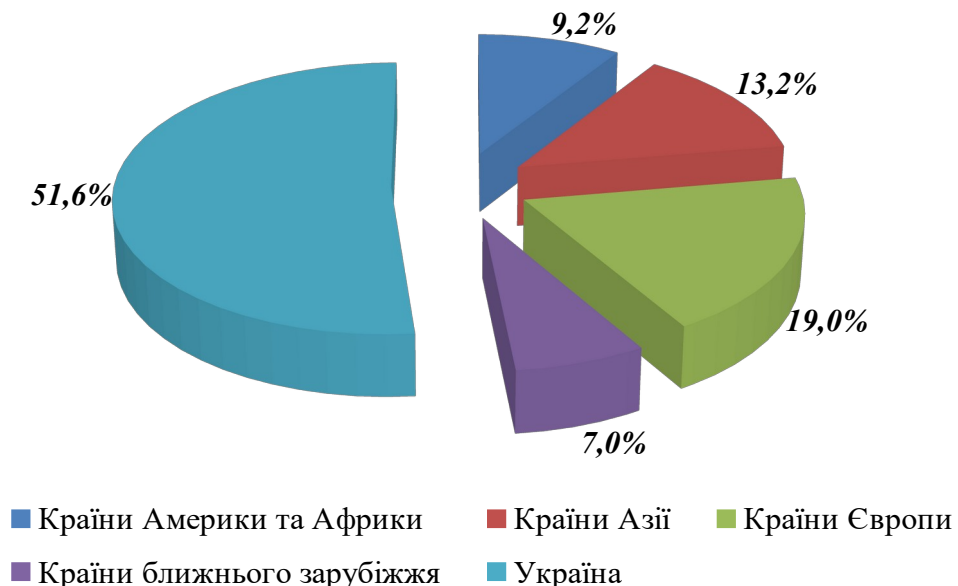

Рис. 2.1. Регіональна структура поставок металопродукції ПрАТ «ММК ім. Ілліча» за сегментами світового ринку в 2020р.

Розподіл реалізації основних видів продукції ПрАТ «ММК ім. Ілліча» за 2020 р. по регіонах збуту має наступний вигляд: Україна – 51,6 % (більшу частину поставок в Україні займають поставки агломерату); країни Європи – 19 %; країни Азії – 13,2 %; країни Америки та Африки – 9,2 %; країни ближнього зарубіжжя – 7 % [35].

Найбільш активними країнами-імпортерами продукції ПрАТ «ММК ім. Ілліча» у 2020 р. були: Туреччина (питома вага в загальному обсязі експорту продукції комбінату – 10,8%), РФ, Італія та США.

У товарній структурі відвантаження металопродукції ПрАТ «ММК ім. Ілліча» у 2020 році переважає постачання чавуну, товстолистового прокату та гарячекатаних рулонів. Система збуту продукції не зазнала суттєвих змін, вона збувалася методом прямих продажів і через посередників.

Основними каналами збуту комбінату є продаж металопродукції на загальнодержавному і зарубіжних ринках збуту через торговельні компанії, що входять до Групи Метінвест.

Багато змін на комбінаті відбувається і у технологічних процесах виробництва, постійно (планово) вносяться корективи, щоб скорочувати витрати енергоресурсів, матеріалів і підвищувати якість продукції. Енергозберігаючі заходи приносять підприємству користь. За 2020 р. у підрозділах ПрАТ «ММК ім. Ілліча» було зекономлено близько 6,5 млн. кубометрів блакитного палива, 14,7 млн. кіловат-годин електроенергії, понад 470 тис. куб. м технічної води. Знижувати витрати також допомагають інструменти безперервного вдосконалення.

Станом на 31.12.2019 р. середньооблікова кількість штатних працівників ПрАТ «ММК ім. Ілліча» склала 22228 осіб; середньооблікова кількість працюючих за цивільно-правовими договорами – 138 осіб; зовнішніх сумісників – 5 осіб. Рівень освіти працівників станом на початок 2021 р.: мають вищу освіту – 6405 осіб (30,89 %), неповну вищу освіту – 5398 осіб (26,04 %), професійно-технічну освіту – 5509 осіб (26,57 %), середню освіту – 3421 особа (16,5 %). Наявність персоналу станом на

31.12.2019 – 20733 особи (середній вік працюючих на комбінаті – 41,2 роки), в т.ч. жінки – 8148 осіб (середній вік 42,4 років), чоловіки – 12585 осіб (середній вік 40,5 років). Фонд оплати праці усіх працівників в 2020 році склав 1878290 тис. грн., що на 0,76 % більше ніж у 2019 році. Фонд оплати праці штатних працівників складає 1885706 тис. грн., що на 0,52% більше ніж у 2019 році (1806318,1 тис. грн.). Протягом 2020 року заробітна плата виплачена усім працівникам своєчасно та в повному обсязі.

2.2. Аналіз фінансово-економічних результатів діяльності ПрАТ «ММК ім. Ілліча»

Фінансові результати ПрАТ «ММК ім. Ілліча» значною мірою залежать від таких факторів, як:

- світові фактори, що впливають на ціни на сталь, залізну руду і вугілля;
- нестабільність внутрішнього ринку у зв'язку з політичною ситуацією;
- незадовільний загальний економічний стан в країні;
- недосконалість законодавчої бази, фіскальна та економічна політики, що реалізовується урядом України;
- нестабільність валютних курсів;
- зростання цін на енергоносії, паливно-мастильні матеріали, залізничні тарифи, що може вплинути на підвищення цін на сировину і матеріали, транспортні послуги;
- урахування логістичних обмежень щодо поставок сировини;
- значний знос основних фондів, тому виникає гостра потреба в модернізації виробництва.

Гірничо-металургійний комплекс України був і залишається ключовим сектором промисловості, що тісно пов'язаний з іншими галузями вітчизняної економіки. У 2020 році внаслідок вкрай несприятливої кон'юнктури на світових ринках збуту та внутрішньої економічної кризи українські

підприємства ГМК опинилися у надзвичайно складній ситуації. За даними Державної служби статистики, вітчизняні металурги в 2020 році скоротили виплавку сталі (без напівфабрикатів, отриманих безперервним литтям) на 11% порівняно з 2019 р., до 11,237 млн. тонн. Водночас виробництво прокату чорних металів – базового продукту в структурі національного експорту – торік знизилося на 17%, до 11,945 млн. тонн. Крім того, протягом 2020 року в Україні було вироблено 21,861 млн. тонн чавуну, що на 12% менше, ніж у 2019 році. Виробництво підготовленої сировини (агломерат, окатиші) у порівнянні з 2019 р. скоротилося на 8% та становило 55,291 млн. тонн [57].

Таке відчутне падіння галузевих виробничих показників пов'язано із загальним скороченням промислового виробництва, посиленням конкуренції на експортних ринках та військовими діями на Донбасі. Свої корективи у розвиток українського ГМК внесла й світова ринкова кон'юнктура. Значний надлишок гірничодобувних потужностей у світі призвів до рекордного зниження ціни на залізну руду.

Військові дії на Донбасі заблокували підвезення необхідних для виробництва сировинних ресурсів та відрізали окремі підприємства від виробничого ланцюга.

Таким чином, ціни на продукцію українських підприємств ГМК опинилися у лещатах: з одного боку на них тисне падіння цін на світових ринках, а з іншого боку – собівартість. Постійне зростання собівартості зумовлене тиском з боку природних монополій, що підвищують ціни на природний газ, тарифи на електроенергію та залізничні тарифи. Держава не приділяє належної уваги питанням забезпеченості підприємств ГМК ломом чорних металів та своєчасному відшкодуванню ПДВ, зваженій податковій політиці щодо надрокористування.

Збитковість металургійних підприємств (за фінансовим результатом до оподаткування) у 2020 р. сягнула 31,2 млрд. грн. порівняно зі збитками 2019 р. в сумі 23,7 млрд. грн. Зростання експортної виручки у гривневому еквіваленті внаслідок девальвації національної валюти було значною мірою

нівельовано зростанням собівартості, а також значним збільшенням кредиторської заборгованості за валютними кредитами [57].

Підприємства ГК України є одними з ключових постачальників валюти до країни. Сучасний стан ринку металу та спад виробництва з огляду на бойові дії у країні призвели до скорочення валютних надходжень до України. Подальше зростання собівартості металопродукції може призвести до ще більшого скорочення виробництва металу та валютних надходжень, і як наслідок, погіршить соціальну ситуацію в регіонах та знизить податкові надходження в країну.

Вся торгово-виробнича діяльність ПрАТ «ММК ім. Ілліча» аналізується через фінансово-економічні показники, основні з них за 2017-2020 рр. представлено в табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Основні показники господарської діяльності ПрАТ «ММК ім. Ілліча» за 2017-2020 рр., в тис. грн.

Показники	2017	2018	2019	2020	Відхилення 2020/2019	
					(+,-)	%
1	2	3	4	5	6	7
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	56635070	79091084	80921198	77153912	-3767286	-4,7
Собівартість реалізованої продукції	(54549915)	(70609102)	(84509276)	(69645483)	14863793	-17,6
Валовий прибуток (збиток)	2085155	8481928	3588078	7508429	3920351	109,3
Інші операційні доходи та витрати	(303681)	(843437)	489769	(2849926)	-3339695	-681,9

Продовження табл. 2.3

1	2	3	4	5	6	7
Фінансовий результат від операційної діяльності (прибуток, збиток)	(743644)	4403465	(6323423)	1292984	7616407	-120,4
Чистий фінансовий результат (прибуток, збиток)	(828056)	3372344	(5405193)	186486	5591679	-103,5

Джерело: Складено автором основи [33, 34, 35]

Аналіз основних показників господарської діяльності ПрАТ «ММК ім. Ілліча» за 2017-2020 рр., показав, що в 2018 р. та 2020 р. було отримано чистого прибутку у розмірі 3372,344 млн. грн. та 186,486 млн. грн. відповідно (табл. 2.3). В той час як за підсумками результатів аналізу у 2017 р. було отримано збиток у розмірі 828,056 млн. грн. та і у 2019 р. також – 5405193 млн. грн.

Зменшення виручки від продажів у 2020 році на 3 767,3 млн. грн. обумовлене:

зниженням цін товарів для перепродажу, що призвело до зменшення суми виручки на 4 402,2 млн. грн. (близько 28%) у порівнянні з 2019 роком;

зниженням цін на металопродукцію, що призвело до зменшення виручки від продажу на 310,1 млн. грн.;

зростанням обсягів виробництва товарної продукції на 12,4 % (за 2020 р. – 9 903 тис. т., за 2019 р. – 8 807,3 тис. т.), що призвело до збільшення обсягів продажу металопродукції на 055,2 млн. грн., (за 2020 р. – 9 861 тис. т., за 2019 р. – 8 760,5 тис. т.).

Зниження собівартості реалізованої продукції на 14 863,8 млн. грн. обумовлено зниженням витрат на сировину.

Зростання витрат на збут продукції в основному пов'язане зі збільшенням обсягів реалізації, зростанням частки автотранспортних

перевезень при транспортуванні в порт Маріуполь на умовах FOB (вище на 40%).

Інші операційні витрати ПрАТ «ММК ім. Ілліча» отримані за рахунок негативної курсової різниці по переоцінці кредиторської заборгованості у зв'язку із коливаннями валютного курсу. Інші фінансові витрати отримані за рахунок зростання витрат по банківським кредитам у зв'язку з коливанням валютного курсу.

Підприємство змушене працювати за антикризовою програмою. Для економії енергоресурсів доводиться зупиняти частину обладнання і виводити агрегати в резерв.

Показники рентабельності підприємства представлені в табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Розрахунок показників рентабельності ПрАТ «ММК ім. Ілліча»

Показники	2018 р.	2019 р.	2020р.
1. Рентабельність сукупного капіталу,%	-17,1	-4,84	1,74
2. Рентабельність власного капіталу, %	-39,8	-6,83	2,44
3. Валова рентабельність продажів, %	-6,5	-1,32	6,1
4. Операційна рентабельність продаж, %	-12,7	-6,01	3,5
5. Чиста рентабельність продаж, %	-12,3	-5,03	1,6

Джерело: Складено автором основі [33, 34, 35]

Аналізуючи дані табл. 2.4 можна сказати, що у 2018 р. всі показники рентабельності ПрАТ «ММК ім. Ілліча» були досить негативними, в 2019 р. ситуація покращилась, але за всіма показниками рентабельність також мала негативні значення, тому діяльність підприємства можна було вважати в цей період не рентабельною.

За 2018-2019 рр. показники рентабельності сукупного капіталу ПрАТ «ММК ім. Ілліча» свідчать про низьку ефективність використання капіталу. Негативне значення показника валової рентабельності продажів у цей період обумовлене перевищенням темпів зростання собівартості продукції над темпами зростання виручки від реалізації. Негативне значення показника операційної рентабельності продажів свідчить про зростання постійних

витрат (адміністративних витрат, витрат на збут, інших операційних витрат). Все це свідчить про збитковість діяльності ПрАТ «ММК ім. Ілліча» у 2018-2019 роках.

У 2020 році ситуація кардинально змінилася і всі показники рентабельності підприємства придбали позитивні значення, що свідчить про підвищення економічної ефективності виробництва.

Основними факторами ризику в фінансово-господарській діяльності ПрАТ «ММК ім. Ілліча» є:

падіння цін на металургійну продукцію на світовому ринку та зниження попиту в основних металоспоживаючих галузях внаслідок загального уповільнення економіки;

військові дії на Донбасі, що призвело до обмеження у забезпеченні сировиною ПрАТ «ММК ім. Ілліча»;

випереджаюче зростання цін на паливно-енергетичні ресурси в порівнянні зі зміною цін на металопрокат;

підвищення цін на транспортні тарифи та послуги;

політика держави в питанні відшкодування податку на додану вартість.

До блоку основних політичних та макроекономічних ризиків підприємства можна віднести:

економічне та політичне становище в світі та окремих регіонах;

попит і пропозиція в світі та окремих регіонах та очкування щодо попиту;

прийняття нормативно-правових актів та дії української і іноземних держав з регулювання ринку;

податкове навантаження на фінансовий результат;

інфляційні процеси в економіці України;

зміни валютного курсу.

Таким чином, основним фактором, що вплинув на зниження обсягів продажів металопродукції ПрАТ «ММК ім. Ілліча» у 2017-2020 рр. стало загальне зниження портфеля замовлень на продукцію металургійного

комбінату у зв'язку з невизначеною ситуацією на світових ринках сталі, що супроводжується значним зниженням світових цін на металургійну сировину та готову продукцію.

2.3. Аналіз фінансової стійкості та платоспроможності ПрАТ «ММК ім. Ілліча»

Однією з найважливіших характеристик фінансового стану підприємства є стабільність його діяльності з позиції довгострокової перспективи розвитку. Вона пов'язана, перш за все, із загальною фінансовою структурою підприємства, ступенем його залежності від кредиторів і інвесторів.

Результати розрахунку показників фінансової стійкості ПрАТ «ММК ім. Ілліча» наведені в табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Показники фінансової стійкості ПрАТ «ММК ім. Ілліча»

Показники	Нормативне значення	на 01.01.2019	на 01.01.2020	на 01.01.2021
1. Коефіцієнт автономії	$\geq 0,5$	0,42	0,54	0,53
2. Коефіцієнт фінансової залежності	≤ 2	2,4	1,8	1,88
3. Коефіцієнт фінансового ризику	$< 0,5$	1,4	0,08	0,88
4. Коефіцієнт маневреності власного капіталу	> 0	-0,4	-0,2	-0,23
5. Коефіцієнт залучення коштів	$> 0,4$	0,2	0,2	0,2

Джерело: Розраховано автором основі [33, 34, 35, 80]

Як видно з табл. 2.5, коефіцієнт автономії (коефіцієнт фінансової незалежності) показує, наскільки підприємство незалежно від кредиторів. Чим менше значення коефіцієнта, тим більшою мірою підприємство залежить від позикових джерел фінансування. Величина коефіцієнта

автономії ПрАТ «ММК ім. Ілліча» знаходиться в межах рекомендованого нормативу (0,5), що свідчить про стійке фінансове становище.

Зниження значення коефіцієнта фінансової залежності до кінця періоду свідчить про зменшення частки позикових коштів у фінансуванні підприємства.

Коефіцієнт фінансового ризику показує, скільки одиниць залучених коштів припадає на кожну одиницю власних. Зростання цього показника в динаміці говорить про посилення залежності підприємства від зовнішніх інвесторів і кредиторів, тобто про зниження фінансової стійкості, а в нашому випадку для ПрАТ «ММК ім. Ілліча» – навпаки, фінансова стійкість посилюється.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу свідчить про те, що велика частина власних джерел формування майна підприємства вкладена у необоротні активи і в обороті не бере.

Коефіцієнт залучення коштів нижче нормативного рівня і свідчить про те, що комбінат на протязі всього досліджуваного періоду практично не залучав банківських чи інших позик.

Результати розрахунку коефіцієнтів ліквідності представлені в табл. 2.6.

Таблиця 2.6

Показники ліквідності ПрАТ «ММК ім. Ілліча»

Показники	Нормативне значення	на 01.01.18	на 01.01.19	на 01.01.20	на 01.01.21
Коефіцієнт загальної (поточної) ліквідності	$\geq 1 \div 2$	1,05	0,9	1,03	1,01
Коефіцієнт термінової ліквідності	$\geq 0,7-0,8$	0,7	0,5	0,7	0,8
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$\geq 0,1-0,25$	0,04	0,05	0,014	0,038

Джерело: Розраховано автором основі [33, 34, 35, 80]

Коефіцієнт поточної ліквідності (покриття) ПрАТ «ММК ім. Ілліча», що характеризує достатність обігових коштів для погашення боргів протягом 2020 р. несуттєво зменшився з 1,03 до 1,01 на кінець року та перебуває на нормативному рівні, але за результатами 2019 р. цей показник був нижче нормативного значення.

Коефіцієнт термінової ліквідності показує, скільки одиниць високоліквідних активів припадає на одиницю термінових зобов'язань. Нормативне значення цього показника знаходиться у межах 0,7-0,8, але вважається, що його значення є достатнім в межах 1,0. Протягом 2017, 2019 та 2020 р. цей показник на комбінаті відповідає нормативному значенню, хоча за 2018 р. він негативний. Тобто, на початок 2019 р. ліквідні активи не перекривають термінові зобов'язання комбінату, це на пряму пов'язане зі зміною структури внутрішньогрупової заборгованості, при зростанні рівня кредиторської заборгованості дебіторська також збільшилася на кінець року.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності характеризує готовність підприємства негайно ліквідувати короткострокову заборгованість за рахунок власних грошових коштів. Протягом 2020 р. показник знаходився в межах 0,014-0,038 (при мінімальному нормативному значенні 0,5 або більше 0,5), тобто фінансування комбінату відбувається за рахунок внутрішньогрупових надходжень, залишок грошових коштів на поточних рахунках також знизився під кінець року.

Таким чином, фінансову діяльність ПрАТ «ММК ім. Ілліча» в цілому можна визнати задовільною, проте нестабільна ситуація в країні негативно вплинула на фінансові показники і призвела до зростання кредиторської заборгованості та збільшення періоду її погашення.

Стабільність фінансового стану підприємства в умовах ринкової економіки обумовлена значною мірою його діловою активністю, що залежить від широти ринків збуту продукції, його ділової репутації, ступеня виконання плану за основними показниками господарської діяльності, рівня ефективності використання ресурсів і стабільності економічного зростання.

Ділова активність підприємства у фінансовому аспекті проявляється, насамперед, у швидкості обороту його коштів. Аналіз ділової активності полягає в дослідженні рівнів і динаміки різноманітних коефіцієнтів оборотності.

Важливість показників оборотності пояснюється тим, що характеристики обороту багато в чому визначають рівень прибутковості підприємства.

Для оцінки рівня ефективності використання ресурсів підприємства (ділової активності) скористаємося цими показниками оборотності.

Результати розрахунку інших фінансових показників ПАТ «ММК ім. Ілліча» представлені в табл. 2.7.

Таблиця 2.7

**Зведена таблиця показників ділової активності ПАТ «ММК ім. Ілліча»
Показники фінансово-економічної діяльності ПАТ «ММК ім. Ілліча»
за 2017-2020 роки**

№ п/п	показник	фактичне значення				абсолютне відхилення 2017 до 2020 рр.	нормативне значення
		2017	2018	2019	2020		
1	2	3	4	5	6	7	8
Показники майнового стану							
1.1	Валюта балансу, тис. грн.	19033391	17795444	17462036	34162078	+ 15128687	↑
1.2	Середня величина основних засобів, тис. грн.	10766601,5		15778633		+ 5012031,5	↑
1.3	Коефіцієнт постійності	0,578	0,597	0,593	0,664	+ 0,086	практично не змінюється
1.4	Коефіцієнт мобільності активів	0,725	0,670	0,686	0,507	- 0,218	↑ рекомендований рівень $\geq 0,5$
1.5	Коефіцієнт зносу основних засобів	0,179	0,247	0,030	0,050	- 0,129	↓
1.6	Коефіцієнт придатності	0,821	0,753	0,97	0,950	+ 0,129	↑
1.7	Коефіцієнт оновлення	0,032	0,029	0,142	0,026	- 0,006	↑
1.8	Індекс постійності активів	0,926	1,168	1,405	1,220	+ 0,294	↑ рекомендований рівень $\leq 0,5$, критичний ≥ 1
1.9	Частка основних засобів в активах	0,555	0,616	0,574	0,674	+ 0,119	↓ за умов незмінних або зростаючих обсягів реалізації
1.10	Фондовіддача основних фондів	2,304	3,011	2,932	1,094	- 1,210	↑
Показники ділової активності							
2.1	Оборотність активів (обороту), ресурсовіддача, коефіцієнт трансформації	1,322		1,102		- 0,22	↑

Продовження табл. 2.7

1	2	3	4	5	6	7	8
2.2	Коефіцієнт оборотності обігових активів (оборотн)	3,234		3,070		- 0,164	↑
2.3	Період одного обороту обігових коштів (днів)	111,32		117,26		+ 5,94	↓
2.4	Коефіцієнт оборотності запасів (оборотн)	11,474		8,773		- 2,701	↑
2.5	Період одного обороту запасів (днів)	31,375		41,035		+ 9,660	↓ за умови бездефіцитності матеріалів
2.6	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (оборотн)	5,315		5,072		- 0,243	↑
2.7	Період погашення дебіторської заборгованості (днів)	67,733		70,978		+ 3,245	↓, особливо в умовах інфляції; ↑, якщо додаткова вартість коштів компенсується додатковим прибутком
2.8	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості (оборотн)	3,816		2,962		- 0,854	↑
2.9	Період погашення кредиторської заборгованості (днів)	94,34		121,540		+ 27,20	↓
2.10	Коефіцієнт оборотності власного капіталу (оборотність)	2,322		2,192		- 0,130	↑
Показники рентабельності							
3.1	Рентабельність активів за прибутком від звичайної діяльності до оподаткування	збиток		0,023		+ 0,023	↑
3.2	Рентабельність капіталу (активів) за чистим прибутком	збиток		0,018		+ 0,018	↑
3.3	Рентабельність виробничих фондів	збиток		0,023		+ 0,023	↑
3.4	Рентабельність реалізованої продукції за чистим прибутком	збиток	збиток	0,0051	+ 0,0051	збиток	
3.5	Рентабельність витрат	збиток	збиток	0,0051	+ 0,0051	збиток	↑
3.6	Період окупності капіталу	збиток		56,863		+ 56,863	↓
3.7	Період окупності власного капіталу	збиток		28,595		+ 28595	↓
Показники фінансової стійкості							
4.1	Власні обігові кошти	2513524	73545	1185780	562299	- 7951225	↑
4.2	Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами	0,313	0,010	0,168	0,049	- 0,264	↑ рекомендується значення > 0,1
4.3	Маневреність робочого капіталу	1,178	18,258	2,505	6,187	+ 5,009	↓
4.4	Маневреність власних обігових коштів	0,191	3,403	0,301	0,274	+ 0,083	↑
4.5	Коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами запасів	0,851	0,055	0,399	0,162	- 0,689	↑
4.6	Коефіцієнт маневреності власного оборотного капіталу	0,097	0,008	0,161	0,030	- 0,067	↑ має бути > 0,5
4.7	Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,376	0,489	0,578	0,456	+ 0,08	↓
4.8	Коефіцієнт фінансової стабільності (фінансування)	1,660	1,045	0,730	1,193	- 0,467	має бути > 1

Продовження табл. 2.7

1	2	3	4	5	6	7	8
4.9	Показник фінансового левериджу	0,023	> 0	0,244	0,250	+ 0,277	↓ має бути < 0,25
4.10	Коефіцієнт фінансової стійкості	0,639	0,511	0,525	0,680	+ 0,041	має бути 0,85 – 0,90
Показники ліквідності (платоспроможності)							
5.1	Коефіцієнт поточної ліквідності (покриття)	1,05	0,9	1,03	1,01	-0,04	↑ Критич.знач.=1, при < 1 неліквідний баланс при 1 – 0,5 своєчасно ліквідуються борги
5.2	Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,7	0,5	0,7	0,8	0,1	↑ має бути > 1 у міжнар. практиці 0,7 – 0,8
5.3	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,04	0,05	0,014	0,038	-0,002	↑ має бути 0,2 – 0,35
5.4	Співвідношення короткострокової дебіторської та кредиторської заборгованості	0,921	0,564	0,311	0,517	- 0,475	має бути ≥ 1

Джерело: Розраховано автором основі [33, 34, 35, 80]

На підставі узагальнення результатів фінансово-економічної діяльності ПрАТ «ММК ім. Ілліча» за 2017-2020 рр. (табл. 2.7), можна зробити висновок, що основні засоби ПАТ «ММК ім. Ілліча» працюють у важких умовах, що пов'язано зі специфікою металургійного виробництва (повний цикл технологічного виробництва, гарячий цикл виробництва та безперервність технологічних процесів). Сукупна вартість активів (валюта балансу) за останні чотири роки збільшилась майже на 80% і у 2020 році склала 34152,1 млн. грн., також збільшилась середня величина основних засобів на 5012,03 млн. грн. Це відбулося за рахунок проведення переоцінки основних засобів у липні та в грудні 2020 р, яка була проведена на підставі аналізу динаміки цінних індексів та їх впливу на вартість основних груп активів. Основні засоби за час, що аналізується складають близько 60% в активах підприємства, є придатними, але майже не оновлюються. Погіршилися показники фондоддачі основних фондів, а показник постійності активів знаходиться на критичному рівні, тому можна зробити

висновок, що власних джерел фінансування вистачає лише на формування необоротних активів і свідчить про погіршення фінансового стану підприємства.

Показники ділової активності підприємства мають негативні значення та свідчать про її зниження. Так, знизилась оборотність власного капіталу, активів на 0,22 обороти (середнє 1,102 об. за рік), збільшився період одного обороту обігових коштів майже на шість днів, погіршилися показники оборотності запасів (період одного обороту запасів збільшився майже на 10 днів). Крім того, зменшилася оборотність дебіторської і кредиторської заборгованості та період погашення дебіторів збільшилося більш, чим на три дні, а кредиторської заборгованості на 27 днів.

Показники рентабельності мають позитивні значення тільки за 2019-2020 рр., тому що за попередні роки підприємство відпрацювало у збиток. Фінансову стійкість можна характеризувати як незадовільну, про що свідчить дуже низька маневреність власного оборотного капіталу, нестача власного капіталу і довгострокових зобов'язань для здатності платити поточні борги та розширювати виробництво, виконувати зовнішні зобов'язання, тобто можна сказати що комбінат залежить від позикових джерел.

Показники ліквідності (платоспроможності) також з негативними значеннями та динамікою. Борги комбінату ліквідуються несвоєчасно, недостатньо високоліквідних оборотних активів, тобто на цей час підприємство не готово до негайної ліквідації короткострокової заборгованості та навіть не має здатності розрахуватися з кредиторами за рахунок дебіторів на протязі одного року.

Таким чином, за результатами звичайної діяльності ПАТ «ММК ім. Ілліча» за 2020 рік отримано прибуток. Незважаючи на деякі незадовільні показники фінансово-економічної діяльності підприємства, складне становище в регіоні, досягнуто деякий позитивний результат від господарської діяльності, а саме: повністю проведено розрахунки з

бюджетами і цільовими фондами, на початок 2021 р. повністю відсутня заборгованість із виплати заробітної плати.

Ідентифікація типу фінансової стійкості підприємства проведена за допомогою табл. 2.8.

Таблиця 2.8

Ідентифікація типу фінансового стану ПрАТ «ММК ім. Ілліча»

Показники	2018	2019	2020
1. Загальна величина запасів (З), тис. грн.	296990	3479205	3069796
2. Наявність власних оборотних коштів (Квл), тис. грн.	-2978618	-4089575	-5251434
3. Величина функціонуючого капіталу (Ксдз), тис. грн.	-2978617	-4089575	-5251434
4. Заг. величина джерел (Кз), тис.грн.	-2978617	-4089575	-5251434
5. $\Phi_c = K_{вл} - З$	-5948608	-7568780	-3069796
6. $\Phi_m = K_{сдз} - З$	-5948607	-7568780	-3069796
7. $\Phi_s = K_z - З$	-5948607	-7568780	-3069796
8. Трикомпонентний показник типу фінансової стійкості (S)	(-1;-1;-1)	(-1;-1;-1)	(-1;-1;-1)

Джерело: Розраховано автором основі [33, 34, 35]

Як впливає з табл. 2.8, протягом 2018-2020 рр. ПрАТ «ММК ім. Ілліча» знаходилося в кризовому фінансовому стані, що характеризується ситуацією, при якій підприємство має кредити і позики, не погашені в строк, а також прострочену кредиторську і дебіторську заборгованість.

Висновки до розділу 2

ПрАТ «ММК ім. Ілліча» це одне з найбільших підприємств України з повним металургійним циклом та є експортно-орієнтованим підприємством.

Робота підприємства в 2020 р. багато в чому була ускладнена погіршеною кон'юнктурою на ринку чорних металів, а також проблемами з постачанням на підприємство сировини та відправкою готової продукції через військові дії на Донбасі.

Розподіл реалізації основної продукції ПрАТ «ММК ім. Ілліча» за 2020 р. по регіонах збуту: Україна – 51,6 % (більшу частину поставок в Україні займають поставки агломерату); країни Європи – 19 %; країни Азії – 13,2 %; країни Америки та Африки – 9,2 %; країни ближнього зарубіжжя – 7%.

Аналіз основних показників господарської діяльності ПрАТ «ММК ім. Ілліча» за 2017-2020 рр., показав, що в 2018 р. та 2020 р. було отримано чистого прибутку у розмірі 3372,344 млн. грн. та 186,486 млн. грн. відповідно. В той час як за підсумками результатів аналізу у 2017 р. було отримано збиток у розмірі 828,056 млн. грн. та і у 2019 р. також – 5405193 млн. грн.

Зменшення виручки від продажів у 2020 році на 3 767,3 млн. грн. обумовлене: зниженням цін товарів для перепродажу, що призвело до зменшення суми виручки на 4 402,2 млн. грн. (близько 28%) у порівнянні з 2019 роком; зниженням цін на металопродукцію, що призвело до зменшення виручки від продажу на 310,1 млн. грн.; зростанням обсягів виробництва товарної продукції на 12,4 % (за 2020 р. – 9 903 тис. т., за 2019 р. – 8 807,3 тис. т.), що призвело до збільшення обсягів продажу металопродукції на 055,2 млн. грн., (за 2020 р. – 9 861 тис. т., за 2019 р. – 8 760,5 тис. т.).

Зниження собівартості реалізованої продукції на 14 863,8 млн. грн. обумовлено зниженням витрат на сировину.

За останні три роки відбулася значна зміна балансової вартості основних засобів підприємства (майже у 3 рази), це пов'язано із неодноразовим проведенням переоцінки основних засобів у 2019-2020 рр. Основні засоби ПАТ «ММК ім. Ілліча» працюють у важких умовах, що пов'язано зі специфікою металургійного виробництва, їх сукупна вартість за останні чотири роки збільшилась майже на 80. Основні засоби за час, що аналізується складають близько 60% в активах підприємства, є придатними, але майже не оновлюються. Погіршилися показники фондівддачі основних фондів, а показник постійності активів знаходиться на критичному рівні,

тому можна зробити висновок, що власних джерел фінансування вистачає лише на формування необоротних активів і свідчить про погіршення фінансового стану підприємства.

Показники ділової активності ПрАТ «ММК ім. Ілліча» мають негативні значення та свідчать про її зниження, зменшилася оборотність дебіторської і кредиторської заборгованості, період погашення дебіторів збільшився більш, чим на три дні, а кредиторської заборгованості на 27 днів. Показники рентабельності мають позитивні значення тільки за 2019-2020 р., а в інші роки підприємство відпрацювало у збиток. Фінансову стійкість та платоспроможність підприємства можна охарактеризувати як незадовільну, про що свідчить дуже низька маневреність власного оборотного капіталу, нестача власного капіталу і довгострокових зобов'язань для здатності платити поточні борги та розширювати виробництво, виконувати зовнішні зобов'язання, тобто можна сказати що комбінат залежить від позикових джерел.

Показники ліквідності (платоспроможності) також з негативними значеннями та динамікою. Борги комбінату ліквідуються несвоєчасно, недостатньо високоліквідних оборотних активів, тобто на цей час підприємство не готово до негайної ліквідації короткострокової заборгованості та навіть не має здатності розрахуватися з кредиторами за рахунок дебіторів на протязі одного року.

Таким чином, фінансову діяльність ПрАТ «ММК ім. Ілліча» в цілому можна визнати задовільною, проте нестабільна ситуація в країні негативно вплинула на фінансові показники підприємства і призвела до зростання кредиторської заборгованості та збільшення періоду її погашення.

Ідентифікація типу фінансової стійкості підприємства показала, що протягом останніх років підприємство знаходиться в кризовому фінансовому стані, що характеризується ситуацією, при якій воно має кредити і позики, не погашені в строк, а також прострочену кредиторську і дебіторську заборгованість.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПРАТ «ММК ІМ. ІЛЛІЧА» ЧЕРЕЗ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЮ

3.1. Діагностика ймовірності кризового стану та загрози банкрутства ПрАТ «ММК ім. Ілліча»

Функціонуючи в умовах нестабільного економічного середовища, значна кількість суб'єктів господарювання в Україні та світі перебуває у стані банкрутства чи кризовому стані. У зв'язку з цим виникає необхідність постійного моніторингу фінансово-економічного стану та діагностики банкрутства суб'єкта господарювання з метою запобігання виникненню кризової ситуації на підприємстві.

Діагностика банкрутства – це система цільового фінансового аналізу, направленою на виявлення параметрів кризового розвитку підприємства, які генерують загрозу його банкрутства в подальшому періоді [12].

Діагностика кризи є одним з необхідних етапів процесу антикризового управління, оскільки саме її результати дають можливість визначити глибину кризи, його масштаби, реальність і очікуваний час виникнення ситуації банкрутства, обґрунтувати заходи, необхідні для його подолання, оцінити можливості підприємства щодо подолання кризи і прогнозування наслідків подальшого розвитку ситуації.

У зарубіжній та вітчизняній практиці існують різні підходи діагностики банкрутства підприємства, форми, інструменти її проведення та нормативно-правове забезпечення.

Сучасний стан розвитку економіки України вимагає зростання ролі ефективного управління фінансовою та економічною діяльністю підприємства. Така ситуація зумовлена тим, що фінансово-економічна

діяльність формує фінансове забезпечення господарської діяльності підприємства, підвищення конкурентоспроможності продукції та забезпечення стійкого розвитку підприємства.

На сьогоднішній день стійкий фінансовий стан забезпечує фінансово-економічну безпеку підприємства. Діагностика ймовірності банкрутства є найбільш наглядним індикатором, який характеризує фінансовий стан підприємства.

Отже, науковці пропонують різноманітні моделі діагностики ймовірності банкрутства, зокрема: модель Альтмана, Спрінггейта, Терещенка, Лиса та Таффлера, показник Конана і Гольдера, універсальна дискримінантна функція, теорія нечітких множин. Проте, незважаючи на існування численних методів діагностики банкрутства підприємств, залишається невирішеною низка проблем, які затрудняють можливість використання існуючих моделей для оцінки ймовірності банкрутства вітчизняних підприємств [12].

Для оцінки загрози банкрутства може застосовуватися багатофакторна адитивна аналітична модель Альтмана, яка представляє собою алгоритм інтегральної оцінки загрози банкрутства підприємства, заснований на комплексному обліку найважливіших показників, що діагностують кризовий фінансовий його стан.

На основі обстеження підприємств-банкрутів Е. Альтман визначив коефіцієнти значущості окремих факторів в інтегральній оцінці ймовірності банкрутства. Модель Альтмана має такий вигляд [52]:

$$Z = 1,2X_1 + 1,4X_2 + 3,3X_3 + 0,6X_4 + 1,0X_5, \quad (3.1)$$

де Z – інтегральний показник рівня загрози банкрутства (« Z - рахунок Альтмана»);

X_1 – відношення оборотних активів (робочого капіталу) до суми всіх активів підприємства;

X_2 – рівень рентабельності капіталу;

X_3 – рівень прибутковості активів, оцінених за ринковою вартістю;

X_4 – коефіцієнт співвідношення власного і позикового капіталу;

X_5 – оборотність поточних активів (число оборотів).

Рівень загрози банкрутства підприємства за моделлю Альтмана оцінюється за такою шкалою:

Значення показника Z	Вірогідність банкрутства
До 1,8	Дуже висока
1,81—2,70	Висока
2,71—2,99	Можлива
3,00 і вище	Дуже низька

Розрахунки рівня загрози банкрутства для ПрАТ «ММК ім. Ілліча» за 2018 – 2020 рр. по Z - моделі Е. Альтмана наведені в табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Вихідні дані для розрахунку показника Z - рахунок за методикою Е. Альтмана для ПрАТ «ММК ім. Ілліча» за 2018 - 2020 рр.

Показники	Роки		
	2018	2019	2020
X_1 – відношення оборотних активів до суми всіх активів	0,4	0,3	0,35
X_2 – рівень рентабельності капіталу	-0,17	0,02	-0,04
X_3 – рівень прибутковості активів	0	0,03	0
X_4 – коефіцієнт співвідношення власного і позикового капіталу	0,7	1,2	0,53
X_5 – оборотність поточних активів	1,36	1,1	0,72

Джерело: Розраховано автором на основі [33, 34, 35, 80]

Для 2018р.:

$$Z_{2018} = 1,2 \times 0,4 + 1,4 \times (-0,17) + 0 + 0,6 \times 0,7 + 1,36 = 2,02$$

Для 2019р.:

$$Z_{2019} = 1,2 \times 0,3 + 1,4 \times 0,02 + 0 + 0,6 \times 1,2 + 1,1 = 2,2$$

Для 2020р.:

$$Z_{2020}=1,2 \times 0,35 + 1,4 \times (-0,04) + 0 + 0,6 \times 0,53 + 0,72 = 1,4$$

Як бачимо з наведених результатів у табл. 3.1 ймовірність банкрутства ПрАТ «ММК ім. Ілліча» за аналізований період досить висока.

Модель Ліса (1972 р.) для оцінки фінансового стану оцінює схильність підприємства до банкрутства на основі показників ділової активності та рентабельності.

Формула розрахунку має такий вигляд [54]:

$$L = 0,063X_1 + 0,092X_2 + 0,057X_3 + 0,001X_4, \quad (3.2)$$

де X_1 – оборотний капітал / сума активів;

X_2 - операційний прибуток / сума активів;

X_3 - нерозподілений прибуток / сума активів;

X_4 – власний капітал / сума активів.

Для 2018р.:

$$L_{2018} = 0,063 \times 0,4 + 0 + 0 + 0,001 \times 0,42 = 0,026$$

Для 2019р.:

$$L_{2019} = 0,063 \times 0,34 + 0,092 \times 0,05 + 0,057 \times 0,01 + 0,001 \times 0,54 = 0,027$$

Для 2020р.:

$$L_{2020} = 0,063 \times 0,35 + 0 + 0 + 0,001 \times 0,53 = 0,023$$

Граничне значення для цієї моделі становить 0,037. Аналізуючи модель Ліса, необхідно відмітити, що за цією моделлю ПрАТ «ММК ім. Ілліча» протягом аналізованого періоду перебуває у фінансовій нестабільності. Головною перевагою даної моделі є простота розрахунку, однак вона розроблена у Англії з урахуванням західного розвитку та не пристосована до українських підприємств.

Модель Спрінгейта була побудована у 1978 році за допомогою покрокового дискримінантного аналізу методом, який розробив Е. Альтман. У процесі створення моделі з 19 фінансових коефіцієнтів в остаточному варіанті залишилося тільки чотири [9]:

$$Z = 1,03X_1 + 3,07X_2 + 0,66X_3 + 0,4X_4, \quad (3.3)$$

де X_1 – відношення оборотних активів до суми всіх активів;

X_2 – прибуток до виплат / загальна вартість активів;

X_3 – прибуток до виплат / поточні зобов'язання;

X_4 – виручка / загальна вартість активів.

Для 2018р.:

$$Z_{2018} = 1,03 \times 0,4 + 3,07 \times 0 + 0,66 \times 0 + 0,4 \times 1,4 = 0,972$$

Для 2019р.:

$$Z_{2019} = 1,03 \times 0,3 + 3,07 \times 0,02 + 0,66 \times 0,04 + 0,4 \times 0,8 = 0,717$$

Для 2020р.:

$$Z_{2020} = 1,03 \times 0,35 + 3,07 \times 0 + 0,66 \times 0 + 0,4 \times 0,72 = 0,649$$

Модель Спрінгейта більш об'єктивно відображає фінансовий стан і розроблена вона трохи пізніше з урахуванням та усуненням певних недоліків моделі Альтмана.

В 2019 та 2020 рр. $Z < 0,862$, що свідчить про те, що підприємство є потенційним банкрутом.

У розглянутих вище моделях орієнтація під час визначення банкрутства підприємства на фактори ділової активності та рентабельності не завжди виправдана. Хоча збитковість фінансово-господарської діяльності підприємства свідчить про загрозу банкрутства, однак, це не означає, що будь-яке збиткове підприємство обов'язково повинне збанкрутувати. Збитковість може бути тимчасовою, і завдяки ефективним діям керівництва підприємство може доволі швидко відновити прибутковість. З іншого боку, висока рентабельність не виключає можливості банкрутства. За наявності високої рентабельності в певний момент на підприємстві можуть бути

незадовільними показниками ліквідності та фінансової стійкості, що свідчить про небезпеку банкрутства .

Акцентування уваги під час прогнозування банкрутства на показниках фінансової стійкості не завжди дає правильну оцінку, оскільки підприємство може мати значну частку залучених коштів, однак, до того ж ефективно використовувати фінансові ресурси і забезпечувати високу рентабельність, що дасть змогу розраховуватися з кредиторами. Інша ситуація, коли підприємство поряд із наявністю значної частки залученого капіталу має низькі показники прибутковості, у цьому разі ймовірність банкрутства значно зростає.

Досить поширеною в Україні є діагностика банкрутства підприємства за моделлю О. Терещенка. Дана модель існує у двох варіантах. Перший – це універсальна модель, що включає 6 показників і побудована на основі даних 850 підприємств різних галузей. Друга модель містить 10 показників і враховує диференціацію підприємств за галузями.

Для прогнозування ймовірності банкрутства в умовах української економіки О. Терещенко запропонував універсальну дискримінантну функцію (Z_Y) [72]:

$$Z_Y = 1,5A + 0,08B + 10C + 5D + 0,3E + 0,1F, \quad (3.4)$$

де А – грошові кошти / поточні зобов'язання;

В – валюта балансу / поточні зобов'язання;

С – чистий прибуток / валюта балансу;

Д – чистий прибуток / виручка від реалізації;

Е – виробничі запаси / виручка від реалізації;

F – виручка від реалізації / валюта балансу.

Загроза банкрутства підприємства за цією моделлю оцінюється такими значеннями Z_Y :

<i>Значення показника Z_Y</i>	<i>Загроза банкрутства</i>
менше 0	Підприємство є напівбанкрутом
от 0 до 1	Підприємству загрожує банкрутство, якщо воно не здійснить санаційних заходів
от 1 до 2	Фінансова рівновага порушена, але за умови переходу підприємства на антикризове управління банкрутство йому не загрожує
вище 2	Підприємство вважається фінансово стійким і йому не загрожує банкрутство

Розроблена у 2003 році дискримінантна модель О. Терещенка має значні переваги над традиційними методиками:

модель є зручною в застосуванні;

розроблена на використанні вітчизняних статистичних даних;

враховується сучасна міжнародна практика;

за рахунок використання різноманітних модифікацій базової моделі до підприємств різних видів діяльності вирішує проблему критичних значень показників;

враховує галузеві особливості підприємства.

Однак дана методика не є досконалою і має свої недоліки:

відсутність поглибленої класифікації стійкості фінансового стану (існує лише задовільний та незадовільний фінансовий стан);

широкий інтервал невизначеності, що зобов'язує проводити додатковий аналіз для ідентифікації стійкості фінансового стану;

недостатнє теоретичне та емпіричне обґрунтування критичних точок (чи інтервалів) для окремих фінансових індикаторів, що призводить до неточного фіксування нормативних значень фінансових показників.

Розрахунок показників Z_Y за методикою О. Терещенко за 2018-2020 рр. наведені в табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Вихідні дані для розрахунку показника Z_Y за методикою О. Терещенко для ПрАТ «ММК ім. Ілліча» за 2018 - 2020 рр.

Показники	Роки		
	2018	2019	2020
А - грошові кошти / поточні зобов'язання	0,01	-0,024	0,038
В - валюта балансу / поточні зобов'язання	1,731	2,193	2,93
С - чистий прибуток / виручка від реалізації	0	0,017	0
Д – чистий прибуток / виручка від реалізації	0	0,02	0
Е – виробничі запаси / виручка від реалізації	0,058	0,066	0,097
ґ – виручка від реалізації / валюта балансу	1,46	0,857	0,722

Джерело: Розраховано автором основі [33, 34, 35]

Для 2018р.:

$$Z_{2018}=1,5 \times 0,01 + 0,08 \times 1,731 + 10 \times 0 + 5 \times 0 + 0,3 \times 0,058 + 0,1 \times 1,46 = 0,316$$

Для 2019р.:

$$Z_{2019}=1,5 \times (-0,024) + 0,08 \times 2,193 + 10 \times 0,017 + 5 \times 0,02 + 0,3 \times 0,066 + 0,1 \times 0,857 = 0,5$$

Для 2020р.:

$$Z_{2020}=1,5 \times 0,038 + 0,08 \times 2,93 + 10 \times 0 + 5 \times 0 + 0,3 \times 0,097 + 0,1 \times 0,722 = 0,39$$

Розрахунки за методикою А. Терещенко визначили, що фінансова стійкість ПрАТ «ММК ім. Ілліча» порушена, і для запобігання банкрутству підприємства і зміцнення його фінансового становища в майбутньому комбінату необхідно розробити комплекс заходів щодо вдосконалення управління фінансами, що мають антикризову спрямованість.

3.2. Рекомендації щодо підвищення ефективності механізму управління фінансовою стійкістю та платоспроможністю ПрАТ «ММК ім. Ілліча»

Управління фінансовою стійкістю підприємства є одним з найбільш значимих функціональних напрямів системи фінансового менеджменту, який досить тісно пов'язаний з іншими системами управління. Безперечно, управління фінансовою стійкістю підприємства органічно входить до системи управління доходами та витратами, рухом активів, капіталу та грошових потоків, управління структурою капіталу та іншими аспектами його діяльності.

Серед основних завдань сучасного розвитку українських підприємств, які пов'язані з постійним подоланням кризових ситуацій, визначають особливі вимоги до фінансової стійкості підприємства як стратегічного фактору фінансової безпеки діяльності підприємства, а також зростання його інвестиційної привабливості. В умовах суттєвих змін економічного простору проблема управління фінансовою стійкістю промислового підприємства набуває пріоритетний характер. Вирішення даної проблеми вимагає вдосконалення механізму управління фінансовою стійкістю промислового підприємства, що дозволяє забезпечити ефективність його управління.

Ефективне управління фінансовою стійкістю промислового підприємства на будь-якому рівні економічної системи включає окремі етапи [37]:

- моніторинг змін фінансової стійкості;
- визначення проблем виявлених змін;
- розробка заходів, що забезпечують заданий рівень фінансової стійкості;
- аналіз можливостей і повноважень для реалізації прийнятих рішень;
- запровадження розроблених завдань та рішень;
- контроль за реалізацією рішень та завдань.

Реалізація зазначених етапів управління фінансовою стійкістю промислового підприємства базується на певному механізмі. Дослідження механізму управління фінансової стійкості промислового підприємства передбачає наявність та аналіз трьох складових: фінансового механізму, механізму управління та фінансової стійкості підприємства.

Отже, дослідженню основних етапів та елементів механізму управління фінансової стійкості промислового підприємства передують визначення змісту та сутності поняття «фінансовий механізм». Зазначена економічна категорія використовується для опису явищ в різних сферах життєдіяльності, як економічній, так й в політичній та соціальній. Звідси складовими частинами фінансового механізму є: фінансовий механізм підприємств, фінансовий механізм некомерційних організацій і установ та інші.

В економічній літературі поняття «фінансовий механізм» використовується досить широко, але єдиної думки щодо його визначення та його структурних елементів не існує. Саме це призводить до виникнення декількох підходів до розуміння сутності даного терміну.

Фінансовий механізм промислового підприємства – це система форм, методів та інструментів, які застосовуються у фінансовій діяльності для забезпечення функціонування всіх сфер та напрямків, шляхом оперування фінансовими ресурсами з урахуванням економічних інтересів суб'єктів. Основними елементами фінансового механізму є: фінансові відносини як об'єкт фінансового управління, фінансові важелі, фінансові методи, нормативно-правове та інформаційне забезпечення.

Під механізмом управління слід розуміти цілісну систему організаційних та економічних елементів, які забезпечують взаємозв'язок всіх елементів для досягнення стратегічних цілей підприємства.

Враховуючи визначення комплексного поняття «фінансова стійкість», яке представляє собою здатність підприємства ефективно функціонувати та розвиватися за умови наявності необхідного рівня забезпеченості фінансовими активами, та інші складові можна зосередитись на понятті

«механізму управління фінансовою стійкістю промислового підприємства» [22].

Дослідження основних факторів, що впливають на фінансову стійкість підприємства у ринкових умовах господарювання, показали, що механізм управління фінансовою стійкістю є невід'ємною складовою частиною фінансового механізму промислового підприємства, який включає механізм управління, оскільки фінансовий механізм промислового підприємства розглядається як система управління фінансовими відносинами підприємства через фінансові важелі за допомогою фінансових методів.

Враховуючи сучасні економічні процеси механізм управління фінансовою стійкістю промислового підприємства потребує, насамперед, нового теоретичного та методичного обґрунтування.

Таким чином, механізм управління фінансовою стійкістю промислового підприємства можна представити як сукупність взаємопов'язаних блоків [22, 23]:

блок фінансування, який включає систему залучення фінансових активів,

блок розподілу фінансових активів, який включає систему використання фінансових активів підприємства;

сукупність елементів, регулюючих процес залучення, розподілу і використання фінансових активів, враховуючи оперативну, тактичну та стратегічну оцінку фінансової стійкості промислового підприємства.

Розроблений механізм управління функціонує з урахуванням певних організаційних структур, принципів, методів, фінансових інструментів, правових норм з метою встановлення оптимальних параметрів структури та обсягу фінансових активів, з їх залученням з різних джерел і в різноманітних формах для підвищення конкурентоспроможності та інноваційної активності промислового підприємства при дотриманні заданого рівня фінансової стійкості (рис. 3.1).

Рис. 3.1. Структура механізму управління фінансовою стійкістю промислового підприємства

Крім того, механізм управління фінансовою стійкістю промислового підприємства можна представити як систему суб'єктів управління фінансовою стійкістю підприємства та їх взаємовідносин.

Механізм управління фінансовою стійкістю промислового підприємства представляє собою невід'ємну частину механізму фінансування господарюючих суб'єктів. В рамках механізму управління фінансовою стійкістю підприємства складаються окремі фінансові відносини з приводу

залучення, розподілу і використання фінансових активів, розрахунків з державою, організаціями, співробітниками та іншими контрагентами.

Даний механізм допомагає мобілізувати і розподіляти фінансові активи, необхідні для здійснення діяльності підприємства за основними напрямками, та забезпечувати стабільність за умови впливу зовнішніх факторів, у тому числі податкової системи та кредитно-банківської сфери. До елементів механізму управління фінансовою стійкістю відносяться умови та джерела залучення фінансових активів, методи їх формування, які використовуються при визначенні доходів і витрат промислового підприємства.

Враховуючи результати проведеного аналізу ми визначаємо механізм управління фінансовою стійкістю промислового підприємства як систему регулювання процесів залучення, розподілу і використання зовнішніх і внутрішніх фінансових активів промислового підприємства відповідно до його стратегічних цілей в рамках певних принципів, фінансових методів, фінансових важелів і нормативно-правового середовища, враховуючи оперативну, тактичну та стратегічну оцінку фінансової стійкості підприємства.

Зміст даного механізму управління проявляється в його функціях, які забезпечують досягнення мети і виконання певного комплексу завдань. До числа даних функцій відносяться: регулююча, перерозподільна, акумуляційна, відтворювальна і контрольна [24].

Складність організації механізму управління фінансовою стійкістю промислового підприємства в значній мірі обумовлюється різноманітністю інтересів сторін, які мають пряме або непряме відношення. Це державні, регіональні та місцеві органи влади, податкові служби, споживачі, суб'єкти фінансової інфраструктури. Одночасне дотримання інтересів усіх зацікавлених сторін в діяльності підприємства представляє собою складну задачу, однак саме її рішення в цілому визначає ефективність механізму управління фінансовою стійкістю промислового підприємства.

Виходячи із запропонованої системи управління фінансовою стійкістю промислового підприємства, метою зазначеного механізму є формування такого управління фінансовою стійкістю підприємства, яке повинно забезпечувати рівновагу між внутрішньою системою промислового підприємства та його зовнішнім середовищем, враховуючи збереження цілісності в процесі структурних змін, виконання функціональних дій і розширеного відтворення капіталу.

Механізм управління фінансовою стійкістю промислового підприємства з точки зору ресурсно-факторного підходу до управління формується на основі врахування наступних чинників [23]:

підпорядкування стратегії управління фінансовою стійкістю промислового підприємства для досягнення основних цілей діяльності;

аналіз зовнішнього і внутрішнього середовища підприємства (розробка альтернатив і остаточний вибір пріоритетних сценаріїв розвитку подій, які суттєво впливають на його фінансову стійкість);

визначення індикаторів, які об'єднують комплекс окремих завдань з управління фінансовою стійкістю промислового підприємства, що відповідають життєвому циклу;

ідентифікація зовнішніх і внутрішніх факторів, які визначають фінансову стійкість підприємства, враховуючи їх взаємозв'язок і пріоритетність;

вибір кількісних показників результативності (або ключових показників ефективності) управління факторами фінансової стійкості промислового підприємства і моніторингу фінансової стійкості;

розробка коригувальних елементів управління для досягнення заданого рівня фінансової стійкості промислового підприємства.

Базуючись на даному методологічному підході стратегічні цілі, фактори і показники результативності управління фінансовою стійкістю промислового підприємства розглядаються у тісному взаємозв'язку. В результаті отриманих результатів впровадження механізмів управління в

систему управління фінансовою стійкістю промислового підприємства передбачає розробку цілей і завдань, що мають кількісну характеристику, ідентифікацію системи значущих і пріоритетних чинників, які обумовлюють досягнення поставлених цілей та відповідних, тобто заданих, фінансових результатів.

Таким чином, за допомогою виявлення відхилень між заданими значеннями результатів управління фінансовою стійкістю промислового підприємства і фактично отриманими значеннями, визначають фінансовий стан підприємства в певний момент часу. Крім того, з'являється можливість виявлення причин кризових ситуацій і знаходження ефективних фінансових рішень, які дозволяють забезпечити належний рівень фінансової стійкості промислового підприємства.

Сутність управління фінансовою стійкістю промислового підприємства базується на основоположних концепціях класичного фінансового менеджменту, тому, враховуючи загальне розуміння фінансового механізму та його складові, виділимо основні елементи механізму його управління (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

**Зміст фінансового механізму управління фінансовою стійкістю
промислового підприємства**

Фінансові методи	Фінансові важелі	Фінансові інструменти	Нормативно-правове забезпечення	Інформаційно-методичне забезпечення
1	2	3	4	5
<ul style="list-style-type: none"> - методи управління інвестиційним процесом; - методи формування фінансових ресурсів; - методи розподілу фінансових ресурсів; 	<ul style="list-style-type: none"> - грошові потоки; - штрафи, пені, неустойки; - орендна плата; - ціни; - процентні ставки; - амортизаційні відрахування; - фінансові ресурси; 	<ul style="list-style-type: none"> - цінні папери; - похідні цінні папери; - договори з одночасної зміни фінансових активів і зобов'язань або пайових зобов'язань контрагентів та ін. 	<ul style="list-style-type: none"> - закони та інші нормативні акти, які регламентують інвестиційний процес (НП(С)БО, МСФЗ); - положення про склад і зміст проектної документації; 	<ul style="list-style-type: none"> - інформація про зовнішнє середовище; - інформація про джерела фінансування; інформація про напрямки інвестування; - фінансові документи, які відображують

Продовження табл. 3.3

1	2	3	4	5
<ul style="list-style-type: none"> - методи розміщення фінансових ресурсів; - мінімізація ризиків інвестиційного портфеля підприємства; - методи стимулювання інноваційної діяльності; - методи управління вартістю; - методи контролінгу та ін. 	<ul style="list-style-type: none"> - структура фінансових ресурсів; - структура витрат підприємства; - форми розрахунків; - система фінансових санкцій та заохочень; - дивіденди та ін. 		<ul style="list-style-type: none"> - внутрішні стандарти оцінки проектів; - внутрішні накази, положення, інструкції, документи, які регламентують інвестиційний процес на підприємстві; - урядові та відомчі накази, листи, інструкції, положення, вказівки та ін. 	<ul style="list-style-type: none"> фінансові відносини підприємства з іншими суб'єктами та впливають на них; - фінансова звітність підприємства та ін.

Джерело: Складено автором основі [11, 19, 22-24, 84]

Фінансові методи являють собою сукупність способів, за допомогою яких підприємство формує і витрачає грошові фонди, управляє грошовими потоками.

Фінансові важелі можна визначити як прийоми, дії фінансових методів, що реалізуються через доходи, прибуток, фінансові санкції, ціни, дивіденди, форми розрахунків, види кредитів та валют, процентні ставки, цінні папери т.д., крім того, фінансові важелі являють собою набір фінансових показників, через які керуюча система може впливати на господарську діяльність фірми. Вони включають: прибуток, доходи, фінансові санкції, ціну, дивіденди, проценти, заробітну плату, податки т.п.

По суті, в даних визначеннях йдеться про інструменти, як про засоби, за допомогою яких реалізуються фінансові методи. На нашу думку, фінансові важелі представляють собою фінансові кошти (інструменти), застосовувані в фінансових методах для виконання функцій фінансового механізму промислового підприємства та вирішення певних фінансових задач, в першу чергу для збільшення доходу та зменшення ризику.

До них відносяться: ціни, процентні ставки, амортизаційні відрахування, структура фінансових ресурсів, структура витрат фірми, форми розрахунків, система фінансових санкцій та заохочень, дивіденди та інші. Порядок управління фінансовими важелями знаходить своє відображення у фінансовій політиці підприємства. Фінансова політика промислового підприємства представляє собою сукупність принципів, методів та процедур управління грошовими потоками підприємства і включає такі види: дивідендна політика; кредитна політика; амортизаційна політика; інвестиційна політика; політика ціноутворення; облікова політика.

Фінансові інструменти – поняття, що використовується у вітчизняній фінансовій науці порівняно недавно. Дане поняття використовується в ряді нормативних документів, наприклад, в Законі України «Про цінні папери та фондовий ринок», згідно з яким фінансовий інструмент – це цінний папір або строковий контракт. У міжнародних стандартах фінансової звітності (МСБО-32 «Фінансові інструменти: подання») надається інше визначення фінансового інструменту – «це будь-який контракт, який приводить до виникнення фінансового активу у одного суб'єкта господарювання та фінансового зобов'язання або інструмента капіталу у іншого суб'єкта господарювання» [25]. За допомогою окремих фінансових інструментів здійснюється ефективне спрямування фінансових активів підприємства.

В результаті аналізу існуючих підходів до визначення фінансових інструментів, виділяють дві основні категорії фінансових інструментів, які суттєво відрізняються надійністю щодо отримання доходу – інструменти власності (акції) та інструменти позики (облігації, векселі, казначейські зобов'язання тощо). Дані групи фінансових інструментів відносять до основних.

Відповідно до загальнотеоретичного підходу, інструмент – це те, за допомогою чого здійснюється вплив на об'єкт, в даному дослідженні під об'єктом розуміється діяльність промислового підприємства, таким чином, під інструментом розуміються конкретні способи впливу, аналізу,

стимулювання діяльності, тобто інструменти реалізації функцій механізму управління.

Таким чином, в широкому розумінні під фінансовими інструментами розуміється сукупність фінансових важелів і власне фінансових інструментів, за допомогою яких відбувається цілеспрямований вплив на діяльність промислового підприємства.

Сутність і зміст механізму управління фінансовою стійкістю промислового підприємства розкривається в його функціях, які забезпечують досягнення мети та виконання комплексу завдань даного механізму. Проаналізувавши роботи вчених, присвячені дослідженню економічних і фінансових механізмів підприємства, ми виділяємо такі основні функції механізму управління фінансовою стійкістю промислового підприємства: регулююча, перерозподільна, акумуляційна, відтворювальна і контрольна.

Таким чином, функції визначаються як метою, для реалізації якої об'єкт існує, так й саме об'єктом, тому функції акумуляції та перерозподілу фінансових ресурсів є функціями, які визначаються сутністю механізму фінансування, а функції регулювання (управління) та контролю - функціями, що відносяться до механізму розподілу та сприяють ефективному досягненню загальної мети механізму управління фінансовою стійкістю промислового підприємства.

Акумуляційна та перерозподільна функції полягають у тому, що механізм управління фінансовою стійкістю промислового підприємства сприяє раціональному залученню (акумуляції), розподілу (перерозподілу) та використанню фінансових ресурсів за інвестиційними проектами, які в рамках інвестиційного портфеля забезпечують максимальний приріст вартості підприємства, враховуючи стратегічну оцінку фінансової стійкості підприємства. Погоджуючись з об'єктивністю розглянутих функцій, на нашу думку, функції залучення та розподілу фінансових ресурсів відображають процес фінансування, а розміщення фінансових ресурсів - процес інвестування.

Формування фінансових активів здійснюється за допомогою залучення грошових коштів за рахунок власних доходів, накопичень і капіталу, а також різного виду надходжень. При цьому ефективність залучення фінансових активів залежить від якісно проведеної операційної оцінки фінансової стійкості промислового підприємства.

Розподіл фінансових активів відбувається шляхом утворення фондів, які представляють собою резерви капіталовкладень інвестиційних проектів. В свою чергу фонди витрачають кошти на фінансування інвестиційних проектів.

Враховуючи умови інноваційної економіки модернізація механізму управління фінансовою стійкістю промислового підприємства полягає в адаптації його до сучасних економічних умов за допомогою модифікації фінансових методів та важелів, а також каналів залучення фінансових активів з метою забезпечення ефективного використання фінансових ресурсів при трансформації факторів виробництва в готовий продукт та підвищення його конкурентоспроможності та інноваційної активності, на основі оцінки фінансової стійкості промислового підприємства.

В цілому механізм управління фінансовою стійкістю промислового підприємства реалізується за допомогою синтезу двох типів управління: орієнтованого та пріоритетного.

Механізм орієнтованого управління фінансовою стійкістю промислового підприємства призначений для вибору домінуючих факторів для процесів регулювання рівня фінансової стійкості промислового підприємства виходячи зі стратегічних його цілей. На даному етапі, враховуючи запропоновану модель взаємодії факторів, що впливають на управління фінансовою стійкістю підприємства, проводиться пошук проблемного етапу в трансформації фінансових ресурсів підприємства та виявляються причини появи негативних чинників, що знижують фінансову стійкість промислового підприємства за допомогою показників оперативної, тактичної та стратегічної оцінки.

Якщо проблеми виникли у сфері трансакційних факторів виробництва: нестача фінансових ресурсів, дефіцит фінансових запасів, низька капіталізація активів і інвестиційна активність (або інвестиційна привабливість) підприємства, то розглядаються ключові показники ефективності блоку «Використання». Отже, якщо причина низької фінансової стійкості в недостатньому рівні рентабельності продажів, то розглядаються ключові показники ефективності блоку «Клієнти». Якщо спостерігається негативний вплив на рівень фінансової стійкості фірми проблем в процесі трансформації фінансових ресурсів ендогенні фактори виробництва і ендогенних факторів виробництва в затрати, тоді аналізуються результати трансформаційних факторів виробництва – «Бізнес-процеси».

Після виявлення негативних чинників, що знижують фінансову стійкість промислового підприємства, реалізується механізм пріоритетного управління фінансовою стійкістю, коли з проблемними суб'єктами на відповідних стадіях трансформації фінансових ресурсів взаємодіють профільні служби підприємства.

Таким чином, можна зазначити, що якісна зміна механізму управління фінансовою стійкістю промислового підприємства забезпечується сукупністю виробничих, адміністративних, інноваційних і інтеграційних чинників, які представляють собою систему зовнішнього та внутрішнього впливу на систему управління фінансовою стійкістю промислового підприємства з метою його перетворення в адекватний стан відносно життєвого циклу підприємства. В результаті трансформації вихідного стану системи управління фінансовою стійкістю промислового підприємства відбувається результативний вплив на механізм та стиль управління, якому відповідає певна мета, комплекс доступних фінансових методів, інструментів, важелів та каналів для залучення фінансових активів. Враховуючи наявність і рівень розвитку кожного з перерахованих факторів управління визначається життєвий цикл промислового підприємства та особливості управління його фінансовою стійкістю.

В умовах фінансової кризи питанню платоспроможності суб'єктів господарської діяльності приділяється особлива увага, оскільки платоспроможність підприємства є найважливішим показником, що характеризує фінансовий стан підприємства. В оцінці платоспроможності зацікавлені як керівники підприємств, які повинні мати достовірну інформацію про наявність коштів, необхідних для розрахунків із заробітної плати з персоналом, за платежами в бюджет з фінансовими органами, за позиками з установами банків, за товарно-матеріальні цінності з постачальниками, так і підприємства-партнери, які надають комерційний кредит або вирішують питання про відтермінування платежів, та установи банків при визначенні кредитоспроможності позичальників. Також така інформація потрібна і для прогнозування фінансової діяльності на майбутнє. Платоспроможність – це доволі містке поняття, яке включає також кредитоспроможність та податкоспроможність. Ефективне управління платоспроможністю підприємства дозволяє господарюючому суб'єкту оперативно вирішувати завдання виживання в умовах конкурентної боротьби і мати можливість своєчасно і в необхідному обсязі отримувати і погашати позикові кошти.

Високий рівень платоспроможності дає можливість максимізувати його прибуток і рентабельність діяльності за рахунок залучення додаткових джерел фінансування. Все це підвищує вартість самого підприємства, забезпечує його інвестиційну привабливість і надійну перспективу.

Неплатоспроможним може бути будь-який суб'єкт господарювання внаслідок [12]:

невиконання виробничої програми, порушення договорів поставки та втрати ринків збуту продукції;

підвищення витрат за всіма видами господарської діяльності;

зниження платоспроможності, банкрутство клієнтів і партнерів;

співвідношення оборотності оборотних активів;

формування понаднормативних запасів та значне відвернення коштів у дебіторську заборгованість;

інфляційні процеси та підвищення податкового навантаження.

Аналіз платоспроможності потребує також ретельного аналізу структури кредиторської заборгованості суб'єкта господарювання. Він здійснюється на підставі порівняння обсягу поточних зобов'язань із наявністю ліквідних коштів. Результати розраховуються як коефіцієнти ліквідності за інформацією з відповідної фінансової звітності.

Аналіз платоспроможності показує значну залежність підприємства від зовнішніх фінансових джерел. Коефіцієнт платоспроможності свідчить, про відсоток активів підприємства які сформовані за рахунок власних джерел.

Зважаючи на загальне збільшення вартості активів та капіталу підприємства, а також на збільшення реалізації та прибутку підприємства, відбувається збільшення відносних показників, які характеризують ефективність фінансової діяльності підприємства.

Отже, для підвищення ефективності використання фінансових коштів підприємства необхідно впровадити заходи, які сприятимуть збільшенню прибутку, зменшенню вартості матеріальних активів та дебіторської заборгованості, а також оптимізації структури капіталу підприємства.

Для покращання показників ліквідності і платоспроможності підприємства запропонуємо такі заходи:

1. З метою підвищення показників ліквідності та платоспроможності підприємства пропонується ввести управління запасами підприємства з метою оптимізації запасів матеріалів, незавершеного виробництва та готової продукції. Оптимізація рівня запасів має вплинути на перерозподіл обігових коштів підприємства, в результаті чого очікується збільшення величини ліквідних грошових коштів та зменшення величини неліквідних виробничих запасів.

2. Аналіз активів підприємства дозволив виявити негативне явище збільшення дебіторської заборгованості підприємства.

3. Крім того для більш підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності підприємству необхідно планувати свою фінансову діяльність та контролювати виконання фінансових планів.

Оптимізація ліквідності підприємства реалізується за допомогою оперативного механізму фінансової стабілізації – системи заходів спрямованих, з одного боку, на зменшення фінансових зобов'язань, а з іншого - на збільшення грошових активів, що забезпечують ці зобов'язання.

Фінансові зобов'язання підприємство може зменшити за рахунок: зменшення суми постійних витрат (в тому числі витрат на утримання управлінського персоналу); зменшення рівня умовно-змінних витрат; продовження строків кредиторської заборгованості за товарними операціями.

Збільшити суму грошових активів, що можна за рахунок: рефінансування дебіторської заборгованості (шляхом факторингу, врахування та дисконтування векселів, форфейтингу); прискорення оборотності дебіторської заборгованості (шляхом скорочення термінів надання комерційного кредиту); оптимізація запасів товарно-матеріальних; скорочення розмірів страхових, гарантійних та сезонних запасів на період перебування підприємства у фінансовій кризі. Звідси висновок, що вирішення проблеми підвищення фінансової стійкості і ліквідності підприємства, що аналізується та збільшення наявності власних коштів є реальним і можливим перш за все за рахунок подальшого збільшення обсягу реалізації продукції, розмірів прибутку та підвищення рівня прибутковості.

Отже, основними шляхами підвищення фінансової стійкості підприємства при цьому є такі: підвищення ефективності використання основних фондів підприємства; підвищення інтенсивності використання оборотних активів підприємства; підвищення продуктивності праці; подальше збільшення обсягів реалізації товарів; зниження матеріальних операційних витрат; розширення ринку збуту продукції (товарів); залучення інвестицій (кредитів) та ін.

Заходи ПрАТ «ММК ім. Ілліча» щодо зменшення ризиків, захисту своєї діяльності та розширення виробництва та ринків збуту: зміна структури відвантаженої продукції для зниження обсягу реалізації збиткової продукції; більш жорсткий контроль сировини, що надходить на комбінат, загальних показників якості продукції, що випускається, зниження незапланованих простоїв для підвищення ефективності виробництва; суворе дотримання заходів профілактичного обстеження основного металургійного та енергетичного обладнання; заходи щодо зниження енергоємності продукції.

Одним із пріоритетних напрямків діяльності ПрАТ «ММК ім. Ілліча» є підвищення енергоефективності та зниження енергоємності продукції за рахунок впровадження заходів, спрямованих на зниження споживання паливно-енергетичних ресурсів, в т.ч. заходів щодо економії природного газу.

Протягом 2020 р. цехами ПрАТ «ММК ім. Ілліча» було впроваджено 50 енергозберігаючих заходів з економічним ефектом понад 150 млн. грн. Вживання комплексних заходів дозволило знизити річне споживання природного газу на 7,5 млн. кубометрів, вугілля – на 22,7 тис. т, коксу – майже на 5 тис. т. Споживання електроенергії зменшилося на 13,08 млн. кіловат/годин, технічної води – на півмільйона метрів кубічних, а теплоенергії – на 9,5 тис. Гкал. Серед найбільш значущих енергозберігаючих заходів 2020 р. слід назвати [56]:

на аглофабриці – зниження витрат твердого палива в аглошихті за рахунок збільшення в ній частки шламів. У результаті економія склала близько 23 тис. т вугілля. У грошовому вираженні це 57,7 млн. грн.;

у доменному цеху – заміна насадкових виробів з діаметром 40 мм на вироби з діаметром 30 мм на повітронагрівачі 19 біс. Економія склала 4,67 тис. т коксу або 21 млн. грн.;

ТЕЦ-1 – переведення котлів блоку середнього тиску на роботу тільки на доменному газі при його 66 надлишку. Це дозволило знизити споживання природного газу майже на 2,5 млн. кубометрів. У грошовому вираженні

економія склала 15,5 млн. грн. В результаті впровадження комплексної програми енергозберігаючих заходів енергоємність виробленої продукції в 2015 р. склала 28,2 ГДж/т. З метою виконання завдань щодо зниження собівартості продукції, поліпшенню її якості та підвищення продуктивності праці на підприємстві активно впроваджується система безперервних операційних поліпшень.

Важливим резервом зниження собівартості на комбінаті є зниження споживання природного газу при виробництві агломерату. Так, відповідно до раціоналізаторської пропозиції з проектування і створення нового типу газових пальників для запалювання шихти на агломераційної машині, розрахуємо економію від зниження витрати газу по формулі [3]:

$$\mathcal{E}_r = V_{\text{пр}} * Y_{\text{ек}} * Ц, \quad (3.5)$$

де $V_{\text{пр}}$ – виробництво агломерату, т;

$Y_{\text{ек}}$ – питома економія газу, м³/т;

Ц – ціна 1000 м³ природного газу.

Виробництво агломерату в 2020 році склало 9523 тис. т; розрахункова економія природного газу в порівнянні з 2019 роком за умови використання нового типу газових пальників для запалювання шихти на агломераційної машині дорівнюватиме 0,154 м³/т.

Таким чином, розрахункова економія за рахунок зниження витрати газу (за даними 2020 року) становить:

$$E_r = 9523000 * 0,154 * 0,402 = 589549,88 \text{ грн.}$$

Витрати на доопрацювання горна складуть:

1) виготовлення пальникової плити – 1523 грн.

2) виготовлення горілчаного каменю – 149,2 грн.

Комплект 4×149,2 = 596,8 грн.

1) витрати на доопрацювання 12 агломашин:

$$1523 \times 12 + 596,8 \times 12 = 25437,6 \text{ грн.}$$

Економічний ефект за вирахуванням витрат складе:

$$\mathcal{E}_{\text{ф1}} = 589549,88 - 25437,6 = 564112,28 \text{ грн.}$$

Протягом попереднього року в ПрАТ «ММК ім. Ілліча» була проведена системна робота із впровадження заходів щодо підвищення якості продукції, що випускається. Внаслідок системної роботи у звітному 2020 році зниження рівня невідповідної продукції та браку склало 57,4% і 25% відповідно. Рівень невідповідної продукції склав 0,66% від загальної кількості виробленої продукції. А рівень браку – 0,06%. Протягом 2020 року було розроблено 333 цільових заходи, що дозволили вчинити превентивний вплив на випуск невідповідної продукції за переділами. Основне зниження рівня невідповідної продукції досягнуто ЦХП, ЛПЦ-1700, ЛПЦ-3000, ТЕЗЦ (брак відсутній). Основне зниження рівня браку досягнуто конвертерним цехом, ТЕЗЦ, ЦХП. Істотне зниження отримано за рахунок виключення виробництва продукції із злитків. Сумарний ефект від зниження рівня браку і невідповідної продукції у 2020 р. порівняно з 2019 р. склав понад 1,5 млн. доларів.

Також на підприємстві проводяться заходи з модернізації та технічного переозброєння устаткування. Так, у 2015 р. ПрАТ «ММК Ім. Ілліча» і австрійська компанія Primetals Technologies Austria підписали договір на розробку детального інжинірингу за проектом будівництва нової двохструмкової машини безперервного лиття заготовок конвертерного цеху. Реалізація проекту дозволить вийти на новий рівень – продуктивність відділення безперервного розливання сталі збільшиться до 4 млн. тонн слябів на рік, покращиться якість випущених зливків.

У грудні 2020 р. ПрАТ «ММК Ім. Ілліча» розпочав будівництво комплексу очищення димових газів від оксидів сірки в рамках нової системи газоочистки аглофабрики. Проект вартістю понад 900 млн. грн. дозволить знизити викиди сполук сірки на 43% [56].

Фахівці приступили до будівельних робіт в зонах спікання і охолодження агломашин №7, №8 та №9. Паралельно йде установка комплектів «сухих» циклонів типу Hurriclone італійської компанії

Termokimik Corporation на п'ятій агломашині. Фахівці Termokimik віддалено контролюють процес реконструкції аглофабрики в режимі он-лайн.

Нова система газоочистки аглофабрики ПрАТ «ММК Ім. Ілліча» передбачає трьохстадійне очищення агломераційних газів в рукавних фільтрах. Грубе очищення від пилу відбувається в високоефективних циклонах останнього покоління і в реакційній зоні.

Тонке доочищення газового потоку виконується на рукавному фільтрі сіркоочистки. Система газоочисного устаткування повністю герметична і передбачає повторне використання у виробництві уловленого пилу.

Будівництво сіркоочистки є важливим етапом реконструкції аглофабрики – найбільшого екологічного проекту в історії незалежної України. Загальні інвестиції Групи Метінвест в цей проект складуть \$ 220 млн.

3.3. Прогнозування рентабельності ПрАТ «ММК ім. Ілліча» на основі моделі парної регресії

При аналізі економічних явищ на основі економіко-математичних методів особливе місце займають моделі, що виявляють кількісні зв'язки між досліджуваними показниками і чинниками, що на них впливають. Головним інструментом економетрики служить економетрична модель, тобто економіко-математична модель факторного аналізу, параметри якої оцінюються засобами математичної статистики. Ця модель виступає в якості засобу аналізу і прогнозування конкретних економічних процесів на основі реальної статистичної інформації.

Факторні моделі рентабельності розкривають найважливіші причинно-наслідкові зв'язки між показниками фінансового стану підприємства і фінансовими результатами. Тому вони є незамінним інструментом оцінки ситуації, що склалася.

Однією з найважливіших цілей побудови економетричної моделі є прогнозування поведінки досліджуваного процесу або об'єкта. Якщо в моделі присутній фактор часу, то прогнозування має на увазі передбачення стану системи в майбутньому.

Задачею регресійного аналізу являється установлення форми залежності між змінними, оцінка функції регресії, прогноз значень залежної змінної. У регресійному аналізі розглядаються залежність випадкової змінної Y від однієї (або декількох) невідповідної незалежної змінної X .

Парний регресійний аналіз спрямований на визначення ступеня зв'язку між змінними і яким чином вони зв'язані в побудові парної моделі. Слід відзначити, що не слід очікувати отримання точного співвідношення між будь-якими економічними показниками, крім випадків, коли воно існує за визначенням.

Складемо модель впливу чинників на рентабельність, факторними показниками обираємо активи підприємства та його зобов'язання. Розрахунок проводимо за допомогою програми MS EXCEL.

Вихідні дані для проведення аналізу надані у табл. 3.4.

Таблиця 3.4

Вихідні дані для побудови математичної моделі

Рік	Рентабельність Y	Активи, млрд. грн. X_1	Зобов'язання, млрд. грн. X_2
2013	-17,1	17,43	8,27
2014	1,74	34,16	10,93
2015	-4,84	43,71	14,93

Рівняння регресії (оцінка рівняння регресії):

$$Y = 1,6814 + 2,2367X_1 - 6,9852X_2$$

Знайдемо парні коефіцієнти кореляції:

$$r_{xy} = \frac{\bar{x} \cdot \bar{y} - \bar{x} \cdot \bar{y}}{s(x) \cdot s(y)}$$

$$r_{yx_1} = \frac{-150.06 - 31.77 \cdot -6.73}{10.86 \cdot 7.81} = 0.753$$

$$r_{yx_2} = \frac{-64.89 - 11.38 \cdot -6.73}{2.74 \cdot 7.81} = 0.548$$

$$r_{x_1x_2} = \frac{390.04 - 11.38 \cdot 31.77}{2.74 \cdot 10.86} = 0.963$$

Таблиця 3.5

Допоміжні розрахунки

Признаки x и y	$\sum x_i$	$\bar{x} = \frac{\sum x_i}{n}$	$\sum y_i$	$\bar{y} = \frac{\sum y_i}{n}$	$\sum x_i y_i$	$\overline{xy} = \frac{\sum x_i y_i}{n}$
Для y и x ₁	95,3	31,767	-20,2	-6,733	-450,171	-150,057
Для y и x ₂	34,13	11,377	-20,2	-6,733	-194,66	-64,887
Для x ₁ и x ₂	34,13	11,377	95,3	31,767	1170,105	390,035

Таблиця 3.6

Дисперсії і середньоквадратичні відхилення

Признаки x и y	$D(x) = \frac{\sum x_i^2}{n} - \bar{x}^2$	$D(y) = \frac{\sum y_i^2}{n} - \bar{y}^2$	$s(x) = \sqrt{D(x)}$	$s(y) = \sqrt{D(y)}$
Для y и x ₁	117,97	60,95	10,861	7,807
Для y и x ₂	7,492	60,95	2,737	7,807
Для x ₁ и x ₂	7,492	117,97	2,737	10,861

Для відбору найбільш значущих чинників x_i враховуються такі умови:

зв'язок між результативною ознакою і факторними повинен бути вище міжфакторного зв'язку;

зв'язок між факторами повинен бути не більше 0,7. Якщо в матриці є міжфакторний коефіцієнт кореляції $r_{x_j x_i} > 0,7$, то в даній моделі множинної регресії існує мультиколінеарність;

при високому міжфакторному зв'язку ознаки відбираються фактори з меншим коефіцієнтом кореляції між ними.

У нашому випадку rx_1, x_2 мають $|r| > 0,7$, що говорить про мультиколінеарність факторів і про необхідність виключення одного з них із подальшого аналізу.

Перевіримо змінні на мультиколінеарність за критерієм Фішера.

Обчислюємо F-критерії Фішера:

$$F_k = (d_{kk} - 1) \frac{n-m}{m-1} \quad (3.6)$$

де d_{kk} – діагональні елементи матриці.

Розраховані значення критеріїв порівнюються з табличними при $v_1 = n-m$ і $v_2 = m-1$ ступенях свободи і рівні значущості α . Якщо $F_k > F_{табл}$, то k змінна мультиколінеарності з іншими.

$$v_1=3-2 = 2; v_2=2-1 = 2. F_{табл}(2;2) = 19$$

$$F_1 = (2.308 - 1) \frac{3-2}{2-1} = 1.31$$

Оскільки $F_1 \leq F_{табл}$, то змінна y не мультиколінеарна з іншими.

$$F_2 = (2.308 - 1) \frac{3-2}{2-1} = 1.31$$

Оскільки $F_2 \leq F_{табл}$, то змінна x_1 не мультиколінеарна з іншими.

$$F_3 = (1 - 1) \frac{3-2}{2-1} = 0$$

Оскільки $F_3 \leq F_{табл}$, то змінна x_2 не мультиколінеарна з іншими.

Середня помилка апроксимації:

$$A = \frac{\sum |\epsilon Y|}{n} 100\% = \frac{7.3E-5}{3} 100\% = 0.00245\%$$

Значення середньої помилки апроксимації не перевищує 15%, це свідчить про добре підбрану модель рівняння.

Тісноту спільного впливу чинників на результат оцінює індекс множинної кореляції.

На відміну від парного коефіцієнта кореляції, який може приймати негативні значення, він приймає значення від 0 до 1.

При значенні R близькому до 1, рівняння регресії краще описує фактичні дані і фактори сильніше впливають на результат. При значенні R

близькому до 0 рівняння регресії погано описує фактичні дані і фактори чинять слабкий вплив на результат.

Розрахунок коефіцієнта кореляції виконаємо, використовуючи відомі значення лінійних коефіцієнтів парної кореляції і β -коефіцієнтів.

$$R = \sqrt{\sum r_{yxi} \beta_{yxi}} = \sqrt{r_{yx1} \beta_{yx1} + r_{yx2} \beta_{yx2}} \quad (3.7)$$

$$R = \sqrt{0.753 \cdot 3.112 + 0.548(-2.449)} = \sqrt{1} = 1$$

Коефіцієнт детермінації:

$$R^2 = I^2 = 1$$

Перевірка загальної якості рівняння множинної регресії.

Оцінка значущості рівняння множинної регресії здійснюється шляхом перевірки гіпотези про рівність нулю коефіцієнт детермінації розрахованого за даними генеральної сукупності: R_2 або $b_1 = b_2 = \dots = b_m = 0$ (гіпотеза про незначущості рівняння регресії, розрахованого за даними генеральної сукупності).

Для її перевірки використаємо F -критерій Фішера.

Обчислимо фактичне (що спостерігається) значення F -критерію, через коефіцієнт детермінації R_2 , розрахований за даними безпосереднього спостереження.

За таблицями розподілу знайдемо критичне значення F -критерію ($F_{кр}$). Для цього задамо рівень значущості α (зазвичай його беруть рівним 0,05) і двома числами ступенів свободи $k_1 = m$ і $k_2 = n - m - 1$.

2) F -статистика. Критерій Фішера.

$$R^2 = 1 - \frac{s_e^2}{\sum (y_i - \bar{y})^2} = 1 - \frac{0}{182.85} = 1$$

Чим ближче цей коефіцієнт до одиниці, тим більше рівняння регресії пояснює поведінку Y .

Більш об'єктивною оцінкою є скоригований коефіцієнт детермінації:

$$\bar{R}^2 = 1 - (1 - R^2) \frac{n-1}{n-m-1}$$

$$\bar{R}^2 = 1 - (1 - 1) \frac{3-1}{3-2-1} = 1$$

Додавання в модель нових пояснюють змінних здійснюється до тих пір, поки росте скоригований коефіцієнт детермінації.

Перевіримо гіпотезу про загальну значущості – гіпотезу про одночасне рівність нулю всіх коефіцієнтів регресії при пояснюють змінних:

$$H_0: R^2 = 0; \beta_1 = \beta_2 = \dots = \beta_m = 0$$

$$H_1: R^2 \neq 0.$$

Перевірка цієї гіпотези здійснюється за допомогою F-статистики розподілу Фішера (правобічна перевірка).

$$F = \frac{R^2}{1-R^2} \frac{n-m-1}{m} = \frac{1}{1-1} \frac{3-2-1}{2} = 0$$

Табличне значення при ступенях свободи $k_1 = 2$ і $k_2 = n-m-1 = 3-2-1=0$, $F_{kp}(2; 0) = 0$

Оскільки фактичне значення $F > F_{kp}$, то коефіцієнт детермінації статистично значимий і рівняння регресії статистично надійно.

Маючи дану модель, можна спрогнозувати рентабельність. Спочатку спрогнозуємо зміну факторних показників: активів та зобов'язань. Для цього скористуємося методом аналітичного вирівнювання.

Лінійне рівняння тренду має вигляд:

$$y = a_1 t + a_0 \quad (3.8)$$

1. Знаходимо параметри рівняння методом найменших квадратів.

Система рівнянь МНК:

$$a_0 n + a_1 \sum t = \sum y$$

$$a_0 \sum t + a_1 \sum t^2 = \sum yt$$

$$\sum t = 0, \text{ modi}$$

$$a_0 = \sum y / n; a_1 = \sum yt / \sum t^2$$

Для наших даних активів отримуємо:

$$a_0 = 95,3 / 3 = 31,77;$$

$$a_1 = 26,28 / 2 = 13,14$$

Рівняння тренду:

$$y_t = 13,14t + 31,77$$

Прогнозне значення активів на 2021р.:

$$Y_{2021} = 13,14 * 3 + 31,77 = 71,19 \text{ млрд. грн.}$$

Для наших даних зобов'язань отримуємо:

$$a_0 = 34,13 / 3 = 11,38;$$

$$a_1 = 6,66 / 2 = 3,33$$

Рівняння тренду:

$$y_t = 3,33t + 11,38$$

Прогнозне значення зобов'язань на 2021р:

$$Y_{2021} = 3,33 * 3 + 11,38 = 21,37 \text{ млрд. грн.}$$

Прогнозне значення рентабельності на 2017р:

$$Y_{2021} = 1.6814 + 2.2367 * 71,19 - 6.9852 * 21,37 = 11,64$$

Таким чином, можна зробити висновок, що управління рентабельністю, ліквідністю, платоспроможністю і фінансовою стійкістю ПрАТ «ММК ім. Ілліча» є взаємозв'язаними і взаємозалежними процесами.

Приріст активів (з урахуванням індексу інфляції) є свідченням зміцнення економічного потенціалу підприємства, його ваги на ринку. Якщо приріст активів забезпечується збільшенням обсягу необоротних активів, особливо основних засобів і довготермінових фінансових інвестицій, то це означає, що відбуваються економічне зростання і підвищення активності на ринку.

Позитивним у зміцненні фінансового стану треба вважати підвищення частки оборотних активів, що зменшує ризик компенсації авансованого капіталу та підвищує його віддачу внаслідок прискорення оборотності оборотних коштів.

Підвищення частки абсолютних та високоліквідних активів є свідченням підвищення поточної платоспроможності і стійкого фінансового стану. Особливо позитивним є абсолютний приріст, збільшення частки грошових коштів і їх еквівалентів.

Збільшення довготермінової і короткотермінової дебіторських заборгованостей погіршує якісні характеристики фінансового стану внаслідок значного вилучення коштів підприємства з обороту.

В цілях незалежності підприємства від позикових джерел фінансування і оптимальності структури активів і пасивів необхідно в практичній діяльності підприємства застосовувати наступну схему фінансування різних видів активів:

придбання необоротних активів (основних засобів, нематеріальних активів і так далі) повинне фінансуватися за рахунок власних засобів, а також за рахунок довгострокових інвестиційних кредитів і позик;

фінансування поточної діяльності – придбання сировини і матеріалів, здійснення виробництва і реалізації продукції, робіт і послуг і так далі, що проявляється у формуванні оборотних активів організації, повинно здійснюватися, передусім, за рахунок короткострокових запозичень (наприклад, за рахунок кредиторської заборгованості перед постачальниками матеріалів і працівниками організації, короткострокових кредитів і так далі), а також частково за рахунок власних засобів підприємства.

Необхідно відмітити, що для підприємства дуже важливо формувати частину своїх обігових коштів за рахунок власних джерел, тобто мати власні обігові кошти (власний оборотний капітал).

Платоспроможність підприємства, здатність вчасно гасити короткострокову кредиторську заборгованість, що характеризує його, є найважливішою характеристикою стабільності фінансово-господарської діяльності. Втрата ліквідності може спричинити не лише додаткові витрати, але і періодичні зупинки виробничого процесу.

Проведені дослідження довели, що ліквідністю і платоспроможністю підприємства можна управляти. При цьому треба враховувати, що проблеми підтримки ліквідності і платоспроможності підприємства пов'язані з

рішенням цілого спектру завдань стратегічного і оперативного управління діяльністю підприємства і припускає підвищення ефективності управління:

операційною діяльністю підприємства (досягнення оптимального об'єму і структури продажів, зниження усіх видів витрат в цілях збільшення виручки і прибутку від продажів);

оборотним капіталом (грошовими коштами, дебіторською заборгованістю, запасами);

структурою джерел фінансування як поточної (операційній), так і інвестиційної діяльності підприємства. Вірогідність неплатоспроможності або браку коштів для здійснення рентабельної діяльності особливо велика, якщо оборотні активи підприємства підтримуються на відносно низьких рівнях. Тому простий варіант управління обіговими коштами, ризик втрати ліквідності, що зводить до мінімуму, можна сформулювати таким чином: чим більше перевищення поточних активів над поточними зобов'язаннями, тим менше міри ризику. Виходячи з цього, підприємство повинне прагнути до нарощування чистого оборотного капіталу.

Проте необхідно враховувати, що формування зайвих обігових коштів призводить до того, що підприємство має в розпорядженні тимчасово вільні бездіяльні поточні активи, для формування яких притягуються додаткові джерела фінансування, а тому виникають зайві витрати фінансування, що неминуче спричиняє за собою зниження прибутку і рентабельності діяльності підприємства.

Таким чином, політика управління оборотним капіталом повинна забезпечити пошук компромісу між ризиком втрати ліквідності і ефективністю (рентабельністю) роботи підприємства. Для цього необхідно забезпечувати постійну платоспроможність підприємства шляхом підтримки достатнього рівня ділової активності (об'ємів продажів) і одночасно підтримувати оптимальний рівень поточної заборгованості, прагнучи до досягнення прийнятної обсягу, структури і рентабельності активів.

Рішення цих завдань ускладнюється тим, що різні рівні різних видів активів по-різному впливають на прибуток. Так, високий рівень запасів сировини і матеріалів вимагає значних поточних витрат (а тому веде до зменшення прибутку), тоді як широкий асортимент готової продукції надалі може сприяти підвищенню об'ємів реалізації і, як наслідок, збільшенню прибутку. Тому кожне рішення, пов'язане з визначенням рівня грошових коштів, дебіторської заборгованості і виробничих запасів, має бути розглянуте як з позиції рентабельності цього виду активів, так і з позиції оптимальної структури обігових коштів.

Пошук шляхів досягнення компромісу між рентабельністю (прибутком), ризиком втрати ліквідності і станом обігових коштів і джерел їх покриття припускає дослідження різних видів ризику.

Ризики втрати ліквідності і зниження ефективності, обумовлені змінами в поточних активах, називають лівобічними (оскільки активи представлені в лівій частині балансу, якщо розглядати його горизонтальну форму). Ці ризики пов'язані з помилками в управлінні грошовими коштами, дебіторською заборгованістю і запасами:

недостатній рівень грошових залишків (передусім транзакцій них) може привести до того, що підприємство буде нездібним своєчасно оплачувати свої зобов'язання, хоча в той же час наявність значних надлишків вільних грошових коштів свідчить про неефективність управління ними, оскільки в цьому випадку підприємство несе і втрати, що викликаються знеціненням грошей внаслідок інфляції, і втрати у вигляді упущеної вигоди від розміщення тимчасово вільних грошових коштів в приносять дохід фінансовий інструмент;

проведення надмірно агресивної кредитної політики по відношенню до покупців, розширення обсягів кредитування клієнтів, надання розстрочок і відстрочень платежу на тривалий термін, зниження процентних ставок за споживчими кредитами викликає невиправдане зростання обсягів

дебіторської заборгованості, що у свою чергу призводить до іммобілізації власних обігових коштів;

проведення надмірно консервативної політики управління запасами, що виражається у формуванні значних обсягів запасів не лише необхідних для забезпечення безперервного процесу виробництва, але і страхових, також призводить до іммобілізації власних обігових коштів і зниження ефективності діяльності підприємства, оскільки збільшення матеріальних запасів зв'язане із зростанням витрат на їх зберігання і підвищенням вірогідності втрати через витікання терміну придатності при тривалому зберіганні запасів.

Ризики, що викликаються змінами в зобов'язаннях (пасивах), називають правосторонніми. Найчастіше вони пов'язані з погіршенням структури джерел фінансування: значним підвищенням рівня кредиторської заборгованості, неоптимальним поєднанням короткострокових і довгострокових джерел позикових коштів:

переважання короткострокової заборгованості призводить до погіршення показників ліквідності і підвищення ризику втрати платоспроможності, тому іноді дорожчі довгострокові джерела можуть забезпечити велику рентабельність і ліквідність;

довгостроковий позиковий капітал, як правило, є дорожчим джерелом, що викликає підвищені витрати по його обслуговуванню і як наслідок знижує рентабельність діяльності підприємства.

Треба також враховувати, що багато хто з розглянутих вище чинників ризику прямо протилежний по спрямованості своєї дії, тому ухвалення рішення про нейтралізацію одного чинника може привести до збільшення ризику через інший чинник.

У сучасній теорії фінансового менеджменту розроблені різні варіанти дії на рівні ризиків. Одним з напрямів є мінімізація поточної кредиторської заборгованості, вірогідність втрати ліквідності, що скорочує, але що призводить до зниження рентабельності внаслідок використання

довгострокових джерел і власного капіталу для фінансування більшої частини оборотного капіталу. Іншим напрямом є мінімізація сукупних витрат фінансування шляхом переважного використання короткострокової кредиторської заборгованості як найдешевшого джерела покриття активів, що призводить до підвищення рентабельності, проте ризика невиконання зобов'язань, що характеризується високим рівнем.

У основі управління рентабельністю лежить аналіз показників рентабельності, що проводиться на основі звітності підприємства. Особливо ретельно аналізуються критичний обсяг продажів (точка беззбитковості), що склався, показники рентабельності активів і капіталу. На основі проведеного аналізу здійснюється прогноз рентабельності, що проводиться з використанням аналітичного методу планування прибутку. Після цього на основі фактичних показників рентабельності і виявлених за допомогою цього проблем розробляються заходи по поліпшенню рентабельності.

Найчастіше ці заходи спрямовані на зниження постійних витрат по окремих виробках, зростання продажів, зміна інвестиційної політики підприємства, поліпшення використання основного і оборотного капіталу. У міру здійснення намічених заходів проводиться аналіз рентабельності з урахуванням прийнятих управлінських рішень в цілях оцінки позитивних зрушень в планованих показниках рентабельності в порівнянні з фактично досягнутими для вибору оптимального варіанту розвитку підприємства. Запропоновані рекомендації дозволять забезпечити підприємству платоспроможність і фінансову стійкість.

Висновки до розділу 3

Проведена оцінка ймовірності банкрутства за моделлю Альтмана показала, що ймовірність банкрутства ПрАТ «ММК ім. Ілліча» за аналізований період досить висока, а в 2020 році навіть дуже висока.

Аналізуючи результати за моделлю Ліса, необхідно відмітити, що ПрАТ підприємство протягом аналізованого періоду перебуває у фінансовій нестабільності.

За моделлю Спрінгейта, яка більш об'єктивно відображає фінансовий стан і розроблена трохи пізніше з урахуванням та усуненням певних недоліків моделі Альтмана, в 2019 та 2020 рр. $Z < 0,862$, що свідчить про те, що підприємство є потенційним банкрутом.

Розрахунки за методикою А. Терещенко визначили, що фінансова стійкість ПрАТ «ММК ім. Ілліча» порушена, і для запобігання банкрутству підприємства і зміцнення його фінансового становища в майбутньому комбінату необхідно розробити комплекс заходів щодо вдосконалення управління фінансами, що мають антикризову спрямованість.

В роботі запропоновано механізм управління фінансовою стійкістю, ліквідністю і платоспроможністю підприємства, який пов'язаний з рішенням цілого спектру завдань стратегічного і оперативного управління діяльністю підприємства і дозволить підвищити ефективність управління:

операційною діяльністю підприємства (досягнення оптимального обсягу і структури продажів, зниження усіх видів витрат в цілях збільшення виручки і прибутку від продажів);

оборотним капіталом (грошовими коштами, дебіторською заборгованістю, запасами);

структурою джерел фінансування як поточної (операційній), так і інвестиційної діяльності підприємства. Вірогідність неплатоспроможності або браку коштів для здійснення рентабельної діяльності особливо велика, якщо оборотні активи підприємства підтримуються на відносно низьких рівнях. Тому простий варіант управління обіговими коштами, ризик втрати ліквідності, що зводить до мінімуму, можна сформулювати таким чином: чим більше перевищення поточних активів над поточними зобов'язаннями, тим менше міри ризику. Виходячи з цього, підприємство повинне прагнути до нарощування чистого оборотного капіталу.

Проте необхідно враховувати, що формування зайвих обігових коштів призводить до того, що підприємство має в розпорядженні тимчасово вільні бездіяльні поточні активи, для формування яких притягуються додаткові джерела фінансування, а тому виникають зайві витрати фінансування, що неминуче спричиняє за собою зниження прибутку і рентабельності діяльності ПрАТ «ММК ім. Ілліча».

Таким чином, політика управління оборотним капіталом повинна забезпечити пошук компромісу між ризиком втрати ліквідності і ефективністю (рентабельністю) роботи підприємства. Для цього необхідно забезпечувати постійну платоспроможність підприємства шляхом підтримки достатнього рівня ділової активності (обсягів продажів) і одночасно підтримувати оптимальний рівень поточної заборгованості, прагнучи до досягнення прийняттого обсягу, структури і рентабельності активів.

Економічний ефект запропонованого заходу зі зниження собівартості на ПрАТ «ММК ім. Ілліча», за рахунок зниження споживання природного газу при виробництві агломерату, складає 564112,28 грн.

Запропоновані рекомендації дозволять забезпечити підприємству платоспроможність і фінансову стійкість.

ВИСНОВКИ

Проведені дослідження дозволяють зробити висновок про те, що в умовах ринкової економіки підприємства змушені самостійно вирішувати проблеми фінансового забезпечення власної виробничо-господарської та інвестиційної діяльності, тому до найважливіших завдань останніх належать питання забезпечення фінансової стійкості, платоспроможності, рентабельності. Можливість відслідковувати дані процеси пов'язана з ефективною організацією фінансів підприємства.

ПрАТ «ММК ім. Ілліча» є одним з найбільших підприємств України з повним металургійним циклом та є експортно-орієнтованим підприємством, на діяльності якого відзначається істотний вплив зовнішніх економічних чинників. Робота підприємства в 2020 році багато в чому була ускладнена погіршеною кон'юктурою на ринку чорних металів, а також проблемами з постачанням на підприємство сировини та відправкою готової продукції.

Розподіл реалізації основних видів продукції ПрАТ «ММК ім. Ілліча» за 2020 р. по регіонах збуту має наступний вигляд: Україна – 51,6 % (більшу частину поставок в Україні займають поставки агломерату); країни Європи – 19 %; країни Азії – 13,2 %; країни Америки та Африки – 9,2 %; країни ближнього зарубіжжя – 7 %.

Аналіз основних показників господарської діяльності ПрАТ «ММК ім. Ілліча» за 2017-2020 рр., показав, що в 2018 р. та 2020 р. було отримано чистого прибутку у розмірі 3372,344 млн. грн. та 186,486 млн. грн. відповідно (табл. 2.3). В той час як за підсумками результатів аналізу у 2017 р. було отримано збиток у розмірі 828,056 млн. грн. та і у 2019 р. також – 5405193 млн. грн.

Показники рентабельності мають позитивні значення тільки за 2019-2020 рр., тому що за попередні роки підприємство відпрацювало у збиток. Фінансову стійкість можна характеризувати як незадовільну, про що свідчить дуже низька маневреність власного оборотного капіталу, нестача власного

капіталу і довгострокових зобов'язань для здатності платити поточні борги та розширювати виробництво, виконувати зовнішні зобов'язання, тобто можна сказати що комбінат залежить від позикових джерел.

Величина коефіцієнта автономії знаходиться в межах рекомендованого нормативу (0,5), що свідчить про стійке фінансове становище підприємства.

Зниження значення коефіцієнта фінансової залежності до кінця періоду свідчить про зменшення частки позикових коштів у фінансуванні підприємства.

Коефіцієнт фінансового ризику в динаміці свідчить про відсутність залежності підприємства від зовнішніх інвесторів і кредиторів.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу свідчить про те, що велика частина власних джерел формування майна вкладена у необоротні активи і в обороті не бере.

Коефіцієнт залучення коштів нижче нормативного рівня і свідчить про те, що підприємство на протязі всього досліджуваного періоду практично не приваблювало банківських чи інших позик.

Показники ліквідності (платоспроможності) також з негативними значеннями та динамікою. Борги комбінату ліквідуються несвоєчасно, недостатньо високоліквідних оборотних активів, тобто на цей час підприємство не готово до негайної ліквідації короткострокової заборгованості та навіть не має здатності розрахуватися з кредиторами за рахунок дебіторів на протязі одного року.

Таким чином, фінансову діяльність ПрАТ «ММК ім. Ілліча» в цілому можна визнати задовільною, проте нестабільна ситуація в країні негативно вплинула на фінансові показники і призвела до зростання кредиторської заборгованості та збільшення періоду її погашення.

Ідентифікація типу фінансової стійкості підприємства показала, що протягом 2018-2020 рр. ПрАТ «ММК ім. Ілліча» знаходилося в кризовому фінансовому стані, що характеризується ситуацією, при якій підприємство

має кредити і позики, не погашені в строк, а також прострочену кредиторську і дебіторську заборгованість.

За результатами проведеної оцінки ймовірності банкрутства за моделями Альтмана, Ліса, Спрінгейта та методикою А. Терещенко визначено, що фінансова стійкість ПрАТ «ММК ім. Ілліча» порушена, і для запобігання банкрутству підприємства і зміцнення його фінансового становища в майбутньому комбінату необхідно розробити комплекс заходів щодо вдосконалення управління фінансами, що мають антикризову спрямованість.

В роботі запропоновано механізм управління фінансовою стійкістю, ліквідністю і платоспроможністю підприємства, який пов'язаний з рішенням цілого спектру завдань стратегічного і оперативного управління діяльністю підприємства і дозволить підвищити ефективність управління:

операційною діяльністю підприємства (досягнення оптимального обсягу і структури продажів, зниження усіх видів витрат в цілях збільшення виручки і прибутку від продажів);

оборотним капіталом (грошовими коштами, дебіторською заборгованістю, запасами);

структурою джерел фінансування як поточної (операційній), так і інвестиційної діяльності підприємства.

Вірогідність неплатоспроможності або браку коштів для здійснення рентабельної діяльності особливо велика, якщо оборотні активи підприємства підтримуються на відносно низьких рівнях, тому простий варіант управління обіговими коштами, ризик втрати ліквідності, що зводить до мінімуму, можна сформулювати таким чином: чим більше перевищення поточних активів над поточними зобов'язаннями, тим менше міри ризику. Виходячи з цього, підприємство повинне прагнути до нарощування чистого оборотного капіталу.

Проте необхідно враховувати, що формування зайвих обігових коштів призводить до того, що підприємство має в розпорядженні тимчасово вільні

бездіяльні поточні активи, для формування яких притягуються додаткові джерела фінансування, а тому виникають зайві витрати фінансування, що неминуче спричиняє за собою зниження прибутку і рентабельності діяльності підприємства.

Таким чином, політика управління оборотним капіталом повинна забезпечити пошук компромісу між ризиком втрати ліквідності і ефективністю (рентабельністю) роботи підприємства. Для цього необхідно забезпечувати постійну платоспроможність підприємства шляхом підтримки достатнього рівня ділової активності (обсягу продажів) і одночасно підтримувати оптимальний рівень поточної заборгованості, прагнучи до досягнення прийняттого обсягу, структури і рентабельності активів.

Економічний ефект запропонованого заходу зі зниження собівартості на ПрАТ «ММК ім. Ілліча», за рахунок зниження споживання природного газу при виробництві агломерату, складає 564112,28 грн.

Запропоновані рекомендації дозволять забезпечити підприємству платоспроможність і фінансову стійкість.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонова В.А., Байдін П.Т., Бандура М.В. Актуальні проблеми сучасності: монографія. Донецьк: СПД Купріянов В.С., 2010. 500с.
2. Аптекарь С.С., Жданко Є.С., Краснова В.В., Кленін О.В. Ціноутворення на продукцію металургійних підприємств: проблеми теорії і практики: монографія. Донецьк: ДонНУЕТ, 2010. 254с.
3. Афанасьєв Є.В., Нусінов В.Я. Стратегічні напрямки гірничо-металургійного комплексу щодо вирішення завдань загальнодержавної програми розвитку мінерально-сировинної бази України. *Ефективна економіка*, 2013. №5. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_5_63. (дата звернення 30.10.2021)
4. Базилінська О.Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика: Навчально-методичний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2009. 328 с.
5. Барановський О.І. Сутність і різновиди фінансових криз. *Фінанси України*. 2009. № 5. С. 3-20.
6. Барановський О.І. Фінансова безпека: монографія. Інститут економічного прогнозування. К. :Фенікс, 2009. 338 с.
7. Беленцов В.Н., Брадул С.В., Канарська Н.В., Куденко Г.Е., Кучеба П.К. Оцінка і обґрунтування підвищення ефективності господарської діяльності промислових підприємств: Навч.-метод. посібник. Ч.1. Донецьк: Дон ДУУ, 2012. 180 с.
8. Бандурка О.М., Духов В.Є., Петрова К.Я., Червяков І.М. Основи економічної безпеки: Підручник. Харків: Видавництво НУВС, 2013. 236с.
9. Білик М.Д. Фінансовий аналіз: навч. посібн. К.: КНЕУ, 2015. 588 с.
10. Бланк И.А. Управление финансовой безопасностью предприятия. К.: Элла, Ника-Центр, 2004. 784 с
11. Богомолова И.П., Рукин Б. П., Тепикина Е. И. Оценка финансовой устойчивости и платежеспособности промышленных организаций. *Экономический анализ: теория и практика*, 2006. № 19. С. 5-6.

12. Бондар М.І. Оцінка ймовірності фінансової неспроможності та банкрутства підприємства: загальні питання економіки. *Інвестиції: Практика і досвід*, 2008. №5. С. 21-26.

13. Бондаренко О.О., Сухецький В.А. Фінансово-економічна безпека підприємства: теоретичний та практичний аспекти. *Ефективна економіка*. №10, 2014 URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3580> (дата звернення 15.08.2021)

14. Бондарчук Н.В., Гуменюк М. Сутність фінансово-економічної безпеки підприємства та необхідність її забезпечення. *Ефективна економіка*. № 11, 2016. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5409> (дата звернення 30.10.2021)

15. Варналій З.С. Економічна безпека : навч. посіб. К. : Знання, 2009. 647 с.

16. Васильців Т. Фінансово-економічна безпека підприємств України : стратегія та механізми забезпечення: монографія. Львів : ВИДАВНИЦТВО, 2012. 386 с.

17. Вівчар О. Специфіка управління системою фінансово-економічної безпеки бізнесу в умовах турбулентності економічних процесів. *Галицький економічний вісник*. № 2 (49) 2015 С.144-150 URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/49/118.pdf> (дата звернення 25.07.2021)

18. Виробничий менеджмент: Навчальний посібник. / За ред. професора П. К. Кучеби. Донецьк: ТОВ «Юго-Восток» ЛТД», 2012. 341с.

19. Ганущак Т.В. Оцінка фінансової стійкості підприємства. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2019. С. 104–110

20. Гаруст Ю., Перелазний А. Фінансово-економічна безпека підприємства АПК: теоретико-правові аспекти. *Форум права*, 2015. №5. С. 39-44.

21. Головка В.І., Мінченко А. В., Шаманська В. М. Фінансово-економічна діяльність підприємства: контроль, аналіз та безпека: Навч. посібник. К.: Центр навч. літ-ри, 2016. 448с.

22. Грачев А.В. Основы финансовой устойчивости предприятия. *Финансовый менеджмент*, 2003. №4. С. 15-34
23. Грачев А.В. Финансовая устойчивость предприятия: анализ, оценка и управление: Учебно-практическое пособие. М.: Дело и Сервис, 2004. 192 с.
24. Гринкевич С.С., Михалевич М.А. Економічні основи стратегічного управління фінансовою стійкістю підприємства в умовах ринкових перетворень. *Науковий вісник НЛТУ України*, 2008. Випуск 18.5. С. 112-115.
25. Давидюк Т. Фінансово-економічна безпека чи фінансова складова економічної безпеки: епістемологічний підхід. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2013. Вип. 1(25). С. 39-52.
26. Економіка підприємства: Підручник / За заг. ред. С.Ф.Покропивного. К.: КНЕУ, 2003. 528 с.
27. Економічна безпека: навч. посіб. для студентів, аспірантів, викладачів ВНЗ. Рекомендовано МОН / За ред. З. Варналія. К., 2009. 647с.
28. Економічна безпека суб'єктів підприємництва: навчальний посібник / [Зубок М. І., Рубцов В.С., Яременко С. М. та ін.]; за ред. М.І. Зубка. К., 2012. 226 с.
29. Єпіфанов А.О., Пластун О.Л., Домбровський В.С. Фінансова безпека підприємств і банківських установ: монографія. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. 295 с.
30. Жадан О.В., Кретьова А.В., Сичов Г.М. Основы управления качеством: Навч.-метод. посібник. Донецьк: «АПЕКС», 2013. 99с.
31. Жнякін Б.О., Краснова В.В. Економіка підприємства: навчальний посібник. Донецьк: Альфа-Прес, 2005. 160 с.
32. Звіт незалежного аудитора щодо фінансової звітності ПРАТ «ММК ІМЕНІ ІЛІЧА» станом на 31 грудня 2020 року. URL: https://ilyichsteel.metinvestholding.com/upload/ilyich/content/55/Звіт%20незалежного%20аудитора_ММКИ%202020.pdf (дата звернення 25.10.2021)

33. Звіт про управління ПрАТ «Маріупольський металургійний комбінат імені Ілліча» за 2018 рік. URL: https://ilyichsteel.metinvestholding.com/upload/ilyich/content/55/zvin-pro-upravliniya_mmki_2018.pdf (дата звернення 25.10.2021)

34. Звіт про управління ПрАТ «Маріупольський металургійний комбінат імені Ілліча» за 2019 рік. URL: https://ilyichsteel.metinvestholding.com/upload/ilyich/content/55/MMKI_Zvit_pro_upravliniya-2019.pdf (дата звернення 25.10.2021)

35. Звіт про управління ПрАТ «Маріупольський металургійний комбінат імені Ілліча» за 2020 рік. URL: <https://ilyichsteel.metinvestholding.com/upload/ilyich/content/55/Zvit%20pro%20upravliniya%20MMKI%20.pdf> (дата звернення 25.10.2021)

36. Ільчук В., Садчиков В. Шляхи підвищення фінансово-економічної безпеки підприємств аграрного бізнесу. *Вісник Чернігівського державного технологічного університету*, 2013. № 2(66). С. 209-217.

37. Іщенко О.О. Вдосконалення інструментів оцінки фінансової стійкості підприємства в умовах економічної нестабільності. *Молодий вчений*. Серія «Економічні науки». 2015. № 5 (20), Ч.1. С. 153-158.

38. Ковалев В.В. Финансовый менеджмент. Ковалев. М.: ИПБ-БИНФА, 2011. 520 с.

39. Краснова В.В., Михеєнко К.С. Оценка конъюнктуры рынка металлопродукции. *Економічний вісник Донбасу*. Луганськ: «ЛНУ ім. Т. Шевченка», 2010. №3(21). с.94-97.

40. Крамаренко Г. О. Фінансовий аналіз і планування. Київ: Центр навчальної літератури, 2013. 224 с.

41. Кремень В.М., Шепетков С.Я. Оцінювання фінансової стійкості підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2011. № 1 (115). С. 107-115.

42. Кузенко Т.Б. Тактичне та стратегічне планування економічної безпеки підприємства. *Актуальні проблеми економіки*, 2014. №3. с. 142-151.

43. Лисевич С.Г., Великанова В.К. Управління фінансовою стійкістю та фактори, що впливають на неї. URL: <http://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/6.2/211.pdf> (дата звернення 20.11.2021 р.)

44. Лях А.В., Суюсанова Е.Л. Повышение конкурентоспособности отечественной металлургии. *Вісник Донецького національного університету*, 2010. №1. Серія В «Економіка і право» . С. 39 -2.

45. Мамонтова Н. А. Фінансова стійкість акціонерних підприємств і методи її забезпечення . Київ, 2001. С. 328.

46. Масленніков Є.І. Елементи системи управління фінансовою стійкістю промислового підприємства. *Економіка. Фінанси. Право*. 2014. № 12/1. С. 25-28.

47. Мелкумов Я. С. Теоретическое и практическое пособие по финансовым вычислениям. М.: ИНФРА-М, 2013. 336 с.

48. Мельник О. М. Фінансова стійкість підприємства в сучасній економіці. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. – Сер. Економічна. 2010. № 691. С. 188-192.

49. Мировой спрос на металлопродукцию будет низким даже во второй половине 2019 года. URL: : <http://economic-analytics.vuk.com.ua/?p=2874#more-2874>. (дата звернення 23.10.2021 р.)

50. Некрасенко Л., Рибалка Ю. Складові управління фінансовою безпекою підприємств. URL: <https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/3.2/162.pdf>. (дата звернення 23.09.2021)

51. Нікіфоров П.О., Кучерівська С.С. Сутність і значення фінансової безпеки страхової компанії. *Фінанси України*, 2016. № 5. С. 86-94.

52. Мних Є.В. Економічний аналіз: Підручник. Київ: Центр навчальної літератури, 2003. 412 с.

53. Мойсеєнко І., Марченко О. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства : навч. посібник. Львів, 2011. 380 с.

54. Павловська В.О., Притуляк Н.М., Невмержицька Н.Ю. Фінансовий аналіз: навч. посібн. К.: КНЕУ, 2017. 592 с.
55. Офіційний сайт Метінвест. URL: <http://www.metinvestholding.com> (дата звернення 23.09.2021)
56. Офіційний сайт ПРАТ «ММК ім. Ілліча». URL: <http://ilyichsteel.metinvestholding.com/ua> (дата звернення 23.09.2021)
57. Офіційний сайт об'єднання підприємств «Металургпром». URL: <http://metallurgprom.org> (дата звернення 29.09.2021)
58. Партин Г.О. Особливості впливу основних чинників на фінансову стійкість підприємства в умовах фінансово-економічної кризи. *Збірник науково-технічних праць Національного лісотехнічного університету України*, 2010. № 10. С. 276-279.
59. Реверчук Н.Й. Управління економічною безпекою підприємницьких структур: монографія. Львів: ЛБІ НБУ, 2014. 195 с.
60. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: Навч. посібник. К.: Знання, 2004. 654 с.
61. Сафонов Ю.М. Механізм інноваційного спрямування розвитку сировинних підприємств та підвищення якості їх продукції. *Науковий вісник. Науки: економіка, політологія, історія. Науки: економіка, політологія, історія*. Одеський державний економічний університет. Одеса, 2011. № 5. С.45-48.
62. Скібіцький О.М. Антикризовий менеджмент: Навч. посібн. К.: ЦУЛ, 2009. 568 с.
63. Снижение спроса на металлы негативно повлияло на деятельность Метинвеста. URL: <http://economic-analytics.vuk.com.ua/?p=3587#more-3587>. (дата звернення 10.10.2021 р.)
64. Сталинская Е.В. Перспективы развития металлургической отрасли. *Економіка: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць*. Дніпропетровськ: ДНУ, 2010. Випуск 257: Т.7. С. 45-49

65. Сталинская Е.В. Оценка эффективности стратегий развития металлургических предприятия. *Вісник Національного технічного університету «ХПІ»*. Харків:НТУ «ХПІ», 2010. №5. С. 208-214

66. Сталинская Е.В., Волочко А.С. Проблемы та перспективи розвитку гірничо-металургійного комплексу України в посткризовий період. *Економічний аналіз: зб. наук. пр.* Тернопіль: ТНЕУ, 2011. Вип. 8. Ч. 1. С. 188-191

67. Сталінська О.В. Реалізація принципів сталого розвитку в стратегічному управлінні підприємством: монографія. Донецьк: НАН України, Ін-т економіки пром.-сті, 2012. 329

68. Старостенко Г.Г., Мірко Н.В. Фінансовий аналіз: Навч. Посібник / Г.Г. Старостенко. К.: Центр навчальної літератури, 2006. 224 с.

69. Статут ПРАТ «ММК ІМ. ІЛЛІЧА» (редакція від 31.05.2018). URL: https://ilyichsteel.metinvestholding.com/upload/ilyich/shareholders/chao_mmki_ustav_ot_31.05.2018.pdf. (дата звернення 10.10.2021 р.)

70. Столбов В., Шаповал Г. Особливості управління системою фінансово-економічної безпеки будівельних підприємств. *Комунальне господарство міст* : Зб. наук. праць. Вип. 111. С. 103-107.

71. Страхарчук В.П. Концептуальні засади кількісної оцінки ризиків. URL: <http://dspace.uabs.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/3005/1/41.pdf>. (дата звернення 20.11.2021 р.)

72. Терещенко О.О. Дискримінантна модель інтегральної оцінки фінансового стану підприємства. *Економіка України*. 2013. № 8 С. 38-44.

73. Ткаченко І.П., Чувачалова І.А., Чувалов О.А. Оцінка фінансової стійкості підприємства та напрями її забезпечення. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=988> (дата звернення 23.10.2021 р.)

74. Трухан О. Наукова інтерпретація функцій стратегічного управління підприємствами. *Вісник Хмельницького національного університету*. Серія «Економічні науки», 2010. № 1. Т. 2. С. 29-35.

75. Турченко М.О., Зинь Е.А. Планирование деятельности предприятия. К.: ВД «Профессионал», 2014. 320 с.
76. Украинским металлургам пророчат очередное падение производства стали. URL: <http://economic-analytics.vuk.com.ua/?p=4175#more-4175>. (дата звернення 20.09.2021 р.)
77. Управління фінансовою безпекою економічних суб'єктів: навчальний посібник / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. С. Фролова; [С. Фролов, О. Козьменко, А. Бойко та ін.]. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2015. 332 с.
78. Усатюк К. К. Фінансова стійкість підприємства. *Науковий вісник НЛТУ України*, 2011. С. 196-200.
79. Фінанси підприємств: Підручник / Керівник авт. кол. і наук. ред. проф. А. М Поддєрьогін. К.: КНЕУ, 2004. 546 с.
80. Фінансова звітність ПРАТ «ММК ІМЕНІ ІЛЛІЧА» за 2020 р. URL: <https://ilyichsteel.metinvestholding.com/upload/ilyich/content/55/Фін.звітність%20ММКІ%20за%202020%20р..pdf> (дата звернення 25.10.2021 р.)
81. Фролова Т.О. Фінансовий аналіз: Навч.-метод. посіб. для самост. вивч. К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2005. 253 с.
82. Хохлов М.П., Гутнюк К.Ю. Визначення методів діагностики фінансової стійкості підприємства URL: <http://www.kpi.kharkov.ua/archive/2012/5/12Khokh.pdf> (дата звернення 23.09.2021 р.)
83. Цал-Цалко Ю.С. Фінансова звітність підприємства та її аналіз: Навч. посібник. К.: ЦУЛ, 2012. 359 с.
84. Шаблиста Л. Фінансова стійкість підприємства: сутність і методи оцінки. *Економіка і прогнозування*, 2016. №2. С. 46-57.
85. Шеремет А.Д., Негашев Е.В. Методика финансового анализа деятельности коммерческих организаций: практическое пособие. М.: ИНФРА-М, 2010. 208 с.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Додаток 1
до Національного положення (стандарту)
бухгалтерського обліку 1 "Звітність підприємств до фінансової звітності"

Підприємство	ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "МАРИУПОЛЬСЬКИЙ МЕТАЛУРГІЙНИЙ КОМБІНАТ ІМЕНІ ІЛДІЧА"	Дата (рік, місяць, число)	2021	01	01
Територія	ДОНЕЦЬКА	за ЄДРПОУ	00191129		
Організаційно-правова форма господарювання	Акціонерне товариство	за КОАТУУ	1412336600		
Вид економічної діяльності	Виробництво чавуну, сталі та феросплавів	за КОСРФ	230		
Середня кількість працівників	14 032	за КВЕД	24.10		
Адреса, телефон	ВУЛИЦЯ ЛЕВЧЕНКА, буд. 1, ІЛДІЧІВСЬКИЙ р-н, м. МАРІУПОЛЬ, ДОНЕЦЬКА обл., 87504		564284		
Одвіємка звітності: тис. грн. без десятичного знака (окрім розділу IV Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) (форма №2), грошові показники якого наводяться в гривнях з копійками)					
Складено (зробити позначку "V" у відповідній клітинці):					
за положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку					
за міжнародними стандартами фінансової звітності					

Баланс (Звіт про фінансовий стан)
на 31 грудня 2020 р.

Форма №1 Код за ДКУД 1801001

А К Т И В	Код рідної	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	47 627	54 533
первісна партія	1001	157 804	196 205
накопичена амортизація	1002	110 177	141 672
Незавершені капітальні інвестиції	1005	5 950 946	3 394 452
Основні засоби	1010	36 380 740	38 631 008
первісна партія	1011	37 848 331	44 625 798
знос	1012	1 507 591	5 994 790
Інвестиційна нерухомість	1015	-	-
Первісна вартість інвестиційної нерухомості	1016	-	-
Знос інвестиційної нерухомості	1017	-	-
Довгострокові біологічні активи	1020	-	-
Первісна вартість довгострокових біологічних активів	1021	-	-
Накопичена амортизація довгострокових біологічних активів	1022	-	-
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	-	-
інші фінансові інвестиції	1035	-	-
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	59 464	74 011
Відстрочені податкові активи	1045	-	-
Гудвіл	1050	-	-
Відстрочені аквізиторські витрати	1060	-	-
Захисні кошти у централізованих страхових резервних фондах	1065	-	-
Інші необоротні активи	1090	-	61 120
Усього за розділом I	1095	42 618 777	42 215 124
II. Оборотні активи			
Зпаси	1100	8 368 803	7 367 944
Виробничі запаси	1101	4 947 573	3 770 801
Незавершене виробництво	1102	1 311 752	1 381 159
Готова продукція	1103	2 109 165	2 211 854
Товари	1104	313	4 130
Поточні біологічні активи	1110	-	-
Депозити перестрахування	1115	-	-
Векселі одержані	1120	-	-
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	33 534 041	36 172 520
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	748 685	897 785
з бюджетом	1135	1 777 973	1 370 319
у тому числі з податку на прибуток	1136	632	632
Дебіторська заборгованість за розрахунками з нарахованих доходів	1140	-	-
Дебіторська заборгованість за розрахунками із внутрішніх розрахунків	1145	-	-
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	196 163	59 416
Поточні фінансові інвестиції	1160	-	-
Гроші та їх еквіваленти	1165	1 475 042	1 843 648
Готівка	1166	-	-
Рахунки в банках	1167	1 000 911	1 843 648
Витрати майбутніх періодів	1170	675 836	826 471
Частина перестраховки у страхових резервах	1180	-	-
у тому числі в: резервах довгострокових зобов'язань	1181	-	-
резервах збитків або резервах наліжних виплат	1182	-	-

Продовження додатку А

резервах незароблених премій	1183	-	-
інших страхових резервах	1184	-	-
інші оборотні активи	1190	-	144 795
Усього за розділом II	1195	46 776 543	48 682 898
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	10 411	226
Баланс	1300	89 305 731	90 898 248

Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зарегістрований (пайовий) капітал	1400	3 092 815	3 092 815
Внески до незарегістрованого статутного капіталу	1401	-	-
Капітал у довіряках	1405	16 770 478	14 220 704
Додатковий капітал	1410	36 456	36 456
Емісійний дохід	1411	-	-
Накопичені курсові різниці	1412	-	-
Резервний капітал	1415	773 204	773 204
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	3 886 125	6 173 945
Неоплачений капітал	1425	(-)	(-)
Вилучений капітал	1430	(-)	(-)
Інші резерви	1435	-	-
Усього за розділом I	1495	24 559 078	24 297 124
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	2 570 208	2 479 880
Пенсійні зобов'язання	1505	4 432 115	5 159 959
Довгострокові кредити банків	1510	1 100 311	1 966 858
Інші довгострокові зобов'язання	1515	10 462	115 801
Довгострокові забезпечення	1520	-	-
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	-	-
Цільове фінансування	1525	-	-
Благодійна допомога	1526	-	-
Страхові резерви	1530	-	-
у тому числі:	1531	-	-
резерв довгострокових зобов'язань			
резерв збитків або резерв належних виплат	1532	-	-
резерв незароблених премій	1533	-	-
інші страхові резерви	1534	-	-
Інвестиційні контракти	1535	-	-
Прозонні фонди	1540	-	-
Резерв на виплату джек-поту	1545	-	-
Усього за розділом II	1895	8 113 496	9 722 498
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	-	-
Векселі надані	1605	-	-
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610	210 891	400 443
товари, роботи, послуги	1615	51 478 619	50 175 656
розрахунками з бюджетом	1620	93 066	164 206
у тому числі з податку на прибуток	1621	-	59 072
розрахунками зі страхування	1625	31 920	39 322
розрахунками з оплати праці	1630	135 302	137 197
Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	1635	823 009	1 659 870
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з учасниками	1640	3 372 344	3 372 344
Поточна кредиторська заборгованість із внутрішніх розрахунків	1645	-	-
Поточна кредиторська заборгованість за страховою діяльністю	1650	-	-
Поточні забезпечення	1660	339 425	436 428
Доходи майбутніх періодів	1665	-	-
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	-	-
Інші поточні зобов'язання	1690	148 981	493 160
Усього за розділом III	1695	56 633 557	56 878 626
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	-	-
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	-	-
Баланс	1900	89 305 731	90 898 248

Керівник

Кореніян Сергій Володимирович

Головний бухгалтер

Шия Ірина Василівна

¹ Визначається в порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері статистики.

ДОДАТОК Б

Підприємство **ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "МАРИУПОЛЬСЬКИЙ МЕТАЛУРГІЙНИЙ КОМБІНАТ ІМЕНІ ІЛІЧА"** Дата (рік, місяць, число) за СДРГІОУ

КОДИ		
2021	01	01
00191129		

(налічується)

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)
за Рік 2020 р.

Форма №2 Код за ДКУД **1801003**

I. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	77 153 912	80 921 198
<i>Чисті зароблені страхові премії</i>	<i>2010</i>	-	-
<i>премії підписані, валова сума</i>	<i>2011</i>	-	-
<i>премії, передані у перестрахування</i>	<i>2012</i>	-	-
<i>зміна резерву незароблених премій, валова сума</i>	<i>2013</i>	-	-
<i>зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій</i>	<i>2014</i>	-	-
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(69 645 483)	(84 509 276)
<i>Чисті понесені збитки за страховими виплатами</i>	<i>2070</i>	-	-
Валовий:			
прибуток	2090	7 508 429	-
збиток	2095	(-)	(3 588 078)
<i>Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань</i>	<i>2105</i>	-	-
<i>Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів</i>	<i>2110</i>	-	-
<i>зміна інших страхових резервів, валова сума</i>	<i>2111</i>	-	-
<i>зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах</i>	<i>2112</i>	-	-
Інші операційні доходи	2120	342 544	5 990 886
<i>у тому числі:</i>	<i>2121</i>	-	-
<i>дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю</i>			
<i>дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції</i>	<i>2122</i>	-	-
<i>дохід від використання коштів, вивільнених від оподаткування</i>	<i>2123</i>	-	-
Адміністративні витрати	2130	(390 594)	(433 976)
Витрати на збут	2150	(2 974 925)	(2 791 138)
Інші операційні витрати	2180	(3 192 470)	(5 501 117)
<i>у тому числі:</i>	<i>2181</i>	-	-
<i>витрати від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю</i>			
<i>витрати від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції</i>	<i>2182</i>	-	-
Фінансовий результат від операційної діяльності:			
прибуток	2190	1 292 984	-
збиток	2195	(-)	(6 323 423)
Доход від участі в капіталі	2200	-	-
Інші фінансові доходи	2220	45 709	314 704
Інші доходи	2240	41 198	364 926
<i>у тому числі:</i>	<i>2241</i>	-	-
<i>дохід від благодійної допомоги</i>			
Фінансові витрати	2250	(1 058 151)	(587 009)
Втрати від участі в капіталі	2255	(-)	(-)
Інші витрати	2270	(68 166)	(358 960)
<i>Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті</i>	<i>2275</i>	-	-

Продовження додатку Б

Фінансовий результат до оподаткування:			
прибуток	2290	253 574	-
збиток	2295	(-)	(6 589 762)
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	(67 088)	1 184 569
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	-	-
Чистий фінансовий результат:			
прибуток	2350	186 486	-
збиток	2355	(-)	(5 405 193)

II. СУКУПНИЙ ДОХІД

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400	(86 842)	8 351 323
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405	-	-
Накопичені курсові різниці	2410	-	-
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415	-	-
Інший сукупний дохід	2445	(459 941)	(626 359)
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	(546 783)	7 724 964
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455	(98 343)	1 364 652
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	(448 440)	6 360 312
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	(261 954)	955 119

III. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Матеріальні затрати	2500	52 755 838	64 793 524
Витрати на оплату праці	2505	3 298 433	3 229 384
Відрахування на соціальні заходи	2510	722 776	689 760
Амортизація	2515	4 626 986	3 892 310
Інші операційні витрати	2520	14 353 535	9 826 812
Разом	2550	75 757 568	82 431 790

IV. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Середньорічна кількість простих акцій	2600	12371260750	12371260750
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	12371260750	12371260750
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	0,01507	(0,43692)
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	0,01507	(0,43692)
Дивіденди на одну просту акцію	2650	-	0,27259

Керівник

Кореніцин Сергій Володимирович

Головний бухгалтер

Шуля Ірина Василівна

ДОДАТОК В

Підприємство ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "МАРИУПОЛЬСЬКИЙ
МЕТАЛУРГІЙНИЙ КОМБІНАТ ІМЕНІ І.І.ЛІПЧА"
(найменування)

Дата (рік, місяць, число)
за ЄДРПОУ

КОДИ		
2021	01	01
00191129		

Звіт про рух грошових коштів (за прямим методом)

за Рік 2020 р.

Форма №3 Код за ДКУД 1801004

Стаття	Код	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
I. Рух коштів у результаті операційної діяльності			
Надходження від:			
Реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	3000	86 465 845	91 098 363
Повернення податків і зборів	3005	5 489 985	8 138 079
у тому числі податку на додану вартість	3006	5 489 978	8 137 576
Цільового фінансування	3010	-	-
Надходження від отримання субсидій, дотацій	3011	-	-
Надходження авансів від покупців і замовників	3015	5 404 342	4 877 423
Надходження від повернення авансів	3020	11 923	35 954
Надходження від відсотків за залишками коштів на поточних рахунках	3025	9 559	1 197
Надходження від боржників неустойки (штрафів, пені)	3035	56 149	28 616
Надходження від операційної оренди	3040	-	-
Надходження від отримання роялті, авторських винагород	3045	-	-
Надходження від страхових премій	3050	-	-
Надходження фінансових установ від повернення позик	3055	2 485	3 055
Інші надходження	3095	100 237	2 474 134
Витрачання на оплату:			
Товарів (робіт, послуг)	3100	(70 646 049)	(76 431 928)
Праці	3105	(2 604 065)	(2 567 441)
Відрахувань на соціальні заходи	3110	(708 639)	(688 998)
Зобов'язань з податків і зборів	3115	(964 512)	(987 190)
Витрачання на оплату зобов'язань з податку на прибуток	3116	(-)	(125)
Витрачання на оплату зобов'язань з податку на додану вартість	3117	(-)	(-)
Витрачання на оплату зобов'язань з інших податків і зборів	3118	(964 512)	(987 065)
Витрачання на оплату авансів	3135	(15 809 014)	(18 844 890)
Витрачання на оплату повернення авансів	3140	(232)	(230 962)
Витрачання на оплату цільових внесків	3145	(-)	(-)
Витрачання на оплату зобов'язань за страховими контрактами	3150	(-)	(-)
Витрачання фінансових установ на надання позик	3155	(-)	(-)
Інші витрачання	3190	(687 938)	(3 074 246)
Чистий рух коштів від операційної діяльності	3195	6 120 076	3 831 166
II. Рух коштів у результаті інвестиційної діяльності			
Надходження від реалізації:			
фінансових інвестицій	3200	-	6
необоротних активів	3205	43 015	4 884
Надходження від отриманих:			
відсотків	3215	24 354	60 266
дивідендів	3220	-	-
Надходження від деривативів	3225	-	-
Надходження від погашення позик	3230	144 795	12 705
Надходження від вибуття дочірнього підприємства та іншої господарської одиниці	3235	-	-

Продовження додатку В

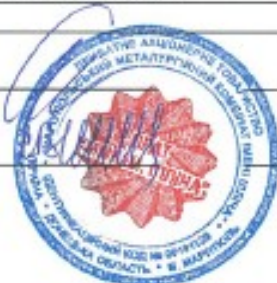
Інші надходження	3250	-	-
Витрачання на придбання: фінансових інвестицій	3255	(-)	(-)
необоротних активів	3260	(5 831 695)	(3 679 271)
Виплати за деривативами	3270	(-)	(-)
Витрачання на надання позик	3275	(-)	(-)
Витрачання на придбання дочірнього підприємства та іншої господарської одиниці	3280	(-)	(-)
Інші платежі	3290	(-)	(-)
Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності	3295	-5 619 531	-3 601 410
III. Рух коштів у результаті фінансової діяльності			
Надходження від:			
Власного капіталу	3300	-	-
Отримання позик	3305	19 646	230 931
Надходження від продажу частки в дочірньому підприємстві	3310	-	-
Інші надходження	3340	-	-
Витрачання на:			
Викуп власних акцій	3345	(-)	(-)
Погашення позик	3350	265 691	197 938
Сплату дивідендів	3355	(-)	(-)
Витрачання на сплату відсотків	3360	(-)	(-)
Витрачання на сплату заборгованості з фінансової оресди	3365	(5 772)	(3 245)
Витрачання на придбання частки в дочірньому підприємстві	3370	(-)	(-)
Витрачання на виплати неконтрольованим часткам у дочірніх підприємствах	3375	(-)	(-)
Інші платежі	3390	(-)	(-)
Чистий рух коштів від фінансової діяльності	3395	-251 817	29 748
Чистий рух грошових коштів за звітний період	3400	248 728	259 504
Залишок коштів на початок року	3405	1 475 042	1 357 664
Вплив зміни валютних курсів на залишок коштів	3410	119 878	(142 126)
Залишок коштів на кінець року	3415	1 843 648	1 475 042

Керівник

Кореніцин Сергій Володимирович

Головний бухгалтер

Шиян Ірина Василівна

Продовження додатку Г

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Сума чистого прибутку на матеріальне заохочення	4225	-	-	-	-	-	-	-	-
Внески учасників: Внески до капіталу	4240	-	-	-	-	-	-	-	-
Погашення заборгованості з капіталу	4245	-	-	-	-	-	-	-	-
Видучення капіталу: Викуп акцій (часток)	4260	-	-	-	-	-	-	-	-
Перепродаж викуплених акцій (часток)	4265	-	-	-	-	-	-	-	-
Анулювання викуплених акцій (часток)	4270	-	-	-	-	-	-	-	-
Видучення частки в капіталі	4275	-	-	-	-	-	-	-	-
Зменшення номінальної вартості акцій	4280	-	-	-	-	-	-	-	-
Інші зміни в капіталі	4290	-	(2 101 334)	-	-	2 101 334	-	-	-
Придбання (продаж) неконтрольованої частки в дочірньому підприємстві	4291	-	-	-	-	-	-	-	-
Разом зміни у капіталі	4295	-	(2 549 774)	-	-	2 287 820	-	-	(261 954)
Залишок на кінець року	4300	3 092 815	14 220 704	36 456	773 204	6 173 945	-	-	24 297 124

Керівник

Кореніцин Сергій Володимирович

Головний бухгалтер

Шиян Ірина Василівна

